

חייל כהן שהרג מחבל ומי שהרג בתאונת דרכים

**Kohanim Killing Terrorists, Fighting Wars,
Car Accidents, Doctors, and more
BaYamim HaHem BaZeman HaZeh**

Content

11.....	שׁוׁת יחיה דעת חלק ה סימן טז	2	סיכום
14.....	תשובות והנהגות כרך א סימן קלא	2	Overview
15.....	תשובות והנהגות כרך ב סימן קה	2	War
16.....	שׁוׁת שבט הלוי חלק א אורח חיים סימן מג	4	Other Applications
16.....	תחומין חלק ג עמ' 250 (הרב עזרא בצרי)	4	Cars
16.....	נשיאת כפים ע"י כהנים לוחמי מלחמות ישראל" תחומין, ו [תשמ"ה], עמ' 31-44	5	Medicine
26.....	קיצור שלחן ערוך סימן ק סעיף כא	5	Embarrassing Others
26.....	דברי מרדכי (אליהו) במדבר עמ' נג	5	Modern Challenges
27.....	מקור חיים השלם חלק א פרק סב סעיף י	5	Closing and Food for Thought
30.....	כתר אפרים סימן לג (הרב כתריאל פישל טכורש)	5	מקורות
34.....	אורות ההלכה (הלכות צבא) עמ' קפו (הרב זכריה בן שלמה)	5	ברכות לב:
34.....	ספרי הקיצורים	5	רמב"ם הלכות תפילה וברכת כהנים טו:א, ג
34.....	ילקוט יוסף תפילה חלק ב סימן קכח:עה-עט	6	שלחן ערוך אורח חיים קכח:לה-לז
35.....	הלכה ברורה קכח:לה-לז	6	חיילים
44.....	פסקי תשובות סימן קכח	6	שׁוׁת משפטי עוזיאל כרך ג - אורח חיים סימן י
45.....	עוד השלכות – ברכת כהנים	7	שׁוׁת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קנח בסוף מאור ישראל טבעת המלך הלכות תפילה וברכת כהנים טו:ג
45.....	שׁוׁת להורות נתן חלק ח סימן ב	7	שׁוׁת יחיה דעת חלק ב סימן יד
45.....	שׁוׁת שבט הלוי חלק ח סימן קעב	9	שׁוׁת יביע אומר חלק ז - אורח חיים סימן טו
45.....	שׁוׁת דברות אליהו (אברג'ל) חלק ו סימן ד	9	שׁוׁת ציץ אליעזר חלק יד סימן ס
47.....	שׁוׁת דברי בניהו חלק טז אורח חיים סימן ו אות ח- ט	11.....	שׁוׁת ציץ אליעזר חלק כב סימן סג אות ז
48.....	ילקוט יוסף תפילה כרך ב סימן קכח הערה עט	11.....	נפש הרב עמ' קלב
49.....	Further Reading	11.....	תאונות דרכים

Overview

Chanukah's over, and life returns to normal, but that's not necessarily what happened after the first Chanukah. We got the Beit HaMikdash back and restored the Avodah, shkoyach, but who's going to do Birkat Kohanim? The Maccabbim killed so many people! The rest of Klal Yisrael was Hellenized! Both are seemingly Pasul leBirkat Kohanim!

The Gemara (Berachot 32b) tell us that every Kohen who has killed a person is Pasul to perform Birkat Kohanim. The language "Kol Kohen" implies that there are no exceptions – regardless of intent and repentance, one is Pasul. Indeed, Yeshayahu HaNavi laments no matter how much you increase your tefillot in raising your hands it won't help, which the Gemara interprets to refer to Birkat Kohanim. Thus, the Rambam (Hilchot Tefillah veNissiat Kappayim 15:3) formulates his ruling to be unequivocal: a Kohan who has spilled blood may not perform Birkat Kohanim, irrespective of Shogeg or Mezid.

On the other hand, Yeshayahu is talking about the murder of Zecharia, which was only Mezid, intentional, maybe not shogeg, so maybe there's room to distinguish. All the more so that we should try to go easy on someone who messed up and is trying to do Teshuvah! We allow someone who converted to an idolatrous religion to come back and even perform Birkat Kohanim, granted he does Teshuvah, so as not to shut the door on Ba'alei Teshuvah, so why is murder any different? Tosafot holds that this whole issue could be a "Chumra be'alma," a mere stringency, or that it's an issue of "Ein Kategor Na'aseh Sanegor," the hands that committed such a heinous crime cannot possibly be raised in blessing ever again. The difference between the two reasons could mean that the former leaves room for flexibility, while the latter does not.

Some claim that even the Rambam who is stringent would agree in a case of Oness, murder completely beyond one's control, and others even go as far as arguing he'd be lenient in a case of "Shogeg Karov leOness," a case of Shogeg that's almost Oness.¹

The Ra'avayah interprets the Gemara to be about a serial killer who stands by his actions, not a regular person.

Practically, the Shulchan Aruch rules (Orach Chaim 128:35) completely like the Rambam to prohibit Kohanim who have spilled blood from performing Birkat Kohanim without exception, while the Rama writes that the custom is be lenient just like by idol worship to allow one who has done Teshuvah even for intentional (Mezid!) murder to perform Birkat Kohanim.² The Shulchan Aruch (Orach Chaim 128:36) does admit that if a Mohel accidentally killed a baby because of the Brit Milah, he'd still be viable, because of a number of reasons: he was involved in a Mitzvah, it was BeShogeg, and the baby didn't die right away.

War

Over the course of history, this Halacha has been perpetually relevant, as Kohanim have fought in wars, from the Chashmonaim vs. the Greeks, to World War I, to contemporary wars in Medinat Yisrael. Over the generations, and especially recently, there has been much literature in favor of the lenient position. For example, in World War I, Chief Rabbi Hertz permitted drafting Kohanim into the British army, but he was met by opposition by Rabbi

¹ There were a number of Girsas issues in the Rambam that lead some to even think that he would be fine with Shogeg.

² See Biur Halacha who has a different read of Shulchan Aruch, but it does not seem to have been accepted. The Kaf Hachaim's read in the Halacha by idolatry is the closest one.

Menashe Adler, who was a big Kanai and Talmid Chacham. Rav Shternbuch (Teshuvot veHanagot 2:105) postulates that this issue may have been the crux of the debate.

Essentially, it boils down to the question of whether killing Goyim also imparts the status of murderer. The Be'er Sheva, in his Tzeda LaDerech, thinks that it is indeed just as problematic, and his uncertain view is echoed LeHalacha by the Pri Megadim (Eshel Avraham 128:51). On the other hand, the Perishah disagrees, and he's cited by the Maamar Mordechai and the Kaf HaChaim (128:208). The Tzitz Eliezer (14:60) points out that the Perishah was censored and therefore unavailable to many Acharonim. Thus, now that we have the definitive ruling of the Perishah, we can estimate that the Be'er Sheva would agree, as the latter was *the Perishah's student*. At that point, the entire opposing argument falls.

In some countries, such as Russia, the draft was mandatory, so Rav Moshe (Iggerot Moshe Yoreh Deah 2:158) paskened that conscripted Kohanim have the status of "Anshu Laharog," forced to kill, which even the Rambam would still consider capable, according to the Peri Chadash.

Rav Shternbuch argues the issue should depend on the need for capital punishment, not the violation of a prohibition to murder, which must be the underlying logic of the Pri Megadim (and is the explicit logic of Rav Yitzchak Nissim). Otherwise, the Poskim's aside (Magen Avraham 128:53) that hitting a woman and causing her to miscarry not violating the Kohen's status, would be untrue.

As an aside, it doesn't help for him to go up with other Kohanim, according to some. (Elyah Rabbah Orach Chaim 128:63, Kaf HaChaim 128:209, Halacha Berurah 128:117)

In Eretz Yisrael, Rav Yaakov Chai Zerihan, chief rabbi of Teveriah, asked Rav Ben Tzion Meir Chai Uziel, the Rishon LeTzion, how to view Israeli soldiers who killed non-Jewish enemies in battle. The latter leaned towards the stringent opinion, because he understood there to still be a prohibition of killing non-Jews, even though there's no punishment, as such, the Kohen would still have the status of a killer. (Mishpetei Uziel vol. 3 Orach Chaim 10)

Rav Ovadia (Yechave Da'at 2:14, Ma'or Yisrael vol. 3 Taba'at HaMelech ad loc.) famously disagrees and permits the Chayalim to continue performing Birkat Kohanim even after killing terrorists in war/on duty for the following reasons:

1. Like Rav Moshe above, this would be "Anshu Laharog"
2. Even those who assume there is a general prohibition to kill non-Jews agree that during war time there isn't
3. HaBa LeHorgecha Hashkem LeHorgo, protecting one's life cannot render him invalid
4. Lo Taamod Al Dam Re'echa, not acting to kill a terrorist could very possibly lead to the deaths of many Jews
5. Protecting the Jewish nation is a lofty and meritorious service requiring much Hashgacha and Beracha from Shamayim, so it's certainly not what the Gemara meant. Rav Mordechai Eliyahu also takes this position. (Divrei Mordechai Bamidbar page 53) See also Rav She'ar Yashuv HaKohen's article in Techumin vol. 6 pg 31-44.
6. According to Tosafot, the whole issue is just a Chumra MiDeRabbanan
7. The Tzitz Eliezer's reasoning

Rav Shternbuch (Teshuvot veHanagot 1:131, 2:105) adds a few more:

8. Killing an enemy at war isn't murder, it's the natural course of events.
9. In non-Jewish armies, we're not certain that he killed a Jew, so Bediavad he won't be Pasul
10. The Torah allows a Kohen to marry a Yefat Toar, so clearly they were going to war, albeit Milchemet Mitzvah, but he tries to prove it's true even by Milchemet HaReshut.

The Piskei Teshuvot (128 fn. 340) extends the Oness sevara to accidental friendly fire, as well, if he does Teshuvah.

Uniquely, Rav Yosef Dov HaLevi Soloveitchik compared the description of “hands filled with blood” in Yeshayahu with the description of David HaMelech in Divrei HaYamim (1:22:8), “Dam Rav Shafachta,” “You have spilled much blood,” which, although it was in the context of war for Klal Yisrael, disabled him from building the Beit HaMikdash. Therefore, even a Kohen who kills a terrorist in battle will be unfit to perform Birkat Kohanim. (Nefesh HaRav page 132) See Yechave Da’at 2:14 fn. 2, where Rav Ovadia raises this issue and cites a number of sources to see.

Ultimately, according to many Acharonim, the Maccabees were still able to perform Birkat Kohanim, but, according to Rav Soloveitchik, they probably had to find older Kohanim who hadn’t fought in the war, says Rav Mordechai Willig.

Other Applications

Cars

Additional applications of this halacha include car accidents, medical malpractice, and law enforcement.

There are different dinim in driving a car: Driving recklessly, uncarefully, and normally. Recklessness is surely Meizid, and one would be invalidated for killing someone that way. If one is driving normally, however, and a pedestrian jumped in front of his car, that’s basically Oness Gamur, and he’d still be valid. What about careless driving?

Rav Ovadia (Yechave Da’at 5:16) argues that driving carelessly is considered Shogeg, and even if one is acquitted in court, if he knows he’s at fault, he’s still invalidated according to Sepharadim. If one does Teshuvah, though, there’s more room to be lenient, especially given the Ra’avayah’s lenient interpretation and the fact that Birkat Kohanim is Min HaTorah even nowadays.³ However, if he was reckless, then he may never do Birkat Kohanim again, even with Teshuvah. If he goes up to the Duchan, we bring him down, even if he’s not sure he’s guilty and was acquitted. (Yalkut Yosef 128:75) See the footnote in Yechave Da’at and Halacha Berurah 128 Birur Halacha 92) about how to address cases of Safek.

It may also depend on the victim. Regarding someone who killed an old man in a car accident, Rav Vozner (Shevet HaLevi 1:43) added the Sevara that the man was very sick so he could have already been a Gavra Katilah/Terefah, so killing him would not render the Kohen Pasul. Rav Ovadia rebuts that Sepharadim can’t just rely on the Rama and need to work a little harder to permit the Kohen in such a case. He would have to not die immediately and the killer would have to do Teshuvah to be valid again.

Moreover, the above applies when the victim is Jewish, but if one ran over a Goy, even in negligence, Rav Shternbuch thinks there’s no room to be machmir. (Teshuvot veHanhagot 1:131) LeMaaseh, Sepharadim can also be lenient if he killed a Goy. (Yalkut Yosef 128 fn. 78, Halacha Berurah 128:119)

Rav Mordechai Eliyahu recommends consulting with a qualified Rav in any event, such as if one loses the court case. (Kitzur Shulchan Aruch Darkei Halacha 100:23, Divrei Mordechai Bamidbar page 53) The Piskei Teshuvot (128:76) also makes a similar recommendation in all cases of belligerent behavior among Jews.

³ The Ketter Ephraim (Siman 33) is even more lenient than Rav Ovadia to call carelessness Oness, argue that his status does depend on the court verdict, and permit him to perform Nessiat Kappayim in the meantime, as verdicts take forever. Rav Untermann adds at the end of the Teshuvah that whenever both parties are endangered, it’s not yedecham damim maleu, which isn’t explicit but a sevara he considers worth including nonetheless. In Techumin (vol. 3 page 250), Rav Ezra Batsri considers someone jumping in front of your car might be shogeg karov leoness - should’ve been paying attention, even though people usually aren’t standing there, and perhaps Maran would be Modeh – especially if one does Teshuvah. He warns that one cannot always rely on the court’s verdict to decide Halacha, as the justice system may not always be as honest or upstanding.

Medicine

In terms of medical malpractice, the Shulchan Aruch (Yoreh Deah 336) follows the Ramban's view that one has permission to heal and won't be Chayav in Dinei Shamayim for messing up, but he will be Chayav Galut if he kills someone by accident and knows about it. Does a Kohen who somehow becomes a doctor and unfortunately kills a patient become invalid? He should have the same Halacha as a Mohel, since he's engaged in the Mitzvah of saving a life. (Yalkut Yosef 128:79, Halacha Berurah 128:121) Additionally, some say (Birkei Yosef Yoreh Deah 336:7) that he's not even Chayav Galut unless it happens during surgery, not because of any prescribed medication, so there's more room for leniency. The Piskei Teshuvot (128 fn. 341) questions if this leniency would apply to cosmetic/non-potentially fatal surgery and postulates that it would be a Nafka Minah for Sepharadim and Ashkenazim. Certainly, if it was negligent malpractice, not a mistake that was completely unexpected on part of the doctors, the doctor would be rendered Pasul to perform Birkat Kohanim.

When asked about doctors who pull the plug on patients, Rav Mordechai Willig responded that they have bigger problems to worry about than Birkat Kohanim, so it need not be made into an issue.

Embarrassing Others

The Gemara says that it's preferable that one be pushed into a fiery furnace than embarrass another in public, implying it's a cardinal sin similar to murder. We spoke about this on a different occasion, and it's worth noting how there's a discussion about whether or not a Kohen who violates this is still permitted to Perform Birkat Kohanim. See Shevet HaLevi (8:172), Yalkut Yosef (128 fn. 79), Dibrot Eliyahu (Abergel, 6:4), Divrei Benayahu (Dayan, 16:6:8-9), and Piskei Teshuvot (128 fn. 332).

Modern Challenges

In Mevor Chaim HaShalem (vol. I 62:10) Rav Chaim David HaLevi admits that even though the Halacha follows Maran, nowadays, if it'll push the person off from the Path of Torah and shul, better to be meikel if he did Teshuvah, especially if shogeg, such as reckless drivers and people who caused fatal work accidents. It made sense to be machmir in the times of the Rishonim, but not now.

Former chief rabbi Rav Unterman highlights how in Eretz Yisrael the difficulty in abiding to this Halacha is magnified, as Birkat Kohanim is performed every day. (Keter Ephraim Siman 33 at the end)

Closing and Food for Thought

A Jewish police officer in a non-Jewish country who was also a Kohen killed a non-Jewish citizen when he didn't exactly need to. When Rav Shternbuch was asked regarding his status, the response was to be machmir for killing non-Jews, as well, and to only be lenient if he does Teshuvah. In this case, Teshuvah means acknowledging that one cannot go around killing Goyim wholesale – every life is important to HaKadosh Baruch Hu. A similar sentiment is expressed by Rav Chaim David HaLevi (Mekor Chaim HaShalem, vol. I 62:10) that we usually assume ein davar haomed bifnei hateshuvah, nothing can stand in the way of authentic Teshuvah, but, here, according to the Rambam, even Teshuvah won't help you – human life is too precious. The Torah is imparting how critical it is that we avoid causing loss of life. Can't work in the Beit Hashem anymore, hands filled with blood.

מקורות

ברכות לב:

ואמר רבי אלעזר: גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנאמר למה לי רב זבחיכם, וכתוב, ובפרשכם כפיכם. אמר רבי יוחנן: כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנאמר ידיכם דמים מלאו.

רמב"ם הלכות תפילה וברכת כהנים טו:א, ג

ששה דברים מונעין נשיאת כפים: הלשון, והמומין, והעבירה, והשנים, והיין, וטומאת הידים...

העבירה כיצד כהן שהרג א את הנפש אע"פ שעשה תשובה לא ישא את כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו וכתוב ובפרשכם כפיכם וגו', וכהן שעבד כוכבים בין באונס בין בשגגה אף על פי שעשה תשובה אינו נושא את כפיו לעולם שנאמר אך לא יעלו כהני הבמות וגו', וברכה כעבודה היא שנאמר ב לשרתו ולברך בשמו, וכן כהן שהמיר לעכו"ם ג אע"פ שחזר בו אינו נושא את כפיו לעולם, ושאר העבירות אין מונעין.

שלחן ערוך אורח חיים קכח:לה-לו

כהן שהרג את הנפש אפילו בשוגג לא ישא את כפיו אפילו עשה תשובה: הגה ו"א דאם עשה תשובה נושא כפיו ויש להקל על בעלי תשובה שלא לנעול דלת בפניהם והכי נהוג [ד"ע דלא גרע ממומר וכ"מ מהג"מ] [טור רש"י והרבה פוסקים אגור וב"י]:

מל תינוק ומת נושא את כפיו ואם העם מרננים אחריו שהוא שופך דמים כיון דלא נתברר הדבר ישא את כפיו:

מומר לעכו"ם לא ישא את כפיו ו"א שאם עשה תשובה נושא כפיו (וכן עיקר) ואם נאנס לדברי הכל נושא כפיו:

חילוקים

שו"ת משפטי עוזיאל כרך ג - אורח חיים סימן י

(לאו"ח סימן קכ"ח).

כהן שהרג את הנפש

כה תשרי תש"א.

לכבוד ידידי ועמיתי כרע כאח לי הרב הגאון סוע"ה סבא דמשפטים כמוהר"ר יעקב חי זריהן יצ"ו רב ראשי בעיה"ק טבריה תר"ב.

רב נהוראי.

במכתבו מיום כ"א אלול העבר בדיק לן מר בשלש שאלות חשובות ותשובתן בצדן ברוב חכמה ותבונה, ואותי הדל בקש לחות דעתי עליהן, ואם אמנם טרידנא טובא בימים אלה, מרוב חביבותיה גבאי לעשות רצונו היקר בעיני פניתי מלמודי וטרודתי והנני ממציא לעיונו חות דעתי לפי קצר השגתי, בעזר צור ישועתי.

תשובה זאת כתבתיה בין כסא לעשור ובגלל קדושת החג נתאחרה העתקתה עד היום ואסה"ר.

א. כהן שהרג את הנפש

בראשית דבריו פתח מעכ"ת בשאלה דדינא, אם דין זה דכהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, הוא דוקא בנפש מישראל או בכל נפש אדם? ואחרי שנשא ונתן כהלכה אסיק לדינא שדין זה הוא רק בנפש ישראל ואסתיע ממ"ש בשלמי צבור משם הפרישה, וטעמו ונמוקו עמו דהא עיקר דין זה למדנו מקרא דכתיב: ידיכם דמים מלאו, והיינו דמי ישראל (שלמי צבור דיני ברכת כהנים סי' ל"ט).

ולע"ד אני אומר אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה, חדא דקרא זה אינו מוכרח שהוא בדמי ישראל. ואף אם נאמר כן אין זה ממעט דמים של לא ישראל, אלא מקרא זה מלמדנו דכל רציחה אסורה פוסלת את הכהן לישא כפיו, דזיל בתר טעמא הוא כמו שנבאר להלן, דהנה גרסינן בגמ': כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנאמר: ידיכם דמים מלאו (ברכות ל"ב), והתוס' כתבו: דין זה הוא משום חומרא שהרי אינו נפסל לעבודה, ועוד יש לומר דשאני נשיאות כפים לפי שהרג בידיו ואין קטיגור נעשה סניגור כדכתיב בההוא קרא: ובפרישכם כפיכם אעלים עיני וכו' (יבמות ז' וסנהדרין ל"ה תד"ה שנאמר).

והנה דברי התוס' בתירוצם קמא צריכים ביאור, דאכתי הקושיא במקומה עומדת למה החמירו יותר בנשיאות כפים מהעבודה, אלא צריך לומר שגם לתירוצם קמא הוא מטעם דאין קטיגור נעשה סניגור שייך בנשיאות כפים משום שהיא נעשית בפרישת ידיים.

ובתירוצם בתרא הסמיכו תירוצם אקרא דמצינו דקרא קפיד בזה שידיים שנגאלו בדם לא תהיינה פרושות לתפלה ולא לנשיאות כפים.

מכאן למד הרמב"ם ז"ל: דאפילו הרג בשוגג או עשה תשובה אינו חוזר לכשרותו לישא את כפיו, וטעמו הוא: דכל רציחה שאינה בדין, מכתימה את הידים ברושם בלתי נמחה הלכך אינן ראויות לישא כפים מגואלות אלו שהיו קטיגור להיותם, סניגור (ה' נשיאות כפים פט"ו ה"ג), ובהג"מ כתב בשם אב"ה, שאין דין זה אמור, אלא כהן מפורסם ומועד להריגות ועומד במרדו, וראיה לדבר מדאמרו בירושלמי: שמא תאמר איש פלוני כהן מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני? ת"ל ושמו את שמי וכו' מכאן שמ"ש בתלמודין: כהן שהרג את הנפש, היינו במועד להריגות ועומד במרדו.

אולם באמת לא מסתבר כדבריו דלישנא דכהן שהרג הוא דוקא במועד לכך, ואדרבה מדקדוק לשון הגמ': כל כהן שהרג את הנפש, וכן מלשון הכתוב: גם כי תרבו תפלה איני שומע ידיכם דמים מלאו, מוכח שכל כהן שהרג אפילו שאינו מועד לכך ואפילו שוגג וגם שחזר בתשובה - כלשון הכתוב: גם כי תרבו תפלה איני שומע - נפסל לנשיאות כפים שהיא בפרישת ידים כמו שכן כתב הב"ח (טור או"ח סי' קכ"ח).

ומדברי הירושלמי אין סתירה לזה וכמ"ש מרן בכ"מ, דהיינו למי שמרננים עליו שהוא שופך דמים, אבל בידוע ששפך דמים בשוגג ואפילו עשה תשובה נפסל לנשיאות כפים (שם).

וכך פסק בשולחן: כהן שהרג את הנפש אפילו בשוגג לא ישא כפיו ואפילו עשה תשובה, ואם העם מרננים אחריו שהוא שופך דמים כיון שלא נתברר הדבר ישא את כפיו (שו"ע או"ח שם).

ואף רמ"א ז"ל לא חלק אלא על כהן שעשה תשובה ומשום שלא לנעול דלת בפני בעלי תשובה (שם), אבל לענין כהן שהרג בשוגג מסכים כדעת הרמב"ם ומרן ז"ל דלא התירו להורג נפש אפילו בשוגג לישא את כפיו אלא במל תינוק ומת, שהוא עוסק במצוה, וגם שאין זה ברור שמת מסיבתו (עיין באה"ט שם), אבל כל הורג נפש נפסל לכהונה מטעם דאין קטיגור נעשה סניגור. ומעתה אחרי שבררנו הלכה זאת בטעמא ונמוקה נהדר אנפין לשאלתנו, והנה דין זה תלוי בעיקר דין רוצח אם הוא דוקא בישראל או כל אדם.

ב. רוצח נפש אדם

פסק הרמב"ם ז"ל: כל הורג נפש בן אדם עובר בלא תעשה שנאמר לא תרצח, ישראל שהרג גר תושב אינו נהרג עליו בבית דין, שנאמר: וכי יזיד איש על רעהו, ואין צריך לומר שאינו נהרג על עכו"ם (הלכות רוצח פ"א ה"א). הא למדת שכל הורג בן אדם בלי הבדל דת או גזע או לאם עובר בלא תרצח, אלא שאינו נהרג במיתת בית דין. אבל הוא נהרג בידי שמים כדכתיב: ולנפש לא יכופר כי אם בדם שופכו, וכן מפורש במכילתא: וכי יזיד איש על רעהו, להוציא את אחרים. איסי בן עקיבא אומר: קודם מתן תורה היינו מזהירים על שפיכות דמים לאחר מתן תורה תחת שהוחמרו הוקלו באמת אמרו פטור מדיני אדם וחייב דיני שמים (מכילתא משפטים). וכיון שהתבררה הלכה שרוצח עכו"ם עובר בלא תרצח ונענש במיתה בידי שמים, מזה נלמוד במכש"כ להורג ישראל בשוגג שהוא נפסל לישא כפיו מטעם דאין קטיגור נעשה סניגור, וכן ראוי, להורות לענ"ד.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קנח בסוף

ובדבר כהן שנלקח לצבא בעת המלחמה והרג נפשות במלחמה, פשוט שכשר לישא כפיו, דהא מפורש באנסוהו להרוג שנושא כפיו כדאיתא בפר"ח הובא בבה"ט / או"ח סי' קכ"ח / ס"ק נ"ט ובמ"ב ס"ק קכ"ח אף שהתם הא היה הדין דיהרג ואל יעבור ועבר ע"ז משום דמכיון שהוא עכו"ם אנוס שלא נענש מקרא דולנערה לא תעשה דבר כדאיתא בתוס' יבמות דף נ"ד וברמב"ם פ"כ מסנהדרין ה"ב, יכול גם לישא כפיו. וא"כ כ"ש בנלקח לצבא שאדרבה היה מחוייב לילך לצבא כדין המלכות ולא עשה שום איסור, שרשאי וגם מחוייב לישא את כפיו והוא דבר פשוט וברור. ידידו, משה פיינשטיין.

מאור ישראל טבעת המלך הלכות תפילה וברכת כהנים טו:ג

שו"ת יחווה דעת חלק ב סימן יד

שאלה: כהנים חיילי צה"ל שהשתתפו בקרבות נגד צבאות מצרים ירדן וסוריה, במערכות ישראל, ופגעו והרגו מחיילי האויב, האם דינם ככהן שהרג את הנפש שאינו נושא כפיו לברך את ישראל?

תשובה: במסכת ברכות (דף לב:): אמר רבי יוחנן, כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנאמר ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם, ידיכם דמים מלאו - הנה התוספות (יבמות ז ע"א) בד"ה שנאמר, כתבו, שאף על פי שכהן שהרג את הנפש אינו מחלל עבודה, שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות, ולא מעל מזבחי, אע"פ כן אינו נושא כפיו, וחומרא בעלמא היא. ועוד ז"ל, שדוקא לא ישא כפיו לפי שהרג בידיו ואין קטיגור נעשה סניגור, שנאמר ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם, ידיכם דמים מלאו. ע"כ. (וכן הוא בתוספות סנהדרין לה:). ונראה שלתירוצם הראשון מה שאינו נושא כפיו הוא רק מדרבנן. אבל לפי התירוץ השני אינו נושא כפיו מדאורייתא. (וכן כתב בשו"ת פני מבין חלק או"ח סימן כה). ובה יש להטביר מחלוקת הראשונים, שהמרדכי (פרק ג' דמגילה), והגהות מיימוני (פרק ט"ו מהלכות תפלה), והאור זרוע חלק ב' (סימן תיב), כ' בשם ראב"ה, שדין זה דוקא ברוצח מפורסם ומועד הוא לכך, ושכן כתב רבינו שמחה דלא איירי אלא בעומד במרדו, וראיה מהירושלמי גיטין (פרק ה הלכה ט): שמא תאמר כהן זה מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני? אמר הקדוש ברוך הוא, וכי הוא מברכך, אני מברכך, שנאמר ואני אברכם. (וכן כתב עוד האור זרוע חלק א' (סוף סימן קיב) בשם ראב"ה, שהירושלמי מיירי שעשה תשובה, והבבלי מיירי שלא עשה תשובה,

וכדעת רבינו שמחה). אבל הרמב"ם (בפרק ט"ו מהלכות תפלה הלכה ג) כתב, שאע"פ שעשה תשובה אינו נושא כפיו, וכתב מרן הכסף משנה שם, וכן בבית יוסף (א"ח/ח' סימן קכח), שרבינו מפרש דברי הירושלמי דמייירי שהעם מרננים אחריו שהוא שופך דמים, אבל בידוע שהרג את הנפש לא ישא כפיו. ועיין בשו"ת קרבן בירושלמי שם). ויש להסביר מחלוקת הראשונים האלה באופן שנחלקו אם דין זה אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, וכמו שכתבו התוספות (במות ז ע"א) בתירוץ הראשון, ולפי זה יש להקל כשאינו רוצח מפורסם ומועד, או בעשה תשובה, אבל לתירוץ השני דהוי מן התורה יש להחמיר. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (א"ח/ח' סימן קכח סעיף לו). ועיין בתשובת הרדב"ז חלק ד' (סימן קכח). וד"ק. [ומכל שכן שלפי דעת הזוהר פרשת פנחס (דף ריד ע"א) כהן שהרג פסול אף לעבודה. וכן כתב התוספות יום טוב (בפרק ז' דבכורות משנה ז). ובתוספות רבי עקיבא איגר העיר מדברי התוספות הנ"ל שכשר לעבודה, ושכן תמה גם המשנה למלך. ע"ש. ועיין למרן החיד"א בשער יוסף (הוריות יב ע"א/דף קטז ע"א) מ"ש להעיר על דברי התוספות בזה, ועיין עוד בספר אור הישר זבחים (קא:). ואכמ"ל]. ולכאורה יש להעיר על התירוץ השני של התוספות דאתינן עלה משום אין קטיגור נעשה סניגור, והרי במסכת ראש השנה (כו ע"א), אמר רב חסדא, מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. (כי זהה מזכיר עון העגל). והא איכא בגדי זהב בחוץ, מבפנים קאמרינן. ע"כ. ולפי זה נשיאת כפים שהיא בחוץ למה נפסול מטעם אין קטיגור נעשה סניגור. ונראה לתרץ, שדוקא בבגדי זהב, שהוא זהב אחר, הותר להשתמש בחוץ, ורק מפני שהוא מין זהב אין הכהן משתמש בבגדי זהב לפני ולפנים. ושוב ראיתי שכן תירץ מרן החיד"א בספר יעיר און (מערכת א אות עט), ובספר דברים אחרים (דף מה ע"א), ובספר ככר לאדון (דף קמא ע"ב). ע"ש. וסמך לזה ממה שכתב רבינו אליהו מזרחי, (בפרשת חקת, יט כב), על מה שפירש רש"י, שלפי שאהרן עשה את העגל לא הוכשרה עשיית פרה אדומה על ידו, שאין קטיגור נעשה סניגור. והקשה הרא"ם, ממה שאמרו בראש השנה (דף כו ע"א) דכי אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור היינו בעבודה שבפנים, אבל מבחוץ לא קאמרינן. ותירץ דשאני הכא שאהרן עצמו היה קטיגור, שעל ידו נעשה העגל, משום הכי לא שניא פנים לא שניא בחוץ אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור. ע"ש. והרה"ג ר' צבי דומב נר"ו בספר אמרי צבי על ספר הפרנס (סימן רג, עמוד רלז), עמד בקושיא הנ"ל מדנפשיה, שהרי הא דאין קטיגור נעשה סניגור הוא רק במידי דלפנים. ע"ש שנדחק בזה. ולפמש"כ אתי שפיר. ודוק. + וכן פסק מרן בשלחן ערוך (א"ח/ח' סימן קכח סעיף לה). ומבואר בשו"ת הגאון רבי לוי בן חביב (סימן קיז) שאפילו אין עדים שראוהו שהרג את הנפש, כל שידוע בעצמו שהדבר אמת שהרג את הנפש לא ישא כפיו. וכן הסכימו האחרונים. ועלינו לדעת אם הדין הזה שייך גם בהורג גוי, כי הנה איתא במכילתא (פרשת משפטים), על הפסוק וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה, רעהו להוציא אחרים (גויים). איסי בן עקיבא אומר, קודם מתן תורה היינו מוזהרים על שפיכות דמים (של בני נח), לאחר מתן התורה לאחר שהחמרו הוקלו? באמת אמרו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים. והגאון רבי יששכר בער איילנבורג (בעל באר שבע) בספרו צדה לדרך (דף סט ע"א) למד מכאן, שהדין שאמר רבי יוחנן שכל כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו, זהו אפילו בכהן שהרג את הגוי, שכיון שדינו מסור לשמים, לא ישא כפיו. וסיים, כן נראה לי להלכה אבל לא למעשה. ע"כ. אולם הגאון רבי יהושע פאלק כ"ץ, בספר הפרישה (סוף סימן קכח) כתב, נראה לי שכהן שהרג את הנפש שלא ישא כפיו, זהו בהורג את ישראל, שהרי הראיה שמביא מהפסוק ידיכם דמים מלאו בהורגי ישראל מיירי. ע"כ. וכתב על זה הגאון רבי מרדכי כרמי בספר מאמר מרדכי (סימן קכח ס"ק מג), שנראה כוונת הפרישה, למעט כהן שהרג את הגוי. ואם תאמר והרי פשוט שההורג גוי אינו נפסל לדוכן, ואף על פי שמבואר בורה דעה (סימן קנח) שאין לסבב לגוים מיתה, הרי כתב הפרישה שם בשם הבית יוסף, שאין הכוונה לומר שאסור להורגם, אלא לומר שאינו מצווה לסבב להם מיתה, ואם כן מאחר שמן הדין מותר להורגם פשיטא שאינו נפסל מנשיאות כפים. ויש לומר שכאן מדובר בגוי שמקיים שבע מצוות שנצטוו עליהם בני נח, שלכל הדעות אסור לסבב לו מיתה, והשמיענו הפרישה, שבכל זאת כהן ההורג אינו נפסל לדוכן, משום שהפסוק ידיכם דמים מלאו מיירי בהורגי ישראל. ע"כ. וכן כתב בשלמי צבור (דף קמו ע"ב). וע"ע בשו"ת פני מבין (חלק א"ח סימן רלט) שכתב, ומה ששאלת אם נפש עכו"ם בכלל הדין שכהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו, הנה עיין ברמב"ם (פרק ב' מהלכות רוצח הלכה יא), שכתב, שההורג גר תושב פטור מדיני אדם, ואין צריך לומר הורג עכו"ם. וכתב מרן הכסף משנה, שמקורו במכילתא, רעהו להוציא את אחרים, ומשמע לרבינו שאף גר תושב בכלל אחרים, ומיהו חייב בדיני שמים. ע"ש. ומשמע אבל הורג עכו"ם אף בדיני שמים אינו חייב, אף שבודאי הוא עושה איסור, שהרי אפילו גזל העכו"ם אסור, וכל שכן כשנוטל נפשו ממנו. ובעבודה זרה (דף כו ע"א) קיימא לן עכו"ם לא מעלין ולא מורדין, אבל לנשיאות כפים כשר, כמו כהן גדול שלא נפסל לנשיאות כפים. ע"כ. (ולא זכר שר דברי מרן הבית יוסף והפרישה ביו"ד (סי' קנח) הנ"ל, דהא דלא מעלין ולא מורדין היינו שאין מצוה להורגם, אבל אין איסור להורגם, אלא שהטורי זהב והבית חדש שם חולקים על זה. ועיין בשו"ת שם. ועיין בשו"ת משיב כהלכה (חלק יו"ד סימן ט). ואכמ"ל). ובשו"ת משפטי עוזיאל (מהדורא תנינא חלק א"ח סימן י) הביא בקיצור דברי הגאון השואל רבי יעקב זריהן, אב"ד טבריא, שנשא ונתן בהלכה זו, והעלה שדין זה שכהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו, הוא רק בנפש ישראל, ושכ"כ שלמי צבור בשם הפרישה, והגאון המחבר כתב על זה, אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה, שמאחר שדינו מסור לשמים, כמו שכתוב במכילתא (פרשת משפטים), לפיכך נפסל לישא כפיו מטעם אין קטיגור נעשה סניגור. ע"ש. ואף על פי שמצאנו תנא דמסייע ליה, הוא הצדה לדרך הנ"ל, על כל פנים בסתם גוי שאינו ידוע שהוא בחזקת שמקיים שבע מצוות של בני נח, נראה שהעיקר שאין לפסול את הכהן ההורג לנשיאות כפים. ובאמת שבנידון שלנו אין אנו צריכים לכל זה, כי מלבד מה שכתב הפרי חדש (סימן קכח סעיף לה), שאם אנסוהו להרוג, נושא כפיו. והסכים עמו בספר בית מנוחה (דף קמא ע"א אות כז). ואם כן הרי הכהן שעומד מול צבאות האויב וחשוף לסכנה, אין לך אונס גדול מזה. והבא להרגך השכם להורגו (ברכות סב:). ודין זה עדיף הרבה מנידון הפרי חדש, שהרי אפילו אם אונסים אותו להרוג את חבירו ישראל, יהרג ואל יעבור, וכמו שאמרו על זה בפסחים (דף כה:). מאי חזית דמא דין /דיך/ יורק טפי, דילמא דמא דחברך סומק טפי. והיא הלכה פסוקה ברמב"ם (פרק ה' מהלכות יסודי התורה), ובטור ושלחן ערוך (סימן קנז). ובכל זאת לא נפסל לישא כפיו כיון שאנוס הוא ולא ענה מלבו, אף על פי שעשה שלא כהוגן. כל שכן כאן שכהנים שהם חיילי צה"ל עומדים לגונן על ישראל ועל ארצנו הקדושה, שאין ספק שמצוה רבה הם עושים לקדם פני צבאות האויב הבאים לזרוע הירס ולהשמיד ולהרוג ולאבד אנשים נשים וטף, וזהו מה שפסק הרמב"ם (בפרק ה' מהלכות מלכים הלכה א), שעזרת ישראל מיד צר הבא עליהם היא בכלל מלחמת מצוה. ואם כן בודאי שאין ספק שכהנים אלה כשרים לנשיאות כפים + ולכאורה יש להעיר ממה שכתוב בדברי הימים א' (כב, ח), שאמר ה' לדוד, דם לרוב שפכת ומלחמות גדולות עשית, לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת ארצה לפני. הרי שאף על פי

שמלחמות ה' נלחם, לא רצה הקדוש ברוך הוא שיבנה בית המקדש על ידו. (ועיין עוד בשמונה פרקים להרמב"ם, פרק ז). אולם בפירוש הרד"ק שם כתב, שמה שאמר דם לרוב שפכת, כי דם נקיים היה, במה שגרם להחריב נוב עיר הכהנים, והוא היה הסיבה להריגת הכהנים, כמו שנאמר אנכי הסיבותי בכל נפש בית אביך. (ועיין עוד בסנהדרין צה ע"א) וגם בדמי הגוים אשר שפך אותם, שלא היו בני מלחמתו, ואפשר שהיו בהם אנשים טובים וחסידים, ואף על פי כן לא נענש על זה, שכוונתו היתה לכלות הרשעים שלא יפרצו בישראל, אלא כיון שנזדמן על ידו שפיקות דמים לרוב, מנעו הקדוש ברוך הוא מלבנות בית המקדש שהוא לשלום ולכפרת עון ולעטרת תפלה. ע"כ. ומשמע שעל עצם המלחמות לא היה ראוי למונעו. ועיין עוד בילקוט שמעוני שמואל ב' (רמז קמה). וע' בפירוש רלב"ג מלכים א' (פרק ז פסוק נא). ודר"ק היטב כי קצרותי. + (ועיין בתוספות עבודה זרה דף כו רע"ב, דהא דאמרין במסכת סופרים פרק טו, כשר שבעכ"לם הרוג, היינו בשעת מלחמה. ועיין עוד בתוספות עבודה זרה (דף י: ד"ה חד קטיל). ואמנם האריכו האחרונים בתשובותיהם בדין חיילים כהנים שחזרו ממערכות המלחמה אם כשרים הם לנשיאות כפים, כשיודעים שפגעו בצבאות האויב, (עיין בשו"ת צבי תפארת סימן לו, ובשו"ת לבושי מרדכי, תנינא, חלק א"ח סימן יז, ובשו"ת ויצבור יוסף שווארץ סימן לו. ועוד). אולם הם דיברו לפי מקומם ושעתם, והדיון נסב בעיקר מפני שהרגו מצבאות וחילי האויב, אשר בתוכם יהודים שגוייסו לצבא, אבל כאן במלחמת מגן זו ששמו נפשם בכפם לקדם פני האויב, להציל נפשות ישראל, אדרבה ראוי לומר להם תחזקנה ידיהם וישר כחם. והדבר ברור ללא צל של ספק שכשרים והגונים הם לנשיאות כפים, ויברכו מפי עליון. ויקוים על ידם ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם.

שו"ת יביע אומר חלק ז - אורח חיים סימן טו

נשאלתי אודות כהן שאינו שומר תורה ומצות האם יש למנעו מלישא כפיו לברכת כהנים?

א) הרמב"ם (בהל' תפלה פרק טו ה"ו) כתב וז"ל: כהן שלא היה לו אחד מן הדברים המונעים מנשיאות כפים, אע"פ שאינו חכם, ואינו מדקדק במצות, או שהיו הבריות מרננים אחריו, או שלא היה משאו ומתנו עם הבריות בצדק, הרי זה נושא כפיו, ואין מונעים אותו, לפי שזו מצות עשה על כל כהן וכהן שראוי לנשיאת כפים, ואין אומרים לאדם רשע הוסף רשע והמנע מן המצות. ואל תתמה ותאמר, ומה תועיל ברכת הדיוט זה, שאין קיבול הברכה תלוי בכהנים, אלא בהקדוש ברוך הוא, שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, הכהנים עושים מצותם שנצטוו בה, והקב"ה ברחמיו מברך את ישראל כחפצו. ע"כ. וכ"כ מרן בש"ע (סימן קכח סעיף לט). ומקור לדברי הרמב"ם, בירושלמי (פ"ה דגיתין ה"ט): "שלא תאמר איש פלוני מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני, אמר הקב"ה ומי מברכך, ולא אני מברכך, שנא' ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם". ולכאורה יש לדקדק בלשון הירוש', איש פלוני מגלה עריות "ושופך דמים", והרי הלכה רווחת (ברכות לב ב) כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו, שנאמר ידיכם דמים מלאו, וסמך ליה ובפרישכם כפכם אעלים עיני מכם. וכן פסק הרמב"ם (פט"ו מהל' תפלה ה"ג), והטוש"ע (סימן קכח סעיף לה). וצ"ל כמ"ש מרן הב"י דהירוש' מיירי שהעם מרננים אחריו שהוא שופך דמים, אבל בידוע שהרג את הנפש לא ישא כפיו. וז"ל בעל האשכול (סימן טו עמוד כט): "ודעו דמשום רנון וחדש בלבד אין למנעו מנשיאות כפים, וכמו שאמרו בירושלמי, שמא תאמר כהן זה מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני, אמר הקב"ה וכי הוא מברכך והלא אני מברכך שנא' ושמו את שמי וכו'. אבל בודאי שופך דמים לא, דאימעיט מקרא. ע"כ. וזה כדברי מרן הב"י, ולכן דקדק הרמב"ם לומר "או שהיו הבריות מרננים אחריו". ואמנם האור זרוע ח"א (סימן קיב) כתב, קבלתי ממורי ראב"ה, שזה שאמרו כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו, היינו דוקא כשלא חזר בתשובה, אבל אם עשה תשובה נושא כפיו, וכדאיתא בירושלמי, שלא תאמר כהן זה מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני, אמר הקב"ה וכי הוא מברכך, אני מברכך שנאמר ושמו את שמי וכו'. וכל מה שנוכל ליישב דברי הירושלמי עם התלמוד שלנו אין לנו לומר שחלוקים הם, הילכך יש להעמיד דברי הגמרא בברכות כגון שלא עשה תשובה, ודברי הירושלמי כשעשה תשובה. ע"כ. והניף ידו שנית באו"ז ח"ב (סימן תיב) בשם ראב"ה, שבגמ' בברכות מיירי ברוצח מפורסם ומועד לכך תדיר, אבל אם הרג במקרה שבא לידו, ואינו מפורסם ומועד לכך תדיר, נושא כפיו, וכדאמרין בירושלמי גיטין (ה"ל). וכן הלכה. ע"כ. וכ"כ המרדכי (מגילה פ"ג סימן תתיח) בשם ראב"ה. וכ"כ כיו"ב בהגהות מיימוני (בפט"ו מהל' תפלה) בשם רבינו שמחה, שדוקא בעומד במרדו, אבל בעשה תשובה נושא כפיו. ע"ש. וכ"כ הר"ש משאנץ בפירושו לתורת כהנים (פר' אמור פרשה א' הלכה טז), שאם עשה תשובה נושא כפיו. ע"ש. אבל הרמב"ם (בפט"ו ה"ג) הנ"ל כתב, שאפי' עשה תשובה כיון שהרג את הנפש לא ישא כפיו. וכ"כ בחידושי הריטב"א (מכות יג א) בשם התוס', ושכן הסכים הרא"ה, שאפי' עשה תשובה לא ישא כפיו. ע"ש. והאור שמח (בפט"ו מהל' תפלה) הוכיח כן מהתוס' (יבמות ז א). וכ"כ בנחל אשכול (הל' ברכת כהנים סימן טו) בשם דודו הגאון בעל יד דוד. ע"ש. ולכן צ"ל דהירוש' מיירי ברנון וחדש בלבד, אבל בידוע לא ישא כפיו אפי' עשה תשובה. וכן פסק מרן (בסימן קכח סל"ה). ואף שהרדב"ז בתשובה ח"ד (סימן קכח) הביא דברי הירוש', וכתב, דמיירי שהרג במקרה ואינו מועד ומפורסם בכך וכו', וסיים, ומ"מ מינקט מילתא מציעתא עדיף טפי, שאם הרג במזיד לא ישא כפיו, אפי' עשה תשובה, אבל אם הרג בשוגג נושא כפיו. ע"ש. אבל מדברי מרן הש"ע מוכח שאפי' בשוגג ועשה תשובה לא מהני. וכמ"ש הפרי חדש והמטה יהודה (בסוף סק"ב), והרב בית מנוחה (דקמ"ח ע"ב אות כו). ואנו אין לנו אלא דברי מרן. [ועמש"כ בשו"ת יחוה דעת ח"ה סימן טז בדין כהן שהיה נוהג במכונית וגרם לתאונה קטלנית, אם נושא כפיו. ע"ש].

שו"ת ציץ אליעזר חלק יד סימן ס

כהן שהרג עכו"ם אם נושא את כפיו.

על אודות כהן שהרג עכו"ם אם נכלל בההלכה של כהן שהרג את הנפש דלא ישא את כפיו משום שנא' ידיכם דמים מלאו, דאיתא בגמ' בברכות דף ל"ב ע"ב ונפסק כן להלכה ברמב"ם ובטור ושו"ע, וחלים עליו ג"כ פרטי הדינים שנאמרו שם בזה, או לא.

על דבר זה נשאלתי מזמן ע"י הרה"ג רא"י זסלנסקי ז"ל בהיות ולא מצא שמדברים מזה בנו"כ השו"ע על אתר באו"ח סי' קכ"ח.

(א) והנה הפרמ"ג בא"א שם בס"ק נ"א בסוף דבריו נוגע מזה וכותב וז"ל: פ' משפטים בצ"ל על רעהו הרג עכו"ם י"ל דאין נ"כ = נושא כפיו = יע"ש ומיהו מורידין י"ל דנ"כ עכ"ל, ור"ל דבס' צדה לדרך בפ' משפטים כותב לומר דבהרג עכו"ם יש לומר דאין נושא כפיו והפרמ"ג מצינו כותב להעיר ע"ז דמיהו אם הרג מאלה דמורידין יש לומר דכן נושא את כפיו (ובשו"ת בית דוד (לייטער) סי' ע"א כותב שמציאה מצא דברי הצ"ח, ולא ראה שכבר מובא בפרמ"ג על אתר).

ועיינתי בגוף ספר צדה לדרך והוא מבעהמ"ס באר שבע, וראיתי לו בפ' משפטים ד"ה על רעהו ולא על גוי, שכותב בזה בסוף דבריו וז"ל: נ"ל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנא' ידיכם דמים מלאו היינו אפילו שהרג את הגוי כן נ"ל להלכה אבל לא למעשה עכ"ל, ועל דברים אלה של הצדה לדרך שנאמרו להלכה אבל לא למעשה הוא שמוסבים איפוא דברי הפרמ"ג הנ"ל ונוטה לומר כן להחמיר שלא ישא כפיו, ורק באלה שמורידין ס"ל דמיהו בשכזה בודאי יש לומר דכן נושא את כפיו.

(ב) ברם ראיתי בספר מאמר מרדכי על או"ח סי' קכ"ח ס"ק מ"ג שמביא בשם הפרישה ז"ל שכתב על הך דינא דכהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו וז"ל נ"ל דר"ל ישראל דהא הראיה שמביא מידכם דמים מלאו בהורגי ישראל עכ"ל ומוסיף ע"ז המאמר דנראה דאתא למעוטי עכו"ם, ומקשה ע"ז דפשיטא דהורג עכו"ם אינו נפסל מנשיאות כפים, וכותב לפרש ד"ל דמאחר דק"ל דעכו"ם אין מסבבין להם המיתה כל שאין מלחמה ביננו ובינם כמבואר ביר"ד סי' קנ"ח הלכך היה מקום לומר דאף הורג עכו"ם נפסל קמ"ל, ושוב מקשה דאכתתי קשה שהרי מבואר בפרישה שם בשם הב"י ז"ל דלאו למימרא שאסור אלא לומר שאינו מצווה לסבוב להם המיתה, וכפי זה יקשה דמאחר דמותר פשי' שאינו נפסל מנשיאות כפים אם הרגו, וכותב לתרץ דכאן מיירי אפילו במקיימין ז' מצות דק"ל התם דאסור לסבוב להם המיתה, והשמיענו הרב פרישה כאן דאעפ"י כן כהן ההורג אינו נפסל לנשיאת כפים דהא קרא דידכם דמים מלאו דילפינן מיניה פיסול דהורג נפש בהורג ישראל מיירי, ועוד כותב לתרץ, דנהי שמותר להורג עכו"ם מ"מ היה מקום לומר דמי ששפך דם אינו ראוי לברך דאין קטיגור נעשה סניגור קמ"ל, ומסיים דראשון עיקר עיי"ש.

הרי לנו דברים מפורשים בשם הדרישה שהמה ההיפך ממ"ש הצדה לדרך שמסתמך עליו הפרמ"ג, והבעל מאמר מרדכי שהוא ג"כ מגדולי הפוסקים סומך את שתי ידיו על פסקו זה של הפרישה ז"ל עד ששואל ע"ז: פשיטא מאי קמ"ל? וטורח לפרש דבריו שכן היה צריך לאשמיענו זאת.

(ג) וכי ישאל השואל מדוע הייתי צריך להביא מספר מאמר מרדכי מה שכותב הפרישה בזה ולא העתקתי את הדברים מכלי ראשון מגוף דברי הפרישה בעצמו?

לזה אשיבנו, דהוא זה, מפני שבפרישה שלפנינו על הטור (דפוס ווילנא ווארשא ועוד) לא נמצא בכלל כדברים האלה אפילו ברמיזה כל שהיא, ובספר שלמי צבור ה' ברכת כהנים אות ל"ט ראיתי שמעתיק ג"כ מס' מאמר הנ"ל מה שמובא שם בשם הפרישה וכפי הנראה גם בטור שלפניו לא היו כדברים האלה בפרישה, ולכן סמך נאמנותו בזה על הספר מאמר שמעתיק לשון פרישה בזה.

אבל איה המה דברי הפרישה בזה במקורותיו/במקורותם/ אשר הספר מאמר מעתיק שלימות לשונו בזה, והמאמר הא מדגיש בדבריו שדברי הפרישה שמעתיק ממנו נאמרו כאן בטור או"ח על אתר.

(ד) וחפשי ומצאתי שאכן דברי הפרישה בזה נדפסו בטור או"ח דפוס קאניגסבערג ד"ה כהן שהרג ובזה"ל: כהן שהרג את הנפש וכו' נ"ל דר"ל ישראל שהרי הראיה דמייתי ידיכם דמים מלאו בהורגי ישראל עכ"ל, וזהו בדיוק הלשון במלואו כפי שמעתיק משמו הס' מאמר מרדכי.

וברור איפוא שדברי פרישה אלה נשמטו ביתר דפוס הטור עפ"י פקודת הצנזורה, או מפחדו.

וזהו גם הפשר דבר מה שכמה מאחרוני המחברים דנו בשאלה זאת, וכתבו לגבב סברות בזה ולא העלו בזכרונם מדברים המפורשים שכותב הפרישה בזה, יעוין לדוגמא בשו"ת התעוררות תשובה ח"ד סי' י"א ובספר עטרת פז על ה' נ"כ סי' קכ"ח סק"צ ובתשובה שנדפסה שם ע"ז מהגאון בעל תבואות השדה ז"ל, והיינו מפני שלא היו כדברים האלה בכתובים בפרישה אשר בטור שלפניהם, ולא ידעו לא ממה שנדפס מזה בדפוס אחר, וגם לא מהספר מאמר, (וכפי שכותב באמת בעטרת פז שלא מצא מזה מפורש, אך לפלא שלא ראו גם מדברי הצד"ד והפרמ"ג).

ומכיון שכן שנראים הדברים שגם הבעל צדה לדרך וכן הפרמ"ג לא ידעו מדברי הפרישה בזה, אם כן אפשר להחיל על כגון זה פסקו של הרמ"א בחו"מ סי' כ"ה סעיף ב' שפוסק, דאם נמצא לפעמים תשובת גאון ולא עלה זכרונו על ספר ונמצאו אחרים חולקים עליו אין צריכים לפסוק כדברי האחרונים שאפשר שלא ידעו דברי הגאון ואי הוי שמיע להו הדרי בהו ע"ש, ואותו הדבר נאמר איפוא גם בקשר לדברי הפרישה שבנידונו, דמאחר שאנו רואים שכל אלה שצדדו לומר דלא ישא כפיו לא ראו דברי הפרישה שהעלה ההיפך מזה, אם כן אין הלכה כמותם, ואמרינן אנן דאילו ידעו מדברי הפרישה הוו הדרי בהו.

ואלה הדברים אמורים איפוא גם כלפי הצדה לדרך והפרמ"ג ובפרט שהבעל צדה לדרך היה תלמידו של הפרישה ז"ל כדכותב בתשובותיו בבאר שבע סימן ל"ב, ומובא גם בשם הגדולים להחיד"א ז"ל, וכל הסתמכותו של הפרמ"ג בזה הוא רק על הצדה לדרך, וא"כ אי אמרינן בדרך כלל, שאילו האחרון היה רואה דברי קודמו בההיפך מדבריו שהיה חוזר בו, וכדברי הרמ"א, הרי בודאי שאמרינן בכזאת בתלמיד נגד רבו, באופן שאנו נאחזים בדברי הפרישה בזה ובדברי המאמר מרדכי שסומך את ידיו עליו בסמיכה בכל כחו ובדברי השלמי צבור שמעתיק בפשיטות דבריהם של הפרישה במאמר והמאמר בזה, (והכה"ח מעתיק ג"כ דברי הש"צ) ושפיר נושא את כפיו, ומזה במכש"כ בק"ו בן בנו של ק"ו בכהן שהרג עכ"ם במלחמה ובשעת חירום שבודאי נושא את כפיו, ואין להאריך בכאן יותר.

שו"ת ציץ אליעזר חלק כב סימן סג אות ז

[מעניין הדבר שכהחזיון הזה של שליטה בחסירות מצינו עוד בדין הדומה לנידונו, והוא בנוגע לכהן שהרג את הנפש אם נושא כפיו והפעם זה מהפרישה שעל הטור. והוא זה "אודות כהן שהרג נכרי אם ג"כ אינו נושא כפיו. [שאני נו"נ בזה באריכות בספרי שו"ת ציץ אליעזר חלק י"ד סימן ס' כדיעו"ש].

דבספר מאמר מרדכי על או"ח סימן קכ"ח ס"ק מ"ג מביא בשם הפרישה שכתב על הך דינא דכהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו דר"ל ישראל דהא הראיה שמביא מידכם דמים מלאו בהרוגי ישראל ומוסיף ע"ז המאמר מרדכי דנראה דאתי למעוט עכ"ם, ונו"נ בדבריו ע"ש, וכמו"כ בספר שלמי ציבור ה' ברכת כהנים אות ל"ט מעתיק ג"כ מספר מאמר מרדכי הנז' מש"כ בזה בשם הפרישה יעו"ש.

והנה בפרישה שלפנינו על הטור [דפוס ווילנא ווארשה, ועוד] לא נמצא בכלל כתובים כדברים האמורים אפילו ברמיזה כל שהוא.

וראה זה חפשתי ומצאתי שאכן דברי הפרישה בזה בכאמור, נדפסו בטור או"ח דפוס קאאנינסבערג ד"ה כהן שהרג ובזה"ל כהן שהרג את הנפש וכו' נ"ל דר"ל ישראל שהרי הראיה דמייתי ידיכם דמים מלאו בהרוגי ישראל עכ"ל. וזהו בדיק הלשון במלואו כפי שמעתיק משמו הס' מאמר מרדכי.

אלא נראה ששם ברור איפוא שנשמטו ביתר דפוס הטור עפ"י פקודת הצנזורה או מפחדו.

וזהו איפוא פשר הדבר שדברי הפרישה האמורים לא נזכרו ביתר דברי גדולי המפרשים הדנים בהאמור וכותבים זה בכה וזה בכה יעו"ש בספרי].

נפש הרב עמ' קלב

ה [קיי"ל דכהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, ורבנו היה סבור שאף חייל בצה"ל שהרג מחיילי האויב במקום מצוה ג"כ פסול לני"כ, ובקשר לענין זה היה רגיל להזכיר מה שא"ל הקב"ה לדוד (דהיי"א כב, ח) דם לרוב שפכת, ומלחמות גדולות עשית, לא תבנה בית לשמי, כי דמים רבים שפכת ארצה לפני. [ועיי יחווה דעת ח"ב סי' י"ד מזה.]

תאונות דרכים

שו"ת יחווה דעת חלק ה סימן טז

שאלה: כהן שהיה נוהג במכונית, וגרם לתאונה קטלנית, האם רשאי לישא כפיו בברכת כהנים לברך את ישראל?

תשובה: במסכת ברכות (דף לב ע"ב), אמר רבי יוחנן, כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו, שנאמר ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם ידכם דמים מלאו. וכן פסקו הרמב"ם (בפרק טו מהלכות תפלה הלכה ג'), והטור והשלחן ערוך /א"ח/ (סימן קכח סעיף לה). וכתב האור זרוע חלק א' (סימן קיב), קבלתי ממורי רבינו אבי העזרי, ראב"ה, שזהו דוקא כשלא חזר בתשובה, אבל אם עשה תשובה, הרי זה נושא את כפיו ומברך את ישראל, כדאיתא בירושלמי גיטין (פרק ה' הלכה ט'): שלא תאמר כהן זה מגלה עריות ושופך דמים, והוא מברכך? אמר הקדוש ברוך הוא, וכי הוא מברכך, אני הוא שמברכך, שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. וכל מה שנוכל ליישב דברי הירושלמי עם התלמוד שלנו אין לנו לומר שחלוקים הם בזה, הילכך יש להעמיד דברי הגמרא בברכות כגון שלא עשה תשובה, ודברי הירושלמי כשעשה תשובה. ע"כ. ובאור זרוע חלק ב' (סימן תיב) כתב בשם ראב"ה, שבגמרא בברכות מדובר ברוצח מפורסם ומועד לכך תדיר, אבל אם שפך דמים במקרה שבא לידו, ואינו מפורסם ומועד לכך תדיר, נושא כפיו, וכמו שאמרו בירושלמי גיטין (ה"ל) וכו'. וכן הלכה. ע"ש. וכן כתב המרדכי (מגילה פרק ג' סימן תתי"ח) בשם ראב"ה. ובהגהות מיימוני (פרק טו מהלכות תפלה) כתב בשם רבינו שמחה, שדוקא בעומד במדרו לא ישא כפיו, מה שאין כן בעשה תשובה. (כדברי האור זרוע ה"ל בשם ראב"ה). וכן כתב הר"ש משאנץ בפירושו לספרא (פרשת אמור פרשה א' הלכה טז): להחלו, יכול יהיה חולין לעולם? תלמוד לומר בעמיו, בזמן שהוא עמו הרי הוא חולין, פירש הרי הוא בקדושתו. ופירש הר"ש משאנץ, וזו לשונו: פירש הרי הוא בקדושתו, כדתנן (בכורות מה ע"א) כהן שנשא נשים בעבירה פסול עד שיודו הנאה. וזה שאמרו כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו, היינו גם כן כשלא עשה תשובה, אבל אם עשה תשובה נושא כפיו, כדמוכח בירושלמי גיטין (ה"ל) וכו'. ע"ש. אבל הרמב"ם (בפרק טו מהלכות תפלה הלכה ג') כתב, שאף על פי שעשה תשובה אינו נושא כפיו. וכתב בהגהות מיימוני שם, שכן כתב בספר המצות. וכן מבואר בחידושי הריטב"א (מכות יג ע"א) בשם בעלי התוספות, ושכן הסכים רבינו הרא"ה ז"ל, שאפילו עשה תשובה לא ישא כפיו. ע"ש. והאור שמח (בפרק טו מהלכות תפלה) כתב להוכיח שכן דעת התוספות (יבמות ז ע"א) וכו'. וכן הוכיח בנחל אשכול (הלכות ברכת כהנים סימן טו) בשם דודו הגאון בעל יד דוד. (וראה עוד בספר מגן גבורים סימן קכח בשה"ג). וכתב מרן הבית יוסף, שהרמב"ם מפרש דברי הירושלמי גיטין ה"ל, באופן שהעם מרננים אחריו שהוא מגלה עריות ושופך דמים, ואין הדבר ידוע בבירור, אבל בידוע בבירור שהוא שופך דמים, אפילו חזר בתשובה לא ישא כפיו. (וכן כתב בספר האשכול עמוד כט). וכן פסק מרן בשלחן ערוך /א"ח/ (סימן קכח סעיף לה). + והנה התוספות (יבמות ז ע"א וסנהדרין לה ע"ב) כתבו, שאף על פי שכהן שהרג את הנפש אינו מחלל עבודה, שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות, ולא מעל מזבחי (יומא פה ע"א ופירש רש"י, שאם התחיל הכהן בעבודה אינו מפסיק כדי שיבוא לידו, אלא משלים עבודתו). אף על פי כן אינו נושא כפיו, וחומרא בעלמא כפיו, אי נמי שדוקא לא ישא כפיו לפי שהרג בידיו ואין קטיגור נעשה סניגור, שנאמר ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם, ידכם דמים מלאו. ע"כ. ונראה שלפי תירוצם הראשון מה שאינו נושא כפיו הוא רק מדרבנן, ולפי זה כשעשה תשובה אין להחמיר כל כך, ונושא כפיו. (וע"ע ראב"ה ס' קנא ריש עמוד קנה). אבל לתירוץ השני הוא מן התורה, ואם כן אפילו עשה תשובה לא ישא כפיו. וכן העירתי בזה בשו"ת יחיה דעת חלק ב' (סימן יד עמוד נט בהערה). ושוב ראיתי שכן כתב בספר תורת חיים סופר (סימן קכח ס"ק נב). ולפי מאי דקיימא לן שאפילו עשה תשובה לא ישא כפיו, יש לפרש הכתוב: ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם, ושלא תאמר שדוקא כשלא עשה תשובה, לכן המשיך הכתוב גם כי תרבו תפלה אינני שומע, שאפילו אם עשו תשובה ומתפללים לה' שישלח להם על כך, גם כן אינני שומע, משום ידכם דמים מלאו, דמו דם זרעיותיו, כמו שאמרו בסנהדרין (לו ע"א). ודע שאף מהר"ם שהובא בטור דסבירא ליה גבי כהן שהמיר ושב בתשובה, שאין אומרים לו לעלות לדוכן ואם עלה אין מוחים בידו, זהו דוקא בהמיר לעבודה זרה, שלא עשה מעשה בידים, אבל כהן שהרג את הנפש מודה המהר"ם שאפילו אם עלה ירד, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. וכן מוכח חילוק זה ממה שפסק מרן בשלחן ערוך, שאם הרג את הנפש אפילו בשינוי לא ישא כפיו ואפילו אם עשה תשובה, ואילו בהמיר לעבודה זרה, כתב בבית יוסף, שאם עשה תשובה, יש לסמוך על דעת רבינו גרושם ורש"י שהתירו לישא כפיו, כדי לפתוח פתח לבעלי תשובה. (וכן בשלחן ערוך הביא סברת רש"י ורבינו גרושם בשם יש אומרים). ובעל כרחך שהוא מחלק בין כהן שהרג נפש לכהן שהמיר לעבודה זרה, שבהורג נפש שייך לומר אין קטיגור נעשה סניגור. וכן כתב כל זה הגאון מהר"ם עייאש בספר מטה יהודה ס"ק ב, וכתב להדיא שבהורג נפש גם אם עלה ירד. ע"ש. ודלא כמו שכתב הגאון רבי בן ציון ליכטמן בספר בני ציון (סימן קכח ס"ק מד), שגם בהורג נפש אם עלה לדוכן לא ירד, ושכן דעת מהר"ם, ואף על פי שהטור כתב בדעת מהר"ם דהיינו בעשה תשובה, יש להקל גם בסתם, כיון שלתירוץ הא' של התוספות חומרא בעלמא הוא. וכן פשט הירושלמי גיטין ה"ל. ע"ש. וליתא, שגם מהר"ם לא היקל אפילו בעשה תשובה אלא לגבי המיר לעבודה זרה, אבל בהורג נפש חמיר טובא. וכל"ל. וכן מבואר בתשובת מהר"ח (סימן קיז), שאפילו אם אין עדים כלל שהרג נפש, כל שיועד בעצמו שהרג נפש, ואפילו אם הדבר אצלו בספק, אסור לו לישא כפיו. משום דהוי ברכה לבטלה בכל פעם שנושא כפיו. ע"ש. והובא להלכה בכנסת הגדולה ומגן אברהם ואליה רבה. וכן כתב בשלמי צבור (דף קמו ע"ב). ובדואי שאילו היה כדברי הספר בני ציון ה"ל, שאם עלה לא ירד, לא היו אומרים שיש בזה איסור ברכה לבטלה, ואפילו בספק אסור לו לישא כפיו. אלא ודאי שהעיקר כתירוץ השני של התוספות, וכדברי הרמב"ם וסיעתו שאסרו גם בשעשה תשובה...+

ולפי זה נראה שגם בנידון שלנו שהכהן היה נוהג ברכב וגרם לאבדן נפש מישראל, מחמת שנהג במהירות מופרזת, או מפני שלא ציית לתמרור, או שעבר עבירה אחרת על חוקי התנועה, הרי שגגתו עולה זדון, ונפסל לעלות לדוכן ולישא כפיו בברכת כהנים, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. וכמו שכתב כיוצא בזה בשו"ת הרא"ש (כלל קא סימן ה'), שהרוכב על סוס אין לו רשות לרוץ במקום שיש בני אדם רוכבים או הולכים, שמא לא יוכל לעמוד כשירצה בכך, ואם רץ והזיק פושע הוא ומזיק בגופו הוא, שכיון שהוא רוכב על הבהמה והזיק בגוף הבהמה או באוכף שעליה, כאילו הזיק בגופו הוא, וחייב לשלם כפי שישומו בית דין היזקו. ע"ש. וכל שכן בנוהג ברכב במהירות מופרזת שהסכנה הרבה יותר רצינית, שאין באפשרותו לעצור המכונית מיד כשירצה, אשר אם עבר ורמס וטרף ואין מציל, וכן כל כיוצא בזה. וראה עוד בתשובת הרדב"ז בלשונו הרמב"ם חלק ב' (סימן שד), שההולך במרוצה וכלי משחית בידו ופגע בחבירו בלי כוונה והרגו, הוי כשווג הקרוב למזיד, שאין הגלות לערי מקלט מכפרת עליו כדן שאר מי שרצח נפש בשגגה, שהיה היה לו להזהר מאוד ללכת בנחת, כיון שכלי משחית בידו ועלול לגרום להריגת אדם. ע"ש. והוא הדין לנידון דידן, שהרכב הוא כלי קטלני ביותר, ועלול מאוד לפגוע ולסכן חיי אדם. ומי שלא נזהר לנהוג במתינות כראוי, נחשב הדבר לפשיעה, וקרוב למזיד הוא, וכהורג בידים הוא, ואם הוא כהן נפסל לדוכן. כי הדבר ברור שאין לחלק בזה בין ההורג במו ידיו, כלשון הכתוב ידכם דמים מלאו, לבין רוצח על ידי בעיטה ברגליו, או בגופו, שדרך הכתוב לדבר בהוה. וכאן תדלוק המכונית והסעתה לקראת

האיש שנדרס למות, הוי בכלל מאי דק"ל אשו משום חציו. וכמ"ש הרא"ש (בבא קמא פרק סי' ח), שאפילו הדליק את האש בתוך שלו ופשע בשמירתה והלכה ודלקה בתוך של חבירו, הרי הוא כאילו ירה חץ בידים והזיק, ואם נשרפה יד חבירו חייב בארבעה דברים, ואם נשרף אדם מהאש חייב עליו כאילו הרגו בידים. ע"ש. וכן דעת התוס' (ב"ק כג ע"א) ד"ה מאי בינייהו. וכן מוכח בנימוקי יוסף שם. וכן כתב הטור /ח"מ/ (סי' תיח) ובש"ע (שם סעיף יז). ודון מינה לנ"ד שאפילו הדליק את המכונת ברשותו כיון שהסיעה לרה"ר = לרשות הרבים =, והרג נפש, הו"ל אשו משום חציו. ובאמת שבלאו הכי כבר פסק מרן השלחן (ערוך /א"ח/ בסימן קכח סעיף לה), שאף ההורג נפש בשגגה לא ישא כפיו, ואם כן אפילו אם לא היה נידון כשוגג הקרוב למזיד, מכל מקום לא ישא כפיו.

אולם אם לא היתה כל רשלנות מצידו של הנהג, ונהג את המכונת בזהירות כראוי, אך באופן בלתי צפוי קפץ ילד לרחוב והתגלגל לרגלי המכונת ונדרס למות, באופן שהדבר היה באונס גמור, הדבר שנוי במחלוקת האחרונים, כי האליה רבה (סימן קכח ס"ק סג) כתב, שבשוגג הקרוב לאונס יש להקל, ורשאי לישא כפיו. וכן הובא להלכה בספר מגן גבורים (שם ס"ק טו). אבל הפרי מגדים (באשל אברהם ס"ק נא) כתב לפקפק בזה, והעלה שאפילו באונס יש להחמיר לכתחלה שלא ישא כפיו. ע"ש. ונראה שראוי לחוש לדברי הפרי מגדים, שהואיל ויש בזה חשש ברכה לבטלה, כמבואר בשו"ת מהרל"ח (סימן קיז) הנ"ל, וכן מתבאר בשו"ת הרדב"ז הנד"מ מכתב - יד (סוף סימן כב), ספק ברכות להקל. ומכל מקום נראה שאם הכהן הנהג שת אל לבו על דבר התקלה שיצאה מתחת ידו, ושב בתשובה, וקיבל עליו שיתנהג בדרכי התשובה ככל אשר יורוהו חכמי ישראל, על שגרם לאיבוד נפש בישראל (וכבר אמרו חז"ל מגלגלים חובה על ידי חייב. שבת לב ע"א), באופן כזה יש להקל על בעלי תשובה ולהתיר לו לעלות לדוכן לישא כפיו. וזאת בהסתמך על דברי הראב"ה ורבינו שמחה ורבינו שמשון משאנן שפסקו שאם חזר בתשובה נושא כפיו. וכן פסק הרמ"א בהגה. וכן הסכים הרדב"ז בתשובה חלק ד' (סימן קכח), שעל כל פנים אם הרג בשוגג ושב בתשובה נושא כפיו. וכן כתב המגן גבורים (בשלטי הגבורים ס"ק כו). וכן כתב בספר ברכת אהרן (מאמר רפ"א אות ה). וכן פסקו בחיי אדם (כלל לב סימן ה'), ובקיצור שלחן ערוך (סימן ק' סעיף כא). ועוד. ואף על פי שלהלכה אנו פוסקים כדברי הרמב"ם והסמ"ג והתוספות והרא"ה והריטב"א, שאפילו חזר בתשובה לא ישא כפיו, וכתב מרן השלחן ערוך שאפילו בשוגג ושב בתשובה לא ישא כפיו. וכן הורה הלכה למעשה הגאון רבי שמואל ויטאל בספר חיים שנים ישלם, והובא להלכה בספר פתח הדביר חלק ב' (דף יט ע"א). וכן הסכים לדינא הפרי חדש. וכן כתב הגאון מהר"ש גרמיזאן בשו"ת משפטי צדק (סוף סימן ג). וכן פסק בספר בית מנוחה (דיני נשיאות כפים אות כו). מכל מקום בשוגג הקרוב לאונס, וחזר בתשובה, הוי כעין ספק ספיקא, שמא הלכה כהפוסקים שתשובה מועילה, ואם תמצא לומר שהלכה כפסק מרן השלחן ערוך, שמא הלכה כדעת האליה רבה והמגן גבורים שבשוגג הקרוב לאונס נושא כפיו. ומכיון שברכת הכהנים היא מצות עשה מן התורה גם בזמן הזה (וכמו שהוכיח במישור הפתח הדביר חלק א' (סימן קכח ס"ק ד'), ושכן כתב המב"ט בקרית ספר (פרק יד מהלכות תפלה). ולאפוקי ממה שכתב הגאון יעב"ץ בספר מור וקציעה, שבזמן הזה אין מצות נשיאות כפים אלא מדברי סופרים, והוא עצמו הדר תבריה לגזיזה בשו"ת שאילת יעב"ץ חלק א' (סימן נד), וכתב שנשיאות כפים גם בזמן הזה היא מצות עשה מדאורייתא. ע"ש. וכן כתב הרדב"ז בתשובה חלק ד' (סימן רצג). וכן כתבו בספר קרן אורה בחידושי לוסטה (לח ע"א), ובשו"ת בנין שלמה (סימן י'), ובשו"ת ראשית ביכורים (דף י' ע"ב), ובשו"ת רב פעלים חלק ג' (סימן ד). ועוד), שפיר יש להתיר לכהן כזה לשאת כפיו משום ספק ספיקא, כעין מה שכתב התרומת הדשן (סימן לז), והובא להלכה בבית יוסף (סימן תפט). וכן כתב בשו"ת מכתם לדוד פאדרו (חלק אורח חיים סימן ג'). ע"ש. וכן ראיתי בספר תורת חיים סופר (סימן קכח ס"ק נב), שהעלה שמי שהרג באונס ועשה תשובה נושא כפיו. וכן כתב הרה"ג רבי יעקב סופר בכף החיים (שם ס"ק רח). וראה עוד בשו"ת מהרש"ם חלק ה' (סימן ל'). ודו"ק + והלום ראיתי בקובץ נועם (כרך י' עמוד לג), שדן באורך בנידון שלנו, ושם (עמוד מא) הובאו דברי הרב הגאון רבי שמואל אהרן יודלביץ ז"ל שכתב, שאם בשעה שהדליק את המכונת לנסוע, עדיין לא עמד האדם שנהרג כנגדו, זה נחשב רק שלא הציל את האדם שנהרג, כי מה שהנהג דוחס ברגליו על הדוושא להזיק דלק במכונת, לא נקרא עושה מעשה, שזה הוא רק מצמצם. [בסנהדרין (עו ע"ב) או באיבה, לרבות את המצמצם, דהיינו מי שכבש את תבירו שנפל לתוך המים או לתוך האור ואחז את ראשו וצמצמו שם עד שמנוע ממנו לצאת, ומת, חייב מיתה כרוצח]. ומצמצם לא מצינו אלא אם עשה באדם עצמו. ולכן אפילו אם הנהג עשה כן בכוונה שלא לעצור את המכונת נגד האדם שבא כנגדו, זה נחשב רק כדיון מי שלא עשה פעולה להציל את חבירו הטובע בים ובפרט כשלא עשה כן בכוונה. עכ"ל. ואינו מחזור כלל, שאין לזה דמיון לדיון מצמצם, שהמצמצם אינו אלא גרמא בעלמא, וכמו שפירש רש"י (סנהדרין עז ע"א) על דברי רב אחא שפוטור המצמצם לגבי נזיקין. דהיינו טעמא משום דגרמא הוא. ע"ש. וכן מבואר בשיטה מקובצת (בבא קמא נו ע"א) בשם הרא"ה, שהיה מן הדין לפטור המצמצם, לפי שלא עשה ולא כלום, רק שלא הניח לו לצאת מהמקום שהיה שם מתחלה, אלא שריבה הכתוב או באיבה לחייבו מיתה, כיון שנעשה הדבר בגופו, אבל לגבי נזיקין אף שנעשה בגופו פטור כיון דהוי גרמא. ע"ש. ועיין עוד בשו"ת הר צבי (חלק יורה דעה סימן קצו וסימן רמא), שהעלה שכל התורה אין חיוב במצמצם לגבי שאר איסורין, משום שאינו אלא גרמא בעלמא, אלא חידוש הוא שחידשה תורה לגבי רציחה. ע"ש. וכל שכן לפירוש המאירי (סנהדרין עו ע"ב) במשנה, שהריבוי או באיבה לחיוב המצמצם, היינו כשאינו כובשו בידו, אלא שעושה איזה מעשה שמונע עלייתו מהמים או מהאור מצד שהוא מצמצם לו מקום עמידתו שלא יוכל לצאת משם. ע"ש. (ומיהו בטור חשן משפט סוף סימן שפג לא כתב כן. ועיין עוד בדברי הרמ"א בהגה שם /ח"מ סי' שפ"ג, ובביאור הג"א שם. ועיין עוד בשלחן ערוך אבן העזר סימן ה' סעיף יג, ובביאור הג"א שם, ובספר נתיבות לשבת שם סק"ו, ובמנחת חינוך מצוה רצ"א, ובשו"ת הר צבי חלק יורה דעה סוף סימן רמא הנ"ל). אבל כאן שעשה מעשה להסיע את המכונת במהירות לתוך רשות הרבים במקום שהרבים מצויים שם, וגרם להריגת אדם, בודאי שפושע הוא, וחמור יותר מגרמא בעלמא. ועיין במכות (ח ע"א) בהמשנה, הזורק אבן לרשות הרבים והרג הרי זה גולה. ובגמרא פריך, לרשות הרבים, מזיד הוא, ומשני בסותר כותלו לאשפה וכו'. ופירש הרמב"ן בחידושי, מזיד הוא, כלומר שוגג קרוב למזיד הוא. וכן כתבו התוספות (בבא קמא לב ע"ב) ד"ה מיתבי. וזו לשון המאירי מכות שם: ושאלו על זה בגמרא, והלא קרוב למזיד הוא, שהיה לו לעיין ברשות הרבים קודם שזורק האבן. ע"ש. וזו לשון הרמב"ם (פרק ו' מהלכות רוצח הלכה ו'): הזורק אבן ברשות הרבים והרגה, או הסותר כותלו לרשות הרבים ונפלה אבן והמיתה, בין שסתר הכותל ביום בין בלילה הרי זה קרוב למזיד, ואינו נקלט בערי מקלט, מפני שזו פשיעה היא שהרי היה לו לעיין ואחר כך יזרוק או יסתור. ע"כ. (ועיין עוד בשו"ת אשדות הפסגה חשן משפט סימן כד). והכי נמי בנידון דידן שנחשב כפושע וקרוב למזיד. ואפילו אם לא היה ברשות הרבים האדם שנהרג בשעה שהתניע זה את הרכב, אין לדמות זה למה ששינוי (מכות ח ע"א) רבי אליעזר בן יעקב אומר, הזורק אבן ולאחר שיצאה מתחת ידו הוציא הלה את ראשו וקבלה פטור. ובגמרא מפי' לה מדכתיב ומצא את רעהו ומת, פרט למציא את עצמו, וכתב מרן הבית יוסף בחשן משפט (סימן תכא), שלדעת הרמב"ם גזרת

הכתוב היא למעט לגמרי ואפילו מדין נזק. ודלא כהטור שחייבו בדין נזק. ע"ש. ששם בשעת הזריקה הרי נוכח שאין איש שם, ואם הוציא זה את ראשו וקבלה, נחשב הדבר לאונס, וכמו שכתב הבית חדש, אבל כאן הרי ברשות הרבים מצויים שם אנשים רבים במשך הזמן שנוהג הרכב, והיה לו להעלות הדבר על לבו, וכמו שכתב בתשובת הרא"ש (כלל קא סימן ה') הנ"ל. וראה בחידושי הריטב"א (מכות ח ע"א) גבי סותר כותלו לרשות הרבים, דפר"ך אי שכיח רבים פושע הוא, דלאו דוקא רבים, דהא ודאי אפילו שכיח מעט לאו אנוס הוא וכו'. ע"ש. וכעין זה קיימא לן בבבא מציעא מב ע"א ובחושן משפט סימן רצא סעיף ו', תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב, והכי נמי כאן אף על פי שבסופו של דבר לא היה יכול לעצור את המכונית כדי שלא לפגוע באדם שנהרג, כיון שבתחלה היה לו לתת לבו לדבר ולנסוע במכונית זהירות רבה, ולא עשה כן, חייב, דהוה לי התחלתו בפשיעה וסופו באונס). ויש להעיר עוד ממה שכתב המגן אברהם סימן שכח ס"ק נג, שהמעמיד עלוקה שמוצצת הדם בשבת, הוה ליה אב מלאכה, דדמי למה שאמר בסנהדרין (עח ע"א) דלמאן דאמר השיך בו את הנחש חייב, היינו טעמא משום שארס נחש בין שינוי, ופירש רש"י, שהרי הוא כתוקע סכין בבטנו דלאו גרמא הוא, שהרי כלי משחיתו בידו, ואפילו רבנן דפטריו התם, היינו משום דסבירא להו דארס נחש מעצמו מקיא, אבל גבי עלוקה הוה ליה כעושה בידיים. ועיין באבן העזר שם. ובאור שמח (בפרק ח' מהלכות שבת סוף הלכה י'). ובאמרי בינה (דיני שבת סימן כז). ובש"ת מהר"ם שיק (סימן קנז). ובש"ת אבני נזר (חלק אורח חיים סימן שפט). ובש"ת אהל אברהם שאג (סימן פד). ע"ש. ויש לחלק. וד"ק. ובאמת שבנידון דידן אין אנו צריכים לכל זה, כיון שאפילו ההורג בשגגה קיימא לן שאינו נושא כפיו, כמו שפסקו מרן השלחן ערוך והרדב"ז ושאר אחרונים. וכל שכן הנוהג ברשלנות והמית אדם, שבדאי אינו בגדר אונס כלל, (ועיין בש"ת מהר"ם מלובלין סימן מג, ובש"ת רבינו חיים כהן רפפורט סימן יט), הא ודאי שאינו נושא כפיו. וכבר כתב בש"ת שיערי דעה חלק א' (סימן קפג), שדבר פשוט הוא שמה שאמרו כהן שהרג נפש לא ישא כפיו, אף על פי שנלמד מהפסוק ידיכם דמים מלאו, בודאי שאין הכוונה דוקא כשידיו מגואלות בדם ממש, אלא גם כשנעשה הדבר על ידי גרמא או אפילו גרמא דגרמא הוי בכלל זה, וכלשון הכתוב ואותו הרגת בחרב בני עמו, במה שנתנוהו במקום המלחמה, ואף על פי שאין שם סכנה ודאית, רק כי כזה וכזה תאכל החרב. ועיין בקידושין (מג ע"א). וכן אמרו בסנהדרין (צה ע"א) אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד, עד מתי יהיה עון זה בידך, על ידך נהרגה נוב עיר הכהנים וכו'. ואין שום איסור על הכהן שאינו עולה לדוכן לישא כפיו, שהרי בידו לצאת מבית הכנסת בשעה שהשליח צבור קורא כהנים. ע"ש. ותבט עיני להגאון מהר"ש וואזנר נ"ו בש"ת שבת הלוי (חלק אורח חיים סימן מג), שנשאל אודות כהן נהג שבשעת נסיעתו במכונית דחף זקן אחד והפילו ארצה, ומת לאחר שלשים יום מפגיעתו. מהו שישא כפיו. ופסק שישא כפיו בלי שום פקפוק, מפני שהיה שוגג, וגם עשה תשובה, ובכהאי גוונא הרמ"א מיקל בפשיטות. ועוד שכתב המגן אברהם (סימן קכח ס"ק נב), בענין מה שפסק בשלחן ערוך (שם /א"ח ס"ו ק"ח/ סעיף לו), [ומקור דבריו בתשובת מהר"ם מרטנבורג דפוס פראג סימן א', ובמרדכי פרק ג' דמגילה סימן תת"ח בשם הר"ש משאנץ, ובהגהות מיימוני פרק טו מהלכות תפלה]. שכהן מוהל שמל תינוק ומת התינוק, נושא את כפיו, משום שאפילו אם תמצא לומר שמה שאמרו כהן שהרג נפש לא ישא כפיו היינו אפילו בשוגג, מכל מקום שאני הכא שנתכוון לדבר מצוה, ועוד מי יאמר שכלו לו חדשיו, ושמא נפל הוא. ועוד שמא הרוח בלבולו אחר המילה. וכתב המגן אברהם, שהטעם האחרון שייך אפילו בהורג גדול בשוגג ולא מת מיד, כמו שאמרו בגיטין (ע ע"ב) שחט בו רוב שנים ומת אחר כך, אינו גולה, שמא הרוח בלבולו, אי נמי שמא הוא קירב מיתת עצמו על ידי שפירכסו. ע"כ. והכא נמי יש לומר בנידון דידן כיון שמת לאחר זמן. ועוד שהנפגע היה חולה גדול, ושמא גברא קטילא קטל, ולכן פשוט שישא כפיו. ע"כ. והנה לגבי בני אשכנז היוצאים ביד רמ"א, הצדק עמו שיש להקל בשוגג ועשה תשובה, ואפילו ללא צירופים נוספים. אבל לדין שקבלנו הוראות מרן השלחן ערוך, והוא פסק שאפילו בשוגג ועשה תשובה לא ישא כפיו, וכן פסקו האחרונים שלנו מגדולי רבני ספרד, וכו', עדיין יש לדון באופן שלא מת מיד אלא כעבור ימים רבים, כי יש לומר שלא הקילו הראשונים הנ"ל מטעם שמא הרוח בלבולו אלא בצירוף שאר הטעמים, מפני שהיה שוגג בשעת עשיית מצוה, וגם מטעם שמא נפל הוא, וכמו שכתב הגאון בעל כנסת הגדולה בחלק א' (בכללי הפוסקים אות נח) בשם הרדב"ז בתשובה (סימן ע'), שאם כתבו הפוסקים להקל מכח שנים ושלושה טעמים, אין לסמוך להקל על טעם אחד לבדו, כי שמא לא נאמר הטעם ההוא לעיקר הדין אלא לסניף בעלמא. וכן כתב בש"ת אהל יצחק (חשן משפט סוף סימן סא). ועוד. והנה מבואר בתוספות (כתובות לג ע"ב) שלא אמרו שמא הרוח בלבולו אלא בשחט בו רוב שנים, אבל בשאר חבולות שיכולים לחבוש המכה ולכרוך עליה ולשומרה מבלבול הרוח, אין לחוש לזה. ע"ש. וכן כתבו הרשב"א בחידושי לבבא קמא (כז ע"א), והריטב"א בחידושי ליבמות (קק ע"ב). וכן כתב הראב"ד בהשגותיו (בפרק ה' מהלכות רוצח הלכה ב'). וכתב מרן הכסף משנה שם, שאף הרמב"ם לא כתב לחוש שמא הרוח בלבולו אלא לגבי שוגג לענין גלות, ולא במזיד לענין מיתה. וכמו שכתבו התוספות (גיטין ע ע"ב ויבמות ק ע"ב ושבויות לד ע"א). ע"ש. ומצאתי בספר מגן גבורים (סימן שכח בשלטי הגבורים ס"ק כז), שעמד על דברי המגן אברהם מדברי הרמב"ם והראב"ד והתוספות הנ"ל, דדוקא בשחית רוב שנים או דוקא בגלות חיישין שמא הרוח בלבולו, ובעל כרחך שלא כתב המרדכי להקל במל תינוק אלא מטעם שהתכוון למצוה ולא התכוון להריגה כלל, וצירף הטעם שמא לא מת על ידו, אבל בהורג גדול אין זה מועיל כלל וקרינן ביה ידיכם דמים מלאו. ע"כ. וכן בש"ת מהר"ם חלק ה' (סימן ל') האריך למעניתי בבקיאות גדולה על דברי המרדכי הנ"ל, והעלה שהעיקר בזה שיעקר סמיכתו של המרדכי על הטעם הראשון שבמתכוין לשם מצוה לא שייך לומר אין קטיגור נעשה סניגור, ושאר הטעמים שכתב הם רק לסניף בעלמא. ואין לסמוך להקל אלא בצירוף כל הטעמים, כמו שכתב בטורי זהב חשן משפט (סימן כה) בשם הרדב"ז. ע"כ. גם בש"ת שיערי דעה (סימן קפג) מיאן לסמוך על טעם זה בנידונו שמת לאחר ההכאה שמונה ימים. גם מה שצירף שבט הלוי הנ"ל שהנפגע היה זקן וחולה מאוד, גם זה לא יגהה מזור, לפי מה שכתב הגאון רבי אהרן ליון אב"ד רישא, בספר ברכת אהרן (מאמר רפו אות ד'), שהעלה שכהן שהרג אדם שהוא טרפה, גם כן לא ישא כפיו, שאף על פי שההורג את הטרפה פטור ממתה לפי משפטי התורה, מכל מקום רוצח נקרא, וכמו שכתב הרמב"ם (בפרק ט' מהלכות מלכים הלכה ד'), שכן נח שהרג טרפה נהרג, והאיל המית מכל מקום. ע"ש. וכן בזקן וחולה מאד לא גרע מטרפה, שאינו נושא כפיו. ועיין בסנהדרין (עח ע"א) הכל מודים בהורג את הטרפה שהוא פטור, בגוסס בידי שמים שהוא חייב, לא נחלקו אלא בגוסס בידי אדם. ע"ש. וכן פסק הרמב"ם (בפרק ב' מהלכות רוצח הלכה ז'): אחד ההורג את הבריא או את החולה הנוטה למות, ואפילו הרג את הגוסס נהרג עליו. ואם היה גוסס בידי אדם, כגון שהכוהו כמה בני אדם עד שנטה למות והרי הוא גוסס, ההורגו אין בית דין ממיתים אותו. ע"כ. ועיין באליה רבה (סימן קכח ס"ק סה). ועל כל פנים למעשה המורה להקל בשוגג ועשה תשובה גמורה בצירוף הטעמים הנ"ל, יש לו על מה שיסמוך. וע"ע בש"ת גנזי יוסף (סוף סימן צז). וד"ק. +

בסיכום: כהן שנהג במכונית, וגרם לתאונה קטלנית, אינו רשאי לישא כפיו, ואפילו אם עשה תשובה, הואיל ויצאה תקלה מתחת ידו באיבוד נפש מישראל. ואפילו אם יצא זכאי בדינו מבית המשפט מחוסר הוכחות, כל שיוודע בעצמו שנהרג אדם מישראל על ידו אסור לו לישא כפיו, שיש בזה איסור ברכה לבטלה. ואמנם אחינו האשכנזים היוצאים ביד רמ"א מקילים בזה אם היה הדבר בשגגה ועשה תשובה, אבל אנו קבלנו הוראות מרן השלחן ערוך שפסק שאפילו הרג נפש בשוגג ועשה תשובה אינו נושא כפיו. וכן הורו הלכה למעשה גדולי רבני ספרד. אולם אם היה אנוס לגמרי, כגון שנהג זהירות, ובפתע פתאום קפץ אדם והתגלגל לרגלי המכונית ונדרס למות, אז אם קיבל עליו תשובה כהוראת חכמי ישראל, רשאי לישא כפיו. וכל שכן אם הנפגע לא מת מיד אלא לאחר כמה ימים, שיש להקל בזה על בעלי תשובה. ושב ורפא לו.

תשובות והנהגות כרך א סימן קלא

שאלה: כהן הרג עכו"ם ברשלנות בנסיעה באוטו אם נושא כפיו

בפמ"ג קכ"ח א"א ס"ק נ"א מצדד כהפוסקים שגם בעכו"ם אינו נושא כפיו, עיין שם רמז למכילתא פ"ב משפטים על הפסוק וכי יזיד, שמבואר שם דהורג עכו"ם דינו מסור לשמים, והובא במשך חכמה שם ומזה למד הפרי מגדים דאף בעכו"ם אינו נושא כפיו, והקדימו הבאר שבע ב"צידה לדרך" (ע"ש בדף סט א) שלמד משם, אבל במשנה ברורה סימן קכ"ח ס"ק כ"ט כתב בשם האחרונים דהרג עובר נושא את כפיו כיון דאין חייבין מיתה על העוברין ע"ש, והיינו בדיני אדם, דבדיני שמים חייב, הרי דס"ל דתלוי בחיוב מיתה בידי אדם כפשטות הקרא דכי יזיד ד"מעם מזבחי תקחנו למות" דמיירי בחיוב מיתה בידי אדם, וא"כ בעכו"ם שאין חיוב מיתה בידי אדם אלא בידי שמים לא נפסל, ועיין במאמר מרכזי שהביא מהדרישה דהורג עכו"ם לא נפסל לנש"כ וכ"כ הכף החיים בשם השלמי ציבור ע"ש.

אך לדעת הפמ"ג נראה שהעיקר תלוי באיסור רציחה ולא בחיוב מיתה דפסול רוצח לנש"כ ילפינן מקרא דכתיב ובפרישכם כפיכם אעלים עיני מכם וגו' ד"ידכם דמים מלאו", הרי דתלוי באיסור רציחה, ועיין מש"כ בזבחי קודש זבחים ע"א ע"א ד"ה על פי הבעלים דמבואר דבהריגת עכו"ם יש איסור רציחה ובמשך חכמה פ' משפטים ס"ל דיש בזה לאו דלא תרצח וכן נראה מהכ"מ פ"א מרוצח ה' י"א ע"ש, ושפיר ס"ל דגם בהריגת עכו"ם נפסל לנש"כ. ומ"מ בנידון דידן בהרג עכו"ם ברשלנות שאינו במזיד ממש, אף דאם הרג ישראל ברשלנות פושעת הוא קרוב למזיד, כאן שהמדובר בעכו"ם כיון שאינו מזיד ממש, דעתי להקל שיכול לישא כפיו ואין להחמיר יותר.

והאחרונים דנו בכהנים שנהרגו במלחמה, ולדעתי מלחמה הוי טבעו של עולם ולא נקרא רוצח, ואף דעכו"ם מוזהר על שפיכות דמים, לא נאסר להם במלחמות, וכן ראיתי בנצ"ב על התורה (בראשית ט' פס' ה'), ועכ"פ לענין נשיאות כפים נראה שאין לפסול כהן שהשתתף במלחמות והרג שהרי באונס הפר"ח מתיר אף בהרג ישראל, וכ"פ במשנה ברורה שם, וכן בשו"ג בקרוב לאונס מיקל בא"ר, ע"ש בכה"ח אות ר"ח וכל שכן בדרך מלחמה דלכו"ע נראה שאינו נפסל לישא כפיו.

וקצת משמעות כדברינו שכהנים יצאו עכ"פ למלחמת מצוה וכמבואר בקידושין (כא ב) לענין כהן ביפת תואר, ואף שברמב"ם סוף הלכות שמטה ויובל מבואר שכהנים ולויים לא עורכין מלחמה היינו מלחמת רשות, אבל למלחמת מצוה יוצאין, ותימה לומר שכהנים נפסלו בכך לעבודה, אבל אינו ראיה שמלחמת מצוה שאני שהרי עושה מצוה בהריגה ובודאי לא נפסל, ומסתברא שגם מלחמת הרשות ע"פ סנהדרין הדין כן, שכיון שעושה ע"פ סנהדרין אינו נפסל על ידי זה, ועיקר השאלה במלחמת עכו"ם, אם מתנדב לעזור אותם והרג אם נפסל.

ובמלחמת העולם בשנת תרע"ו ממשלת בריטניה חקרו אצל הרב הראשי אם מותר לכהנים לגייסם למלחמה והשיבו שכן, ובה יצאו עוררין שאין זה כעין מלחמת מצוה, ואפילו במלחמת ישראל דרשות אין יוצאין למלחמה וכמ"ש, ואולי גם חששו שנפסל בכך לנשיאות כפים, ונראה שאין לפוסלו בדיעבד לנש"כ ובפרט שאינו ידוע שהרג יהודים בצד השני וכן נהגו (ועיין בדברינו ח"ב סימן ק"ה).

ועיין ב"בנין שלמה" (בא"ח במפתחות לסימן נ"ז) שמסופק אם כהנים חייבין בפרשת זכור, או נימא כשם שנשים דלאו בני כיבוש ומלחמה פטורין גם כהנים אינם בני מלחמה שאסורים להיטמא למתים אינם מחוייבין בפרשת זכור, ודבריו תמוהין שכהנים בני מלחמה נינהו ובפרט במלחמת עמלק שאין לך מלחמת מצוה כמוהו.

תשובות והנהגות כרך ב סימן קה

שאלה: כהן במטרה משרת כאן והרג מהשחורים מהו לנשיאות כפים

הנה ביוצא למלחמה והרג במלחמה אם נפסל בזה לנשיאות כפים, נשאל הרב הערץ ז"ל באנגליה מהמשלה דבריטניה אם להתיר לגייס אותם למלחמה ועוד שאלות והעלה להיתר, וחלק עליו הרב מנשה אדלר ז"ל, ועיקר הטעם של המתיר הוא כיון שמגייסים אותו למלחמה והוא כאנוס, או שיש סכנה, וכה"ג לא נקרא ידיכם דמים מלאו, אבל בנידון דידן השוטר הכהן פעל מעצמו בתוקף מדאי, וכפי הנראה ה' אפשר שלא יהרוג ואינו אנוס, וראוי לדון אם כשר לנשיאות כפים אף שהוא היום בעל תשובה ושומר דת.

והנה בפמ"ג סימן קכ"ח בא"א ס"ק נ"א מצדד כהפוסקים שהסכימו שאפילו אם הרג גוי נפסל, ופשיטא דלפי"ז אין לחלק איזה גוי הרג, ואם כן ראוי לפוסלו לעולמים, אמנם בכף החיים מביא מהמאמר דבהורג עכו"ם אין נפסל לנשיאות כפים, וגם לפוסקים דנפסל מ"מ הא גם בהרג ישראל בעשה תשובה מיקל הרמ"א ובמ"ב שמחמיר היינו בהרג ישראל במזיד, אבל זה אינו כמזיד גמור שאין אדם נתפס על צערו ולא הבליג שהיה במצב פחד מלחמה עמהם, (ואילו היה מצב מלחמה ממש היה באמת מותר), ובפרט דהוי בעכו"ם שהמאמר מקיל ולכן וודאי יש להכשירו לנש"כ, והכלל כבר כתב הרמ"א בדין זה ד"ש להקל על בעלי תשובה ולכן אין לבטל ממנו מצות נשיאות כפים.

אמנם כל זה כשעשה תשובה, ומתחרט על הרציחה שהרג שלא לצורך, אבל אם אינו מתחרט בדבר זה שטוען שדמם כהפקר, נראה שאין להכשירו לנשיאות כפים וכמו שמצדד הפמ"ג, ולכן במי שעומד במרדו להתיר דמם אף דיש בזה חיוב מיתה בידי שמים, ראוי לפוסלו לנשיאות כפים עד שיחזור בתשובה, וידע שכל אדם חשוב להקב"ה, ואסור להרוג אלא כשיש סיבה או צורך מדין תורה להתיר שפיכות דם אדם. וע"ע בדברינו בח"א סימן קל"א.

שו"ת שבט הלוי חלק א אורח חיים סימן מג

א. נשאלתי מכהן שאירע לו אסון בשעה שנסע בכלי רכב שלו שדחף זקן אחד ארצה והוא מת אחרי ל' יום, מהו שישא כפיו. והוריתי דישא כפיו בלי פקפוק. חדא דהי' שוגג וכבר קבל עליו תשובה ובכה"ג מקיל הרמ"א סימן קכ"ח סל"ה בפשיטות. ועוד דלא מת מיד ובכה"ג מצדד מג"א שם להקל. וכאן עוד צד נוסף דהנדחף הי' חולה גדול ואולי גברא קטילא קטיל, ולכן פשוט להתיר. ולענין תשובה קבל עליו כמה תעניתים לסגוף נוסף לצדקה ומע"ט ועיקר העיקרים לב נשבר ונדכה ופשוט במעשים על מה עשה ה' ככה.

תחומין חלק ג עמ' 250 (הרב עזרא בצרי)

נשיאת כפיים ע"י כהנים לוחמי מלחמות ישראל" תחומין, ו [תשמ"ה], עמ' 44-31⁴

נשיאת כפיים ע"י כהנים לוחמי מלחמות ישראל

הרב שאר-ישוב כהן

ראשי פרקים

ה. הרג נפש – גם גוי במשמע

א. הקדמה: שאלה בתנאי קרב

ו. כהן שהרג במלחמה

ב. כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו – פסול או חומרא

1. הכהן אנוס

ג. האם הפסול הוא גם בשוגג ולאחר שעשה תשובה

2. הכהן מצווה

1. דעת הרמב"ם

3. תשובת הגר"ע יוסף שליט"א

2. דעת הראב"ה

ז. מלחמת שלום הגליל – מלחמת מצוה

3. ההורג באונס

1. דברי הרבנים הראשיים: הגר"א. קוק והגר"א"ה הרצוג זצ"ל

4. כשעשה תשובה

2. דעת הרב הראשי הגר"ש גורן שליט"א

5. סיכום הדעות

ח. הסיכום להלכה

ד. כשרות כהן שהמית אדם לעבודה במקדש

א. הקדמה: שאלה בתנאי קרב

בעיצומה של מלחמת שלום הגליל, בקיץ התשמ"ג, בקרתי בלבנון אצל יחידות הלוחמים, שביניהם היה גדוד- לוחמים ששרתו בו רבים מבני ישיבות ההסדר, בני תורה מובהקים שקיימו בפועל ממש: רוממות א-ל בגרונום וחרב פיפיות בידם,

בן ישיבה אחד עורר את השאלה הבאה: נפסקה הלכה ברמב"ם (הל' תפילה טו, ג) ובשו"ע (או"ח סי' קכח) שכהן ששפך דמים לא ישא את כפיו. האם חייל-כהן שהשתתף במלחמה בצה"ל, וברור לו שהרג נפש במלחמה – אם בקרב פנים אל פנים או בקרב שריון וכדומה – מותר לו לשאת את כפיו? לכאורה הרג את הנפש, גם נפש גוי במשמע, ומפורש בדברי הרמב"ם שם: שגם הורג נפש בשגגה בכלל זה. לכאורה גם חייל בצה"ל במשמע. האם הוא בכלל הדין שאסור לישא

-32-

כפיו? ומה התשובה שהוא חייב לעשות, כדי שיותר לו לקיים מצוה זו? והאם תשובה מועלת בכלל לענין זה ?

השיבותי לחייל השואל מיד, כי ברור הדבר שחיילי ישראל לוחמי מלחמת ה' בגבורים, להגן ולהציל את עם ישראל מיד צר הבא עליהם, אינם בכלל שופכי דמים, שעליהם נסבו דברי חז"ל, וראוי שיברכו, ואינם חלילה בגדר "דיכם דמים מלאו". ובודאי שאינם בכלל "אין קטיגור נעשה סניגור". וזאת לא רק משום שהם כאנשי צבא "אנוסין" ולא "שוגגין", אלא בעיקר בגלל היותם עושי מצוה במלחמתם ככהנים החשמונאים הקדומים. תשובה זו, שנאמרה משקול דעת ראשון

⁴ ראה את המאמר במילואו באתר מוסדות אריאל, הודפס בשי כהן חלק א עמ' סה

ובתנאי חזית, נראית לנו נכונה גם אחרי העיון. להלן באנו לבסס את דברינו ממקורותיהם, ויהי רצון שחפץ ה' בידינו יצליח, לדון דבר אמת לאמיתה של תורה, ולהיות לברכת-שלום בישראל.

ב. כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו – פסול או חומרא

מקור ההלכה, שכהן ששפך דמים לא ישא כפיו, הוא בסוגיית הגמרא ברכות לב,ב: אמר רבי יוחנן, כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנא' [ובפרישכם כפיכם אעלים עיני מכם, גם כי תרבו תפילה אינני שומע], ידיכם דמים מלאו (ישעיה א,טו). בדבר השאלה: אם כאן פסול או חומרא בעלמא, מתברר הענין במסכת סנהדרין לה,ב בתוד"ה שנאמר. רציחה דוחה את העבודה שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות. הקשו התוספות: וא"ת וכו' לא משום דרציחה דוחה את העבודה משום דגברא לא חזי, כדאמרין: כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו, שנאמר ידיכם דמים מלאו, וכ"ש עבודה. וי"ל דעל כרחיק חזי, דהא לא מיחל לעבודה, ונשיאות כפים חומרא בעלמא הוא. ועי"ל: דשאני נשיאות כפים לפי שהרג בידי, ואין קטגור נעשה סניגור". שתי שיטות לפנינו:

א. על פי התירוץ הראשון: כל הענין הוא חומרא בעלמא. לכאורה: שוגג או עושה תשובה לא שייך להחמיר עליהם, ומה עוד שבזה"ז, לדעת כמה מגדולי הפוסקים, נשיאת כפיים היא מדאורייתא (עי' מש"כ בתחומין ב עמ' 347-348). קשה בעינינו לומר, שיש לדחות מ"ע מן התורה על סמך חומרא בעלמא. אלא אם נאמר שחומרא זו היא חשש: שמא אין זו ברכה כלל, ולכן: ביטולה אינו ביטול מצוה. כמו שאלם פטור לברך, כך שופך-דמים אינו יכול לברך – שאין ברכתו, חלילה, ברכה.

ב. ע"פ התרוץ השני דין זה נוהג גם בזמן שהוא דאורייתא (ועי' באור-זרוע ח"ב סימן פ"א, דהוא דאורייתא. וכן פסק המב"ט בקרית ספר פ"ד מה' תפילה, ואכמ"ל בנקודה זו). על פי שיטה זו יש כאן פסול הגוף יסודי: שופך דמים לא שייך יותר לעבודה זו של ברכת-השלום בנשיאת כפים, שאין קטיגור נעשה סניגור. כשיטה זו מצינו גם בתוס' יבמות ז,א ד"ה שנאמר, ומשמע שהפסול חל גם על נשיאת כפים במקדש שהוא בודאי מדאורייתא, וכ"ש בזה"ז.

אמנם יש שיטות אחרות לפנינו בתוספות סוטה לט,א בענין בעל-תשובה. וכן ע"ע בתוס' תענית כז,א ד"ה אי מה, בדין כהן בעל-מום, שאין כאן פסול הגוף. ואולי אפשר לומר שכהן ששפך דם אינו

-33-

אלא כבעל מום בידי. ואם עשה תשובה – דומה כמי שעבר ממנו המום, וזה ענין יסודי הטעון הסבר, כמו שנברר להלן.

ג. האם הפסול הוא גם בשוגג ולאחר שעשה תשובה

1. דעת הרמב"ם

הרמב"ם פוסק לדחות מנשיאת כפים כל כהן ששפך דמים. וז"ל בה' תפילה שם: העבירה כיצד, כהן שהרג את הנפש אע"פ שעשה תשובה לא ישא כפיו, שנאמר ידיכם דמים מלאו, וכתוב ובפרישכם כפיכם וגו'. הכ"מ מציין כמקור לדברי הרמב"ם את סוגיית ברכות לב. די אפוא בהריגת נפש אדם סתם אפילו פעם אחת. ולכאורה סבור הרמב"ם כי אפילו שפך דם בשגגה (וכן מפורשת הגירסא ברמב"ם לעם, הוצאת מוסר הרב קוק, ע"פ כתבי יד ראשונים, וכן ברמב"ם דפוס רומי ודפוס וינציא. וכך כפי הנראה היתה הגירסא לפני רבינו המחבר). לדעתו אין התשובה מועלת. דברים אלו לגבי שגגה ולגבי מי שעשה תשובה לא נתפרשו בגמ' שם. לדעת הרמב"ם הם קיימים גם לגבי מומר לעבודה זרה, וכמו שפסק בהמשך ההלכה שכהן שעבד ע"ז בין באונס בין בשגגה אינו נושא את כפיו לעולם (ועי' בס' מגן-גבורים או"ח קכח,כו, שרצה לחלק בזה. לפי הנוסחאות שהבאנו ברמב"ם דין שניהם שוה, ואכמ"ל).

2. דעת הראב"ה

זוהי שיטת הרמב"ם, אך שנויה היא במחלוקת רבותינו הראשונים: בהגהות מימוניות שם ס"ק א הביא בשם הראב"ה (וכן הוא לפנינו בספר הראב"ה סי' קנא עמוד 154, מהדורת מכון הרי פישל) עפ"י הירושלמי גיטין פ"ה ה"ט: שמא תאמר כהן זה מגלה עריות ושופך דמים, והוא ברכני. אומר לו הקב"ה: וכי הוא מברכך, אני מברכך, שנאמר (במדבר ו,כז) ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם (כך הלשון בראב"ה הנ"ל, ולפנינו בירושלמי בשנויים קלים). ומוסיף הראב"ה שם: "והא דאמר בפרק אין עומדין (ברכות שם): כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, נראה דדוקא לכתחילה, אבל אם עלה לא ירד. אי נמי, התם הכי פרושא: לא אורח ארעא שישא את כפיו, כיון דידי מלא דמים". עכ"ל הראב"ה. והביא בהג"מ שם בשם הראב"ה בסגנון אחר: "דההיא במפורסם להרוג, ומפורסם – שמועד לכך. וכן כתב רבינו שמחה

(במחזור ויטרי): ולא איירי אלא בעומד במרדו. וראיתו מדגרסינן בירושלמי דהניזקין וכו'. וכל דבריהם השיב לי מורי רבינו כששאלתיו, אבל בעל ס"ה כתב כדברי רבינו המחבר. וכהן שמל את התינוק ומת מצאתי כתוב בתשובת רבינו שמשון, דנושא את כפיו, דאפילו את"ל דההוא דאין עומדין בשוגג, שאני הכא דמכוון לשם מצוה וכו', ע"ש" (הערה זו של תשובת רבינו שמשון חשובה מאד לעניננו, כמו שנברר להלן).

מין הב"י בטור סי' קנח בבירור דינם של אלו שאין נושאים בפיהם הביא שיטת הרמב"ם לבאר הסוגיה בירושלמי גיטין הנ"ל, דהוא מוקי לה בכהן שאינו מדקדק במצוות, וכל העם מרננין אחריו שהוא שופך דמים, אבל בידוע שהרג את הנפש לא ישא את כפיו. אמנם רוב רבותינו חכמי אשכנז סוברים, דבשגגה לא נאמר דין זה, ובודאי לא לגבי מי שעשה תשובה, ואינם מקבלים הדיוק שהביא הרמב"ם מן הפסק "גם כי תרבו תפילה אינני שומע" דקאי

-34-

גם על בעל תשובה. שיטתם מובאת בטור שם: "ורש"י כתב (בתשובה) כיון ששב בתשובה יכול לישא את כפיו, וכ"כ רבינו גרשום. והביא ראיה מירושלמי גיטין וכו'".

3. ההורג באונס

לדעתו של בעל הג"מ יתכן, שגם הרמב"ם יודה בהורג נפש מתוך כונה לשם מצוה, שנושא את כפיו. אמנם דבר זה תלוי במקצת גם בשאלה של הורג את הנפש מתוך אונס, אם לשיטת הרמב"ם נפסל האדם מנשיאת כפיים, או שהוא רק ככתם עובר, כמו ידים מלוכלכות בסטיס ופואה, ואפשר לנקותם ע"י תשובה (ראה סוגית מגילה כד, ב). בענין זה דנו גדולי רבותינו: בשו"ע שם סעיף ל"ה פסק: אפילו בשוגג (ולא הזכיר אונס) לא ישא את כפיו ואפילו עשה תשובה. בענין עובד ע"ז לשון הרמב"ם היא: "בין באונס בין בשגגה, אע"פ שעשה תשובה, אינו נושא את כפיו לעולם". לכאורה יש לדייק מלשונו שלא הזכיר אונס לענין שפיכות דמים (אע"פ"י שלפי הגירסות בדבריו שהזכרנו, הזכיר בין שוגג בין מזיד), שדעתו לחלק לענין אונס בין שפיכות דמים לע"ז. חילוק זה הוא מעין מה שהגאון בעל שו"מ בס' מגן-גבורים דייק מלשונו שלא הזכיר – בנוסחא שהיתה לפניו – שוגג או אונס, שאפי' בשוגג יסבור שהוא נושא את כפיו – ורק לענין תשובה שאינה מועלת דין שתי עבירות חמורות אלו שוה. אמנם לפי הנוסחאות שהזכרנו, לא שייך לדייק כך לגבי שוגג, אבל שייך לדייק כן, לגבי אונס, ודו"ק.

4. כשעשה תשובה

מקור לשאלה זו נמצא במנחות קס, א. על דברי המשנה שם: "הכהנים ששימשו בבית חוניו לא יישמשו במקדש בירושלים. ואין צריך לומר לד"א, פירש"י שם: "לדבר אחר – אם שמשו לע"ז לא יישמשו עוד בירושלים". בתוספות שם ד"ה לא יישמשו: "בספר והזהיר כתוב: כהן שהמיר דתו לא ישא את כפיו ולא יקרא לתורה ראשון, דכתיב וקדשתו, והוא אחליה לקדושתיה וכו' והאי כיון דאידיחי אידיחי וכו'. ורש"י פירש (בהגהה שם: בתשובה וכו') דכשר, וז"ל: הרי אלו כבעלי מומין וכו'. מהכא נפקא לן: דכהן שהמיר את דתו וחזר בתשובה, כשר לדוכן, שהרי לא מצינו כהן בעל-מום שיהא פסול לדוכן, אלא אם היה לו מום בידיו וכו', מפני שהעם מסתכלין בו וכו', ע"ש. וראה עוד בתוס' הנ"ל תענית כז, א ד"ה אי מה: ברורם העקרוני – שאין לפנינו פסול הגוף, כבעל מום לעבודה וכעובד ע"ז.

לכאורה יהיה הדבר כן בדינו של שופך-דמים. ולכן כשעשה תשובה דומה למי שעבר מומו, וחוזר לקדמותו. ראה עוד ביחוד מ"ש תוספות סוטה לט, א ד"ה וכי מהדר, שהאריכו לחזק השיטה שבעל תשובה נושא את כפיו. וזה לשונם: "בשאלתות פ' ויקח קורח (לפנינו לא מצאתי לשון זה *): כהן שעבר ע"ז לא ישא את כפיו, דגרע מהורג את הנפש, דאמרינן ר"פ אין עומדין וכו' לא ישא את כפיו. ורבינו גרשום מאור הגולה השיב בתשובותיו (לפנינו בהוצ' ר"ש אדלברג, ניו-יורק תשט"ן, סימן ד' עמוד 57 ואילך) דנושא כפיו ויעלה ראשון בתורה, דכיון דחזר בתשובה חוזר לקדושתו וכו'. וכשם שבעלי מומין נושאים כפיהן וכו' ואף זה. שאם לא תאמר כן נמצאת מרפה ידיהן של בעלי

-35-

תשובה, שיאמרו: אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה, וימנעו מלעשות תשובה. ואמר ר' יוחנן (סנהדרין קג, א): כל האומר מנשה אין לו חלק לעוה"ב מרפה ידיהן של בעלי-תשובה. ותנא דבי ר' ישמעאל (ערכין ל, ב), ועי' סוגית קידושין כ, ב): הואיל והלך זה ונעשה כהן לאלילים. אדחה אבן אחרי הנופל ת"ל גאולה תהי' לר'. עכ"ל, ע"ש כל דבריהם. דברים

אלו שכתבו לגבי מומרים שחוזרים בתשובה, בודאי שייכים לגבי שופכי-דמים. בשיטה זו הלכו רבינו שמחה כן גם לגבי שפיכות דמים כו', במי שעשה תשובה, שיתכפר לו, ויעלה לדוכן עם אחיו הכהנים.

5. סיכום הדעות

נמצינו למדים:

א. שיטת כמה מגדולי הראשונים, וכן מצאנו בתשובת הגאונים (אוצר הגאונים קידושין עו עמ' 188), וזו דעת הראב"ה המובאת בהגהות מימוניות שהזכרנו, ומשמם באו"ז, שרק כהן מועד להריגת אדם ומפורסם לכך ועומד במרדו אינו רשאי לעלות לדוכן. וראיתם מירושלמי גיטין פ"ה ה"ט הנ"ל. וכן נראית שיטת התוס' סוטה לט בשם השאלות ועוד ראשונים שהבאנו לעיל.

ב. דעת הרמב"ם וסיעתו – וכן נראית דעת הסמ"ג עשין כ', וכן פסק רבינו המחבר בשו"ע או"ח סימן קכח סעיף לה – שאפילו הורג נפש בשגגה לא ישא את כפיו, ואפילו עשה תשובה לא מהני. וכן פסק בפרי-חדש (שם ס"ק לז), אלא שחילק בין שוגג לאונס: "ומזיד ושוגג לא ישאו כפיהם, אך אנוס רשאי ורשאי". וכן נראית שיטת רבינו המאירי במגילה שם: דאין לחלק בין בעל-תשובה לבין מי שלא עשה תשובה, שכך משמע לשון הפסוק: "ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם וכו' ידיכם דמים מלאו" (ישעי' א' טו) 1. וכן פסקו כמה מגדולי הפוסקים.

ג. דעת הרדב"ז (יו"ד סי' קכח) לחלק בין מזיד לשוגג. ואין ספק שדעת התוס' דסוטה שהזכרנו בשם השאלות ועוד, וביחוד תשובת רבינו גרשום מאור הגולה שהזכרנו. וכן נראית שיטת בעלי התוספות ביבמות ז, א ד"ה שנאמר מעם מזבחי, בתרוץ הראשון: "ולא ישא את כפיו – חומרא בעלמא הוא". בעל אור-שמח על ה' תפילה פט"ו ה"ג דן בשאלתם, בסוגיית רציחה שדוחה לשבת ק"ו מעבודה: דלמא משום דגברא לא חזי, דפסול לעבודה, מכל שכן דאינו נושא כפיו, דהרי מצוה דרציחה (מעם מזבחי תקחנו וכו') אף אם עשה תשובה, כדק"ל ר"פ אלו הן הלוקין, חייבי מיתות ב"ד אם עשו תשובה אין מוחלין להן. וא"כ גם אז נאמר "מעם מזבחי תקחנו וכו'". ועל כרחך דסברי התוספות. דאף בעשה תשובה קורא אני: ידיכם דמים מלאו. אבל לפי מ"ש בתרוץ דלא ישא כפיו חומרא בעלמא, אפשר אימת אחמירו עליו, דוקא בלא עשה תשובה. הא בעשה תשובה, לא החמירו חכמים, כיון דקרא אסמכתא הוא, וכדי שלא לרחק בעלי-תשובה ולהרפות ידן. אמנם לתרוץ השני: דאין קטיגור נעשה סניגור וכו', לעולם ילפותא גמורה היא, ואף בעשה תשובה ג"כ

-36-

לא נושא כפיו, וכמו שפסק הרמב"ם. והך דספרי, ודירושלמי בהניזקין: שלא תאמר שופך דמים הוא, ההוא בריון בעלמא. ועל פי תרוץ זה: גם שוגג ועשה תשובה לא ישא כפיו, וכן פסקו כמה מגדולי הפוסקים.

מסתמת לשון הרמ"א בסי' קכח סעיף לה נראה שהוא פוסק דכהן שהרג את הנפש ועשה תשובה, נושא את כפיו. כך גם נראית דעתם של גדולי הפוסקים האחרונים. הרמ"א כתב: "ויש להקל על בעלי תשובה שלא לנעול דלת לפניהם, והכי נהוג (טור ורש"י והרבה פוסקים)". במ"ב שם: "ויש איזה אחרונים שמחמירין, עכ"פ במזיד". האחרונים כתבו כהרמ"א להקל על בעלי תשובה, דנהוג עלמא כן. וכן נראית דעת שו"ע הרב שם סעיף נ', שכתב: "וי"א שאם עשה תשובה נושא כפיו, ולא מנעו ממנו נ"כ אלא שעומד במרדו, וכן נוהגין". גם בספר חיי אדם כלל לב אות ה', ועוד פוסקים שמפיהם אנו חייין פסקו כן.

ד. כשרות כהן שהמית אדם לעבודה במקדש

בעל נחל אשכול (ברכת כהנים אות כד) הביא ראיה להכשיר הורג נפש שעשה תשובה ממשנה בכורות פ"ז מ"ז: "ואלו כשרין באדם וכו' ושהמית את האדם". אמנם בעל תויר"ט שם הביא שבנוסחאות אחרות לא גרס לה 2, ואפשר משום הא דפ"ה דברכות, כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו וכו'. נראה לכאורה שבגירסא זו תהא תלויה מחלוקת הראשונים הזאת, שאם נגרוס שם: ושהמית וכו', יש להביא ראיה לשיטת הגאונים, הראב"ה ורבינו שמחה בעל מחזור ויטרי הנ"ל, שאין פסול הגוף בכך, ואולי האיסור דוקא במובהק לעבירה זו ר"ל, או רק מי שעשה במזיד ולא בשוגג. אך בודאי מי שעשה תשובה ישא את כפיו, ויתברך מן השמים.

מפורשים הדברים בדברי המשנה למלך על הרמב"ם פ"ט מה' ביאת מקדש הלכה טו, שכתב על דברי הרמב"ם, שמנה שמונה עשר פסולים לעבודה ולא מנה שופך דמים: "מי שהרג את הנפש אם כשר לעבודה עי' במ"ש התוספות פ"ד דסנהדרין (דף לה) ד"ה שנאמר ובפ"ק דיבמות (דף ז) ועי' במ"ש הרב תוספות יו"ט בספ"ז דבכורות, שלא ראה דברי התוס' שכתבנו".

אמנם לפי עניות דעתי, קשה לומר שלא ראה בעל התויו"ט דברי התוס' הנ"ל בשני תירוציהם, אלא אולי יש לפרש שתלה גירסא זו בתרוצם הראשון של התוס' שהזכרנו, שעל פיו אין זו אלא חומרא בעלמא. והגירסא המשמיטה ואינה מונה במשנה "ושהמית את האדם" בין הכשריו באדם היא על פי השיטה של התוספות בתרוץ השני, שלפיה יש כאן ממש פסול. אמנם, עיין עוד במ"ש בספר יד-דוד שביאר, דמאן דמחיק במשנה "שהמית אדם" ס"ל כדברי האומרים שאם עשה תשובה – כשר, ואם לא עשה תשובה – מן התורה פסול. וא"כ לא קשיא קושיית התוס' הנ"ל, דלמא גברא לא חזי – שהרי בכל גוונא אמרה תורה: מעם מזבחי תקחנו למות, אפילו עשה תשובה. ולכן מחקו במשנת בכורות "שהמית אדם", דהמשנה סתמא קאמרא, אפילו לא עשה תשובה. אבל התוס' יבמות (שם) סתם כרמב"ם, שאפילו עשה תשובה עדיין פסול הוא לנשיאת כפיים. לכן הוכרחו לתרץ, כמו שהבאנו לעיל.

-37-

אכן, בשו"ת בשמים ראש סימן שפז כתב לחלק בין פסול כהן רוצח לנשיאת כפיים לבין פסול לעבודה על פי דברי הספרי: שעשו נשיאת כפיים בגבולין כעבודה במקדש. וראיתי שכב' ידידי הגאון ר' גוליה פעלדער שליט"א ראב"ד טורונטו רבתי ציין בספרו יסודי ישרון מהדורא תנינא (חלק שני עמוד נ') לדברים הנ"ל כיסוד לשיטה שאינו נפסל לעבודה ולנשיאת כפיים.

אמנם בתנא דבי אליהו רבה כתב: "וכהן העובד ע"ג המזבח שהרג את הנפש במזיד כולן יעברו ממלאכתן" (הרי שבמזיד – יש פסול). וביחוד הביא את דברי הזוהר בפרשת פנחס (במדבר ריד) "דקטל נפשא וגו' פסול לכהונתא לעלמין" ולכן הוצרך הקב"ה לומר לפנחס הכהן: "הנני נותן לו את בריתי שלום", ולולא מקרא מפורש זה, היה נפסל חלילה לכהונה.

ענין זה של פנחס, שהרג את הנפש וקנא לד' צבאות, הוא יסודי לשאלה שלפנינו. ואולי יש להקבילו לגבורתם של בני פנחס, הלא הם הכהנים החשמונאים שקנאו קנאת ד', ולחמו ביונים ובמתיונים כאחד. לכאורה יש ללמוד מכאן לכל לוחמי ישראל הקדושים שבכל הדורות.

אולם האם אנו יכולים ללמוד בעצמנו מפנחס לכל גבורי ישראל שבכל הדורות, או שמא מעצם הדבר שהוצרך הכתוב להכשירו לכהונה כנגד ריגונם של ישראל, היכא דחידש הכתוב חידש, אבל אין אנו יכולים לדון גז"ש והיקש מדעתנו לכל הלוחמים שבכל הדורות.

אמנם, שני חילוקים בדבר: פנחס הרג נשיא בישראל, שלא נתחייב בב"ד, ואנו מדברים בהורגי אויבינו מן העמים הבאים עלינו להרגנו, ומתחייבים בנפשם בבחינת רודף. זאת ועוד: מה שעשה פנחס הוא בבחינת הוראת שעה מדין "קנאים פוגעין בו" ואינו מן הדין, ולכן נקרא "הורג את הנפש", והוצרך הכתוב לתת לו ברית-שלום. משא"כ בענינינו, שבמלחמת מצוה עסקינן, להציל ישראל מן הצר הבא עליהם, כמו שנברר לקמן.

הגאון ר' גדליה פעלדער הנ"ל בספרו בפרק "כהן שהרג את הנפש" הרבה לברר אם פסול לעבודה על פי שיטות הראשונים והאחרונים, והביא מ"ש בס' שערי-יוסף להגאון חיד"א על מסכת הוריות דף יג "נראה שכולם מודים לענין עבודה דחמירא, דכהן שהרג את הנפש, אפילו עשה תשובה לא יעבוד, דנשיאת כפים קילא טפי מעבודה וכו'". וברור עכ"פ שלכתחילה לא יעבוד, וכן נראים דברי הרא"ם בפרושו על התורה (שמות כא, יז) ולכך כיון גירסת התויו"ט דאיירי בדיעבד. וכן נראים דברי רש"י יומא פ"ב שאם התחיל בעבודה משלים אותה.

ה. הרג נפש – גם גוי במשמע

הלשון: כהן שהרג את הנפש, משמעותה כל נפש אדם, בין ישראל ובין שאינו ישראל. וכך דן להלכה מרן הראשון לציון הגאון רבי בן-ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל בספרו משפטי-עוזיאל (מה"ת או"ח סימן ו'), שכן פסק הרמב"ם בה' רוצח פ"א ה"א: כל הורג נפש אדם עובר בלא תרצח, ולא חילק בין אדם לאדם, ללא הבדל דת וגזע (ולא חלקו ביניהם אלא לענין

מיתת ב"ד, ולא לדיני שמים). ועל כל אדם נאמר: שופך דם האדם וכו' כי בצלם א-לוקים עשה את האדם. ועליו דרשו חכמים: חביב אדם שנברא בצלם (אבות פ"ג מ"ד). וכן מבאר התוספות יו"ט שם: שלכל אדם נאמר. וזה ברור מהמשך המשנה: חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, דהרישא איירי בסתם אדם, וחיבתו. וכן ביאר הרשב"ץ בביאורו במגן-אבות שם. וע"ע אבות דרבי נתן פ' ל"ט. וכן באר הגאון בעל תפארת-ישראל בפיה"מ שם. וכן פירש הגאון יעב"ץ בפרושו לאבות שם, שאין לחלק בין ישראל לבין שאר האומות.

וכן עסקו רוב רבותינו לקיים הגירסא במשנה סנהדרין ד,ה: "לפיכך נברא אדם יחידי בעולם,

-38-

ללמדך, שכל המאבד נפש אחת כאילו איבד עולם מלא". ואין ספק אצלנו שזו הגירסא הנכונה, ולא כמו שהוסיפו בדפוסים אחרונים: "מישראל" – שהרי אדה"ר נקרא יחיד, ולא יעקב ובניו! וכך בדקתי הגירסא בכת"י מינכן (דקדוקי סופרים שם) וכן בכת"י קופמן ובכת"י פארמה וכת"י פארמה ג' דה רוסי 984 ובמשניות דפוס נאפולי רכ"ב, אמנם בכת"י התימני המנוקד ירושלים 136 הגירסא כבכמה דפוסים לפנינו, שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא. אבל יראה לע"ד שזה תיקון מאוחר, והדין עם כל הגירסאות האחרות. שאין לחלק בין איבוד נפש מישראל לאיבוד נפש סתם בכל הנוגע לדיני שמים.

וכן משמעות לשון הרמב"ם ה' סנהדרין פ"ב ה"ג: "נפש אחת מן העולם" וכו'. אמנם עיין רמב"ם הל' רוצח פ"א הל"ז, ששם הלשון "נפש אחת מישראל וכו'". וכבר עמד על כך מרן הגר"ש גורן שליט"א בספרו משיב-מלחמה סימן א' במאמר על "מוסר הלחימה לאור ההלכה", וברר בהרחבה הנוסחאות השונות שבדפוסים ובכת"י שכתוב שם "מישראל", ונסה ליישב הסתירה בנוסח הרמב"ם: ששם עוסק ב"עולם מלא" – עולם העתיד להתחדש – שבו יקויים: "יכירו וידעו כל יושבי תבל". ובה' רוצח עוסק בעולם הקיים, שנברא בששת ימי בראשית, והוא מתקיים בזכות ישראל ובכוח ישראל – כמו שדרשו חז"ל, והביא דבריהם רש"י בריש בראשית – בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית. ע"ש בכל דבריו של הרב גורן שליט"א שהכריע כגירסא "נפש אחת", והכונה אפילו נכרי, עפ"י אבות דרבי נתן פל"א: "וכל המאבד נפש אחת מעלין עליו כאילו אבד עולם מלא שנברא בעשר מאמרות 3 שכן מצינו בקין שהרג את הבל וכו'. הא למדת שאדם אחד שקול כנגד מעשה בראשית כולו". אדם בעולם – ולא דוקא מישראל, ע"ש שציינן מה שידוע שבגמ' לפנינו ב"ב יא,א הגירסא: מישראל, ובן בתנוד"א רבא פרק ו' ובתנחומא מסעי, וחלוקי גירסאות בפרקי דר"א פמ"ח, ומסיק שיש לה לגירסת הרמב"ם בה' סנהדרין, "נפש אחת מן העולם", על מה שתסמוך. והביא עוד ראיות רבות ממחלוקת בן עזאי ור"ע בענין כלל גדול שבתורה (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ב וספרא קדושים). דעת ר"ע: ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול שבתורה, ודעת בן עזאי: זה ספר תולדות אדם. והאריך עוד בענין המאמר של חז"ל; "מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה" ועוד ברר שם בהרחבה, עמ"ש בכל דבריו, ואכמ"ל.

רבינו המאירי (סנהדרין נו,א וכן בבא קמא לז,א) הביא שאין לחלק בענין חומרת ענין שפיכת דמים בין ישראל לסתם אדם "ובלבד שיהא הנידון בן עמים גדורים בנימוסים ובדרכי דתות", וכן כתב הסמ"ק ואמרו חכמים שלא לרצוח שום בר-קיימא כלל וכלל.

אמנם, בפרישה על טור או"ח סימן קכח (הובא בס' משפטי-עוזיאל שם *) העלה, שדין זה של כהן שהרג את הנפש הוא דוקא בהורג ישראל. וכ"כ בס' שלמי-צבור בשמו, וכן סמך ע"ז בס' מאמר מרדכי (להגאון ר' מרדכי כרמי) שחילק בין גוי השומר ז' מצוות בני נח ולבין מי שהופקר בעבירות אלו, וכן דעת שר"ת פני-מבין (או"ח סימן רלט) ועוד. וכבר דחה דבריהם מרן במשפטי-עוזיאל שם עפ"י דברי המכילתא משפטים במחלוקת איסי בן עקיבא וחכמים על הפסוק "וכי יזיד איש אל

-39-

רעהו", שחכמים דרשו להוציא אחרים. איסי בן עקיבא אומר: קודם מתן תורה היינו מוזהרים על שפיכת דמים, ולאחר מתן תורה, לאחר שהוחמרו הוקלו? באמת אמרו: פטור מדיני אדם וחיוב בדיני שמים. וע"פ דברים אלו הסיק הגאון בעל צידה-לדרך שדין זה של כהן שהרג את הנפש הוא אפילו בכהן שהרג גוי, כיון שדינו מסור לשמים לא ישא כפיו. וכך הסיק מרן הראשון לציון הגר"צמ"ח עוזיאל זצ"ל להלכה, שאין לחלק בדין זה בין גוי ליהודי, וכל ההורג כל נפש הרי זה לא ישא כפיו.

העולה מדברינו להלכה: אין לחלק בדין זה בין ישראל לסתם אדם. ומה שאמרו רבותינו: כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו, נאמר בין בנפש ישראל ובין בנפש כל אדם (וכך פוסק להלכה בפרי מגדים או"ח א"א ס' קכח ס"ק נא).

ו. כהן שהרג במלחמה

1. הכהן אנוס

כהן שהרג נפש במלחמה בהיותו חייל ונתון לפקודת מפקדיו, ובסכנת נפשות בעצמו, גם בצבא זר ובמלחמות לא לנו, הוא לכל היותר אנוס, ויש לדון בו דין אנוס שהזכרנו לעיל דעת כמה מרבתינו שצדדו בו להיתר. כן יש לדון בו מצד הכלל שהגדירו חז"ל "דינא דמלכותא דינא", הן מצד עצם התגיסותו לצבא, והן מצד שילוחו לחזית, אמנם יש גם יוצאים מן הכלל, המצטרפים למורדים במלכות, וגם שם יש לדון. ברור שבשעה שכבר נמצא בקשרי הקרב והמלחמה, בין כחייל בצבא סדיר, או אפילו כפרטיזן או כמורד, כאחד מצבא של מורדים-במלכות, שאם יפרוש מהם יש סכנה שיהרגוהו ובודאי יענישוהו – שאין לך אנוס גדול מזה.

ואכן בשו"ת האחרונים שהזכרנו, ובראשם הפר"ח, פסקו: רשאי ורשאי לשאת את כפיו. כך פסקו כמה מגדולי רבותינו האחרונים: עיין בס' כתר-כהונה, נזר-הקודש להגרצ"ד רופמאן זצ"ל, שיצא לאור בירושלים לפני כששים שנה, מה שכתב בענין אנוס בע"ז (שם דף טו ובהערה ט' שם בשם ברכ"י), וביחוד מה שכתב בענין אנוס בשפיכות דמים (שם עמוד יב סימן ג' ס"ק ב'), ומ"ש שם בענין מל תינוק ומת "דאיכוון לשם מצוה". אמנם בדין אנוס לחיל בצבאות זרים כבר האריכו גדולי רבותינו האחרונים. ע"ש, שיש שהחמירו, ומתוך כך צדדו להשתדל לשחרר כהנים ממערכות המלחמה. וכן ראיתי שכתב מרן הגר"א הרצוג זצ"ל. וראה כל המקורות שהזכיר בענין זה בס' יסודי ישורון הנ"ל חלק שני עמוד נא (מהדורה תנינא – מערכת נשיאת כפים). והביא מה שנשאל בענין זה בעל דרכי-תשובה, ופסק שאם עשה תשובה ישא כפיו (שו"ת תפארת-צבי סימן לו). וכתב "וגם פוסקים אחרים (תל-תלפיות תרע"ה) מתירים לחיל כהן שמשותף בקרב לשאת כפיו, דמטעם דינא דמלכותא דינא מוכרח לצאת לחזית. ובמקום זה אינו רוצח דמטעם "הבא להרגך השכם להרגו". וכן נראה מדברי המרדכי גיטין פ"ז, דכהנים הלכו למלחמה, ועוד דהרי בקדושין כא איבעיא להו "כהן – מהו ביפת תוארו" ? משמע דהיו הולכים למלחמה. והחשמונאים שהיו כהנים הלכו למלחמה. ראה שם ביסודי-ישורון שמזכיר מ"ש הרב הכולל ד"ר הערץ זצ"ל לחייב גיוס לצבא אנגלי, ע"ש בכל דבריו, וביחוד מה שהזכיר דברי הברכי יוסף הנ"ל (אבהע"ז סי' ו' סעיף ו') בשיטת המרדכי שהזכרנו, ומה שהעלה בזה בשו"ת חבלים-בנעימים להגאון מהר"ל גרובארט זצ"ל, ועוד.

אמנם, עיקר הראיה של מרן הגר"א הלוי הרצוג זצ"ל לפטור כהנים מגיוס ליחידות קרביות היתה מדברי הרמב"ם ה' שמיטה ויובל פי"ג הי"ב: לפיכך הובדל זה השבט מכל דרכי העולם לא

-40-

עורכין מלחמה כשאר ישראל וכו', עיי"ש ביסודי-ישורון בדבריו. ושם דן גם בשאלה שהזכרנו. ופשוט אצלו שיש איסור להרוג גם עובדי ע"ז, כמפורש במכילתא. והוא מחלק בין גזירת גיוס, שחייבים גם ישראל היושבים בין האומות, לבין התנדבות, שמסתפק בה, ואכמ"ל.

2. הכהן מצווה

אמנם כפי שהעיר בס' יסודי-ישורון שם, הרי מפורש בספרי על הפסוק: "לכל מטות ישראל תשלחו לצבא" (במדבר לא) – לרבות 4 שבט לוי, הרי דהיו יוצאין למלחמה. והעלה, שאולי במלחמת מצוה היו יוצאין, שהרי אפילו חתן יוצא מחדרו וכלה מחופתה (רמב"ם, פ"ז מה' מלכים ה"ד ועוד ע"ש). והזכיר מה שפסק בענין זה מרן הראשל"צ הגרובצמ"ח עוזיאל זצ"ל, שחייבים הכהנים להתגייס, ושמצוה עליו לעמוד בעורכי המלחמה ולהגן על פליטתנו ועל כבוד ארצנו. ואין הוא עושה אלא מצות ה', והרי הוא בכהונתו השלימה ככל בני אהרן לשאת כפיו ולברך את עם ה'. והביא ראיה מדברי הספרי הנ"ל.

בעל גנזי הספרי, הנספח לפרוש רבנו הלל על הספרי (הוצ' ידידנו הגר"ש קולדצקי שליט"א) חילק בין מלחמת המלך לבין מלחמת הציבור. חובת הכהן להשתתף במלחמות המלך, דהיינו מלחמת הרשות, שלוחם כדי להרחיב גבול ישראל, דמלך יכול לשלוח בכל גבול ישראל ולוקח מן העם הגבורים ואנשי החיל וכו' (רמב"ם ה' מלכים פ"ד ה"ב ופ"ה ה"א). ומטעם זה מחוייבים גם הכהנים. אלא שהם פטורים מחיוב מלחמה שיש על הצבור הישראלי, וזה שכתב הרמב"ם: דשבט לוי פטור מחובת מלחמה דמלך. ועוד ע"ש ביסודי-ישורון מה שהעלה בשיטת מחלוקת הרמב"ם והראב"ד, אם השתתפו בני לוי במלחמת מדין (הל' מלכים פ"ב ה"ט) וחלקם בביזה, ומה שחלק בין דין מלחמת המלך ומלחמת הציבור. ואמנם יהיה זה תלוי במחלוקת רבותינו זו. ראה מ"ש החזקוני: שלכן השתתפו בני לוי במלחמת מדין מפני "שכונתם לרעה היתה תלוי" לכל ישראל, כמו שנאמר צרור את המדינים וכו' כי צוררים הם לכם". ע"ש בכל דבריו.

3. תשובת הגר"ע יוסף שליט"א

והנה, אחרי שכתבתי יסודות הברור דלעיל – נודעתי, שכבר נשאלה שאלה זו מאת מרן הראשון לציון הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א בענין כהנים חיילי צה"ל שהשתתפו בקרבות נגד צבאות מצרים, ירדן וסוריה במערכות ישראל ופגעו והרגו מחיילי האויב, האם דינם ככהן שהרג את הנפש שאינו נושא כפוי לברך את ישראל. והשיב מרן שליט"א ונדפסו הדברים בספר יחווה-דעת חלק שני סימן יז, והאריך להביא רוב המקורות שהזכרנו לעיל, מצד שוגג ואונס ופסול לעבודה ודין מצוה, ודעות רבותינו הראשונים והאחרונים לחלק בין הורג ישראל להורג גוי. וצייד: שבסתם גוי שאין ידוע אם מקיים שבע מצוות בני נח, אין לפסול הכהן שהרגו מנשיאת כפים. מסקנתו להתיר נשיאת כפים לכהנים-חיילים שהשתתפו בקרבות ישראל מבוססת על שתי נקודות יסודיות:

-41-

- א. האונס – ע"פ מ"ש הפרי-חדש הנ"ל, שהסכים עמו בספר בית-מנוחה, ואפילו מי שאנסוהו להרוג חברו שהוא ביהרג ואל יעבור, דמאי חזית דדמא דידך סמיק טפי (רמב"ם ה' יסודי התורה פ"ה וטוש"ע יו"ד סימן קפז), בכל זאת לא נפסל מנשיאת כפים, כיון שאנוס הוא לא נפסל על ידי כך. וכ"ש כאן.
- ב. המצוה שעושים חיילי צה"ל שעומדים לגונן על ישראל ועל ארצנו הקדושה, שאין ספק שמצוה רבה הם עושים: לקדם פני צבאות האויב הבאים לזרוע הרס ולהשמיד אנשים ונשים וטף, שהוא כמו שפסק הרמב"ם (פ"א מה' מלכים ה"א): שעזרת ישראל מיד צר הבא עליהם היא בכלל מלחמת מצוה, ואם כן בודאי שאין ספק, שכהנים אלו כשרים לנשיאת כפים.

ע"ש בכל דברי הגאון הראשון הראשון צ"ב בס' יחווה-דעת הנ"ל, ומה שביירר ממ"ש בדברי הימים שאמר ה' לדוד "דם לרוב שפכת ומלחמות גדולות עשית לא תבנה בית וכו'", ומ"ש לחלק בין מלחמות דוד, שכללו שיסבב על ידו ענין הריגת נוב עיר הכהנים וכו'. וציין לדברי הילקוט שמעוני שמואל ב' (רמז קמה) ולפרוש הרלב"ג מלכים א' כז, נא ואכמ"ל. ומסקנתו לחלק בין מה שכתבו האחרונים (והזכיר שם בבקיאותו המופלאה כמה וכמה ספרי תשובות האחרונים שטפלו בנושא זה כגון שו"ת צבי תפארת ושו"ת לבושי מרדכי ועוד ועוד) שדברו לפי מקומם ושעתם, שהיו יהודים בצבאות שני הצדדים וכו', משא"כ כאן במלחמת מגן זו ששמו נפשם בכפם, לקדם פני האויב, להציל נפשות ישראל ולקדם פני האויב. אדרבה, ראוי לומר להם: תחזקנה ידיהם וישר כוחם- וסיים: והדבר ברור ללא צל של ספק שכשרים והגונים הם לנשיאת כפים מפי עליון, ויקויים על ידם: ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם".

נותר לנו להוסיף ולברר ע"פ מסקנתו של כב' הגר"ע יוסף שליט"א, אם דבריו שהתייחסו למלחמות מצרים ירדן וסוריה במלחמות ישראל הקודמות, שהוגדרו על ידו כמלחמות מגן, שרירות וקיימות כלפי מלחמת לבנון – הן מצד הגדרתה כמלחמת מצוה עפ"י דברי הרמב"ם "מיד צר הבא עליהם", והן מצד הסמכות שקבעה את הצורך לצאת למלחמה זו ואת דרכי ניהולה. והרי יש שהתייחסו למלחמת לבנון כמלחמה מיותרת ר"ל וכשפיכות דמים סתם, ואנו מה נענה אבתרייהו.

ז. מלחמת שלום הגליל – מלחמת מצוה

1. דברי הרבנים הראשיים: הגרא"ה קוק והגרי"א הרצוג זצ"ל

מרן הרב הראשי הגאון מוה"ר יצחק הלוי הרצוג זצ"ל (תחומין ד עמ' 19-21) הגדיר מלחמת מצוה וחובה עפ"י כמה טעמים: א) מצות כבוש הארץ שהיא מ"ע מן התורה לפי דעת הרמב"ן וכו', והאריך לברר שיטת הרמב"ם, ע"ש. ב) עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם. "אומר אני שמלחמה זו שלנו היא עזרת ישראל מיד צר שבא עלינו, והלא אין הרמב"ם

מתנה – בד"א שבאו עלינו להשמידנו, אבל וכו' לגרשנו, אין זו מלחמת מצוה. הרי שבכל האופנים זוהי מלחמת מצוה וכו', שמגמתם היא לא לתת לנו שם ושארית בארץ וכו'. וע"כ יש למלחמה זו (הדברים נכתבו לגבי מלחמת השחרור) דין מלחמה של עזרת ישראל מיד צר שבא עלינו, והרי זו מלחמת מצוה, ובמלחמת מצוה אין צריך אלא צו המלך".

-42-

אכן, באמת זוהי נקודה מרכזית בדיונו, אם יש לממשלת ישראל דין מלך לגבי שאלה זו של הצלת כלל ישראל. מן הגרא"ה קוק זצ"ל בתשובתו הידועה בס' משפט כהן (סי' קמז סעיף כב) שכתב להגאון רמ"ד פלוצקי זצ"ל: "וחוץ מזה, נראים הדברים שבזמן שאין מלך, כיון שמשפטי המלוכה הם ג"כ במה שנוגע למצב הכללי של האומה, חוזרים אלו הזכויות של המשפטים, ליד האומה בכלל". וע"ז כתב מרן הרב הרצוג זצ"ל: "אומר אני: שכל שאין ניתנת לו המלכות לעולם, אין צריך שיהיה מבית דוד, ומלך שאינו מבית דוד אינו טעון משיחה בשמן המשחה, והמלך אין כחו אלא מן העם שנבחר ע"י העם. ויש לנו לאמר שהעם כולו, ועיקר עם ישראל הם היושבים בא"י כנ"ל (הכונה לדברי הרמב"ם הידועים בפיה"מ להוריות), יש לו הסמכות של המלך בנוגע לעניני האומה. וכיון שהרוב הגדול והמכריע מכריז על מלחמה זו ה"ז כצו המלך, ויש בידו לכוף וכו'. עכ"פ לא גרע כוחם של הממנים כולם ביחד, מכח מי שנתמנה על ידם". וחילק ממנו דין מומחה, שהם יכולים למנות אבל לא לסמוך, משא"כ בענין דין, "כל ישראל ראויים למלכות" (משנה הוריות פ"ג וירושלמי שם). ולא יגרע כוחו של העם כולו מכוחו כשאין מלך בישראל, ולא נאמר בשום מקום שרק מלך ממלכי בית דוד יכול להוציא למלחמת מצוה וכו'. ע"ש בכל דבריו, שדן בהבדיל שבין פקד"נ למלחמת מצוה ובדין "למעוטי נכרים דלא ליתו עלייהו", ומזכיר הצלת ישראל מסכנת כיבוש במלחמת מצוה.

העולה מדברי מרן זצ"ל: מלחמת ישראל בימינו היא בגדר מלחמה של מצוה. המדינה רשאית "להכריח על הגיוס", ואין נ"מ אם המלחמה היא בתוך שטחי א"י או גם בחו"ל – אם מטרתה הצלת ישראל או מניעת כיבוש א"י על ידי העמים. ברור, איפוא, שכהנים שגויסו למלחמה כדין, הרי הם בגדר לוחמי מלחמת מצוה, וכשרים לדוכן – הן מצד היותם אנוסים במצות המדינה, והן מצד היותם מקיימי מצוה.

אמנם עדיין אנחנו צריכים למודעי: ראינו שדנו גדולי הדור בדבר מלחמת לבנון, הן מצד היותה מלחמה יזומה מצד מדינת-ישראל, והן מצד שאלת היציאה מעבר לגבולות הארץ. יש גם לחקור בדבר שאלת הגבולות: היכן בתוך שטח לבנון עובר גבול החלוקה של באי הארץ. מצד עזרת ישראל מיד צר הבא עליהם. הרי זה הרבה יותר מ"למעוטי גויים דלא ליתו עלייהו", כדברי הגמ' סוטה מד,ב: ב"אמר רבא מלחמות יהושע לכבוש – דברי הכל חובה, מלחמות בית דוד לרווחה (פירש"י: שנלחם בארם-צובא להוסיפה על א"י, ובשאר סביבותיה להעלות לו מנחה ומס עובד) – דברי הכל רשות. כי פליגי למעוטי עכ"ל דלא ליתי עלייהו – מר קרי לה מצוה, ומר קרי רשות". אמנם מטרתה המוצהרת של מלחמת לבנון היתה "שלום הגליל", אך מטרתה המוסתרת היתה "שלום א"י כולה", למנוע מאויבינו, אנשי אש"ף, לבוא על יושבי הגליל וכל א"י. כמ"כ בקשו ראשי ממשלת ישראל להביא לשלום עם עוד מדינה ממדינות ערב, דבר ששייב שלום של כל בני א"י. והרי זה לכאורה בגדר מלחמת מצוה, שאין זו מלחמת כבוש מחוץ לגבולות הארץ סתם, ואפילו לא מלחמת כבוש בשטחים שהם בתוך גבולות הארץ, אלא ענין הצלת נפשות של כלל ישראל, ומלחמה שהוכרזה ע"י "מלך ישראל" – שזה כחה ההלכתי של ממשלת ישראל לפי דעתם של מרנן הרבנים הראשיים, מרן הגרא"ה קוק זצ"ל ומרן הגרא"ה הרצוג זצ"ל שהבאנו לעיל.

2. דעת הרב הראשי הגר"ש גורן שליט"א

וראייתי למרן הרב הראשי הגר"ש גורן שליט"א שדן בהרחבה בשאלה זו של מלחמת שלום

-43-

הגליל לאור ההלכה במאמרו ב"הצופה" (גליון עש"ק פ' מטות-מסעי התשמ"ג) וכן בשאלה היסודית "עד היכן ועד מתי נמשכה מלחמת מצוה". ותורף דבריו: עפ"י דברי מרן בעל חזון-איש בה' ערובין סימן קיז אות א', שכל מלחמה ואפילו מלחמת הרשות היא של כל העם כולו, ואז יש "דין מחנה" כלשון החזון-איש: "אבל שפיר"ל דאין דין מחנה אלא במלחמת כל ישראל, ועפ"י מלך ושופט שבדור או עפ"י סנהדרין במלחמת הרשות". והסיק מכאן הגר"ש שליט"א, שכל מלחמה שבדורנו היא מלחמת כל ישראל, ולכן אין פיקוח נפשם של יחידים דוחה פקוח נפשו של כל ישראל, כי נצחון של ישראל בכל מלחמה, אפילו במלחמת הרשות, דינו כדין פקוח נפש של העם כולו. וחידש, שאפילו לגבי מלחמת רשות, שעליה צריכים לקבל רשות מסנהדרין גדולה, ו"א שגם צריכים לשאול באורים ותומים או שצריכים הסכמת

נביא, אבל לאחר שנכנסו בקשרי המלחמה, מוטלת מצוה על כל ישראל להשתתף בה כדי להביא לנצחון ישראל וכו'. ע"ש בכל דבריו, וביחוד מ"ש להבהיר, שאפילו מלחמת רשות שהיה בתחילה מקום להתנגד לפתיחת המלחמה, אלא שהרשות העליונה שהיא המלך או השופט שבדור (בהסכמת הסנהדרין), החליטה לצאת למלחמה, גם היא בדין פקוח נפש של העם כולו, ודוחה הוא פקוח נפשם של יחידים.

אמנם, כשאין לנו סנהדרין לכאורה אין לנו דין מלחמת רשות בימינו, והדבר צ"ע מיוחד, ואכמ"ל. אלא, שבאמת, כמו שכתב הגר"ש בעצמו, במלחמת לבנון אין לנו צורך לדון מלחמת רשות, כי היא כמלחמת מצוה מכמה צדדים: מדין נכרים שצרו על עיירות ישראל וכו' בעיירות הסמוכות לספר אפי' ליטול את התבן ואת הקש יוצאין ומחללין עליהם את השבת (ערובין מה, א ותוספתא ערובין פ"ב). ודין זה נוהג גם בימינו, כמו שפסק בפרוש בטוש"ע או"ח סימן שכט סעיף ו, וביחוד מ"ש שם בהגהת הרמ"א בשם אר"ז שנוגע ממש לעניננו: "ואפי' לא באו עדיין, אלא רוצים לבוא".

הגר"ש הוסיף לחקור בהגדרתה של מלחמת לבנון כמלחמת מצוה מצד ארבעה דינים:

א. הצלת ישראל הנמצאים בסכנה (סנהדרין עז, א – רמב"ם פ"א מהלכות רוצח הי"ג).

ב. דין השבת אבידת גופו ונפשו בגדר "והשבותו לו", כמו שנ' בסנהדרין שם.

ג. מצות הלחימה עצמה "אל ירך לבבכם" וכו'.

ד. סמכות המלך והמצוה לשמוע לו, כמו שנאמר לגבי יהושע: "כל איש אשר ימרה את פיך וכו'".

והזכיר דברי מרן הגרא"ה קוק זצ"ל שהזכרנו לעיל "וכל שמנהיג את האומה דין הוא במשפטי המלוכה שהם כל צרכי האומה הדרושים לשעתם ולמעמדם עם כו'" (ע"ש במשפט כהן סי' קמד וכן דברי מרן הרב הרצוג זצ"ל שזכרנו וכן משתמעת דעת החזון-איש זצ"ל). והסיק שם, שכל התנאים מתקיימים במלחמת שלום הגליל. ואע"פ שחקר אם לדעת הרמב"ם נהוגת מלחמת מצוה בזה"ז, הסיק שמ"ש בס' המצוות (עפ"י גירסות ונוסחאות הגאון ר' חתם ה"ר זצ"ל) להצריך גם במלחמת-מצוה כל התנאים שהזכרנו, ושנוהגת רק בפני הבית, לא מתיחס למלחמה מסוג של "עזרת ישראל מיד צר", מכל הטעמים שהזכיר. ומסקנתו "אבל בכל הנוגע לפתוח את המלחמה, ברור ללא פקפוק" שהיתה זו מלחמת מצוה, ואסור היה לחשות מכיוון שמלחמת מצוה דוחה פיקוח-נפש, ומשום שיש במלחמה כזו משום פקוח נפש של העם ושל הארץ בטח וכו', כמו שהיה אצל דוד בשטחים של חמת וקעילה ע"ש בכל דבריו, וברור שלדעתו, אם כי יש בדבריו מקצת

-44-

הסתייגות לגבי צורת המשך והתרחבות המלחמה בלבנון, הרי מאחר שנפתחה בדין וע"י מי שהסמכות היתה בידו – ודאי שהחילים חייבים להמשיך להלחם בה כדין מלחמת-מצוה. הרי: הכהנים שביניהם ראוי שימשיכו לשאת כפיהם ואין כאן שום בית מיחוש כלל.

אמנם בס' תחומין הנ"ל (כרך ד' שנת תשמ"ג) דן הגר"ש ישראלי שליט"א בדבריו, וחולק על דעתו, בכמה פרטים ידועים, בייחוד לגבי מ"ש הגר"ש שליט"א בשיטת הרמב"ן. והאריך לחלק בין מלחמה בתוך גבולות א"י וחוצה להם, ובמ"ש ה"משך-חכמה" בענין מלחמת מדין. וכן הסביר דעות הרמב"ם והרמב"ן בענין הנחת רוח רביעית לאויבים לסגת דרכה. בכל אופן גם הוא מסכים באופן עקרוני: "המלחמה במחבלים וכו' היא מלחמת מצוה המוגדרת ברמב"ם עזרת ישראל מיד צר שבה עליהם שאין צורך בקבלת רשות מסנהדרין על כך".

ח. הסיכום להלכה

נמצאנו למדים: הדין ברור שהכהנים שהשתתפו בלחימה זו ובכל התפקידים המוטלים עליהם לשם בטחון ישראל ע"י המוסמכים לכך, ועפ"י פקודות שהם מקבלים ללא חריגה אישית ויוזמה עצמית, מצוה גדולה הם עושים ויתברכו מן השמים. ובודאי שהם כשרים לנשיאת כפים, והמברכים יתברכו.

* עי' בהערת ר"ח אלבעק לספר האשכול שבמהדורתו, ח"א עמ' 44 הע' ו'. – הערת המערכת

1 לכאורה, מהמשך הנבואה: "רחצו הזכו. הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני, חדלו הרע" משמע דתשובה מהניא כמו שאמר ר"ע אשריכם ישראל וכו' מי מטהר אתכם אביכם שבשמים.

2 בדקנו בכתבי היד וצלומיהם אשר בספרית הרב גולדשטיין בבית "אריאל" שבירושלים, ומצאנו כי בכת"י המפורסמים של המשנה כגון כת"י קאופמן כת"י פרמה וכת"י פריז וכן במשניות נאפולי רנ"ב עם פיה"מ לרמב"ם לא נמצאות מלים אלו – "ושהרג את האדם.. אמנם בכת"י בניקוד לפי מסורת תימן כת"י ירושלים HEB4 136 מצויה גירסא זו.

3 אמנם, לכאורה כאן מפורש שהכונה לעולמנו הקיים ולא כדברי הגר"ש שהבאתי לעיל. וצ"ע.

* בדפוסי הטור שלפנינו חסר בפרישה, וכנראה זוהי השמטת הצנזורה. אולם בהוצאת הדרשה והפרישה שנקרא בשם בית-ישראל (ברלין. תקכ"ז) נמצא קודם מחודש מז (ד"ה משום דאיתקש): "כהן שהרג את הנפש כו' נ"ל דר"ל ישראל שהרי הראי" דמייתי ידיכם דמים מלאו בהורגי ישראל". – הערת המערכת

4 אמנם בספרי עם הגהות הגר"א שלפנינו הגיה הגאון: להוציא שבטו של לוי, והעיר היסודי-ישורון שנראה בגרסת דרמב"ם היתה כגירסת הגר"א, וצ"ע.

קיצור שלחן ערוך סימן ק סעיף כא

כא [הרג את הנפש במזיד, אפלו עשה תשובה לא ישא את כפיו. ואם הרג בשגגה ועשה תשובה, נושא את כפיו (כג)]. וכן מומר שעשה תשובה, נושא את כפיו. נושא גרושה או חלוצה, או שננטמא למת שאסור לו לטמא אליו, לא ישא את כפיו, עד שיעשה תשובה על פי תלמיד חכם. ושאר עבדות אין מונעין מנשיאת כפיים. חלל אינו נושא את כפיו.

דרכי הלכה – ע"פ מרן השו"ע, בן איש חי וכף החיים

(כג) כהן שהרג את הנפש, אפלו בשוגג ואפלו מומר – ישאל לחכם.

דברי מרדכי (אליהו) במדבר עמ' נג

שאלה: האם כהן שהרג בשוגג יכול לעלות ולברך ברכת כהנים?

תשובה: כהן שעולה לברך את ישראל בברכת כהנים מקיים שלוש מצוות עשה, מתברך מפי עליון, ועושה נחת רוח ליוצרו. גם בזמן הזה (כשאין בית מקדש) הוא מקיים מצות עשה דאורייתא. לפיכך צריכים הכהנים להשתדל לברך את ברכת הכהנים.

אומרת הגמרא (ברכות ל"ב ע"ב): "כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו". לדעת מרן בשו"ע (או"ח סי' קכ"ח סעי' ל"ה), גם אם הרג בשגגה, ואפילו אם עשה תשובה, לא יעלה לדוכן. אמנם לדעת הרמ"א (שם), אם עשה תשובה יכול לשאת את כפיו (עי' סנהדרין ל"ה ע"ב תוס' ד"ה שנאמר). [ועיין להחיד"א בניצוצי אור שכתב כי נפסל לנשיאת כפים ולא לשאר עבודות כהונה].

לכאורה על פי זה, חייל כהן שהרג בזמן לחימה או בזמן של סכנת נפשות במזיד לא יוכל לשאת את כפיו!

אולם, כיון שישנה מצוה בלחימה, ולחייל כהן אסור להימנע מלהילחם כדין, אפילו אם יהרוג בזמן המלחמה או בעת שחייב להילחם בה מתוך מטרה להציל יהודים, אין עליו שום איסור ולא שום חומרא, ויכול לשאת את כפיו ולברך את העם. ברכתו תתקבל ברצון לפני בורא עולם, כיון שעשה מצוה וחירף את נפשו כדי להציל את ישראל.

אמנם לגבי כהן שהיה מעורב בתאונת דרכים שנהרג בה אדם, ישנה מחלוקת בין הפוסקים אם רשאי לשאת את כפיו או לא. למעשה, אם יצא זכאי במשפט ישאל שאלת חכם.

ויהי רצון, שיתקיים בנו מאמר הכתוב (במדבר ו', כ"ז): "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם".

מקור חיים השלם חלק א פרק סב סעיף י

סומכים על הרוב לומר שכבר הביא שתי שערות⁴⁷, ונושא את כפיו אפילו בפני עצמו, אבל לא דרך קבע⁴⁵, שאף זה אינו כבוד צבור שיברכם בקביעות וביחידות⁴⁸, עד שיתמלא זקנו, שאז יכול לשאת כפיו אף יחידי דרך קבע. וכל שהגיע לכלל שנים שראוי שיתמלא זקנו הרי זה נושא כפיו⁴⁵, ואינו נקרא קביעות אלא הנושא כפיו בכל יום⁴⁹.

* * *

א"ר יוחנן כל כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו⁵⁰. ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה אינני שומע ידיכם דמים מלאו⁵¹. פשט הדברים „שהרג את הנפש” מורה אפילו בשוגג, כי לשון הריגה הוא בשגגה. והרב"ח דייק זה מלשון „כל” כהן, אפילו שוגג. ואפילו חזר בתשובה „גם כי תרבו תפלה” לפניו לשוב בתשובה שלמה, ולומר הלא שוגג אנכי, מכל מקום, „ידיכם דמים מלאו”, ואין קטיגור נעשה סניגור⁵².

הלכה זאת ללמד באה על השקפת תורת ה' על חיי הנפש וערכה, כי הלא מקובלים אנו, אין דבר העומד בפני התשובה⁵³, וזה אינו אלא שוגג וחזר בתשובה, אלא ללמדך שרע הוא בעיני ה' מי שעבירה חמורה זאת באה לידי אף שהיה זה „בשגגה העלמה גמורה, כמו שנאמר ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו⁵⁴, דינו שגולה לערי מקלט, וכל שכן „הורג בשגגה הקרובה לזדון שעונו חמור ואין גלות מכפרת לו ואין ערי מקלט קולטות אותו⁵⁵. „ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ⁵⁶, ופירושו: אל תרשיעו את הארץ⁵⁷, או אל תטנפו את הארץ⁵⁸, כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל.

כאן באה לידי ביטוי נמרץ יחסה החמור של תורה להריגה, בהרחיקה מעל היכל ה' את ההורג ובהביטה על ידיו אחרי עשותו תשובה „כמלאות דם”. ואולי רצתה תורה בזה להזהיר את האדם לנהוג בזהירות בכל מעשיו חרכיו לבל יבוא לידי כך.

י. כהן שהרג את הנפש אפילו בשוגג (פסק מרן), לא ישא את

47. עיין לעיל פרק מ"א סעיף א'. ועיין למרן החיד"א בכסא"רחמים ד"ו ע"ג.
 48. לבוש. 49. מגן אברהם סק"ג. 50. ברכות ל"ב: 51. ישעיה א'.
 52. זו דעת הרמב"ם הטור, וכ"פ מרן בשו"ע. והטעם הובא בב"ה. ועיין תוס' יבמות ז'. ד"ה שנאמר שכתבו הטעם דאין קטיגור וכו'.
 53. עיין מ"ש בזה להלן בה' יוס"הכפורים.
 54. שמות כ"א. 55. רמב"ם ה' רוצח פ"ו. 56. במדבר ל"ה.
 57. כפידוש רש"י וכתרגומו. 58. כתרגום היונתן בן עזיאל.

כפיו אפילו עשה תשובה ⁵⁹. (והרמ"א כתב, ש) יש אומרים שאם עשה תשובה נושא כפיו אפילו הרוצח מזיד, ויש להקל על בעלי תשובה שלא לנעול דלת בפניהם ⁶⁰. ואף שעיקר הדין כפסק מרן, נראה ביותר טעמו של הרמ"א, ואם רואים שעי"כ יגרמו לדחות כהן זה מדרך התורה, יש להקל עכ"פ בעשה תשובה וביחוד אם היה שוגג.

ולכן, ^{אוצר החכמה} נהגים דורסנים, וכן מי שהרג בתאונת עבודה וכדומה, יש להתיר להם לעלות לדוכן ולשאת כפיהם, כדי שלא להרחיקם מבית-הכנסת ומדרך התורה. והיה ראוי להחמיר בזמן הראשונים שאין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה, אבל בדורותינו ראוי לסמוך על המקילים.

י"א. מומר לעבודת אלילים לא ישא את כפיו ⁶¹. המוסרים בניהם לחנוך המיסיון, והוזהרו על כך והעמדו על חומרת מעשיהם, נראה לי שיש אף להורידו אם עלה לדוכן. ואם עשה תשובה ראוי לסמוך על המקילים, מהטעם שכתבנו בסעיף הקודם.

* * *

כבר נתבאר שנשיאות כפים היא אחת מעבודות הכהנים במקדש, ונאמר להם: יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו חוקת עולם לדורותיכם ⁶². וכהן שעבד במקדש כשהוא שתוי חלל עבודתו וחייב מיתה. ויש מרבותינו אומרים שבעון זה מתו נדב ואביהו בני אהרן, וביאר הרמב"ן: „כי מפני יינם טעו בהקריבם אש זרה“. ולכל מיני שגיאות עלול השכור. זאת ועוד, שאין הוא יכול לכוין לבו בברכה. שאין היא עבודת ידים, אלא עבודת הלב. ולכן,

י"ב. שתי רביעית יין בבת-אחת לא ישא את כפיו, שתאן בשתי פעמים או שנתן לתוכו מעט מים מותר. ואם שתי יותר מרביעית אעפ"י שהוא מזוג ואפילו בכמה פעמים לא ישא את כפיו עד שיסיר יינו מעליו ⁶³.

* * *

ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא

⁵⁹ סעיף ל"ה. ⁶⁰ הרמ"א בהגה ואחרונים. ⁶¹ שם סעיף ל"ו. ⁶² ויקרא י'. ⁶³ מרן סעיף ל"ח.

[כתר אפרים סימן לג \(הרב כתריאל פישל טכורש\)](#)

המפרשים על הביטוי של הלשון גזירה, במצוות ברכת כהנים? ומשיב, משום שהרי יחזקאל הנביא ראה את דור החורבן, שאחוריהם אל ההיכל, ואילו הכהנים שנושאים כפיהם שזה דומה לעבודה עומדים למעשה מאחוריהם להיכל ופניהם אל הצבור (ובסוכה דף ג"א שבבית שני אמרו אבותינו וכו' ואנו לי—ה עינינו) וכל זה, כדי לקיים מה שאמרו חז"ל (סוטה מ') לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכינה, לכן הם מתבטאים שאנו מקיימים בזה את המצוה בצורה של גזירה... ודפח"ח.

ובמטותא מיניה דהגאון הנ"ל, דמה דמספקא ליה, פשיטא ליה להרדב"ז שהבאנו, שלא ישא כפיו מהטעם שמסתכלין בו, גם מעבר לטלית כנ"ל, ונוסף לזה מה שהבאנו בשם הגר"א שדעתו ששתי ידיים מעכבות בנשיאות כפים, וכפי שהסקנו שביד אחת לא ישא כפיו, וכדאמרן. דברי הגה"מ הנ"ל, נאמר רק שימין תהא מוגבהת, למעלה מהשמאל אבל לא שימין בלבד סגי. ותו לא מידי: ובשולי הדברים בהקשר עם ההיקש של נשיאות כפים לעבודה במקדש, כדאי להביא אימרה יפה מהגאון בעל „אור שמח“ בהלכות „נשיאות כפים“, שמסביר את נוסח התפלה של הכהנים אחרי נשיאות כפים: „עשינו מה שגזרת עלינו“, שתמהים

סימן לג

נהג כהן שהרג נפש בתאונה

„ובפרישכם כפיכם אעלים עיני מכם, גם כי תרבו תפלה“ וגו' (ישע' א' ט"ו) משמע דתשובה לא מהני. ע"כ.

תשובה: הדין הזה שנוי במחלוקת, הרמב"ם (בפ"ט מהל' תפלה — נשיאות כפים) כותב, וזו לשונו: כהן שהרג את הנפש, אעפ"י שעשה תשובה לא ישא את כפיו. ולפי הגירסא שלפנינו, לא פורט אם הרג במויד או אפילו בשוגג, אלא כתוב סתמא כלשון הגמרא, אולם הבית יוסף (או"ח ס' קכ"ח) מייחס להרמב"ם, שכוונתו אפילו הרג בשונג לא ישא את כפיו, אף על פי שעשה תשובה. וכן העלה השולחן ערוך (סעיף ל"ז), וכן דעת הגר"א שם. ובוודאי היתה להם גירסה כזאת ברמב"ם: „אפילו בשונג“. אחר כך מצאתי ברמב"ם מצולם מדפוס רומי, שהוצא לאור על ידי „מוסד הרב קוק“ (תשט"ו) שכתוב שם בפירוש „כהן שהרג את הנפש בשוגג. וזו דעת הרמב"ם והבית יוסף, וכן הפרי"ח (סי' קכ"ח). אולם הרמ"א (בסי' קכ"ח הנ"ל), כפי שהובא

שאלה: נשאלתי לנוכח ריבוי המקרים של תאונות בדרכים, לצערנו הרב, שאנו עדים לכך, מהו הדין במקרה שקרה באדם שנהרג בתאונת דרכים ע"י מכונית, ואח"כ התברר שהנהג של המכונית הוא כהן? מה דינו של הנהג? האם מותר לו לעלות לדוכן לנשיאת כפים? הלא הוא הרג נפש בשגגה, ודרשו חז"ל: (ברכות ל"ב ע"ב) אמר ר' יוחנן כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנאמר „ידיכם דמים מלאו“ (ישע' א' ט"ו) ובאורח חיים (הל' נשיאות כפים, סי' קכ"ח סעיף ל"ה) נאמר: כהן שהרג את הנפש, אפילו בשוגג, לא ישא את כפיו; אפילו עשה תשובה, ובהגה"ה: ויש אומרים דאם עשה תשובה נושא את כפיו, ויש להקל על בעל תשובה, שלא לנעול דלת בפניהם. והמגן דוד (הט"ז) שם מביא הטעם, דכתיב:

כתל אפרים

או על האדם הנהרג, שחצה את הדרך. אולי ללא זהירות, ובעקבות הגמרא „ומצא — פרט לממציא את עצמו“ (מכות ח' ע"ב. ב"ק ל"ג ע"א). ויתכן שהיה אונס ממש.

איברא, שגם על הורג אדם באונס, ישנם חילוקי דעות. הנה הפרמ"ג (או"ח סי' קכ"ח ב„אשל אברהם“ סקנ"א) אומר „וכינה אפילו באונס“, „דלא כאליהו רבא“ (אות ס"ג) יאם כן, לפי הפמ"ג, אסור לישא את כפיו, ולפי האליהו רבא מותר לישא את כפיו. (וברור מה שהרמב"ם בפס"ו מה' תפלה ה"ג כותב בין באונס ובין בשגגה, זה עולה על שעבד עבודה זרה, ולא על הורג נפש).

והנה אחר העיון מצאתי, שהפרמ"ג כמעט יחירי בדעה זו, הנה הפר"ח המחמיר בהורג בשוגג מתיר בהורג באונס, (סי' קכ"ח). וראה „באר היטב“ (סקנ"ט), שמביא שדעת הרלנ"ח וכן דעת המ"א כן. וכן דנים בעניין איננו בהריגה, אם מותר בנשיאות כפיים, בכמה מקומות. ראה בספר „לאור ההלכה“, להגרש"י זיין שליט"א (עמוד מ"ג), הדן בשאלה שהתעוררה, אם מותר לכהנים להשתתף במלחמה, מאחר שיצטרך להיטכא למתים. ובספר „מראה כהן“ להגרש"י כהן מלונדין, מעירר אם מותר לכהן לישא את כפיו בשובו מהמלחמה, מאחר שההורג את הנפש אסור בנשיאות כפיים, ומורה להיות, וכן בספר „התעוררות תשובה“ להר"ש מערלו (ח"ד סי' י"א) מסיק להקל, כיוון שאינו ידע ברור שהרג הנפש וכיוון שהיה באונס. וראה עוד בשו"ת „ויצבר יוסף“ (גרסורדן, תרצ"א סי' ל"ו) ובספרים שציין שם. וראה בספר „יסודי ישורון“ בנידון, ובספרים המציין שם.

ואם כן, בנידון, הרי יכול להתברר במשפט שהיה איננו גמור ולמה להחמיר עליו? וראה שם (בסי' קכ"ח סעיף ל"ז) בעניין מל תינוק ומת, נושא את כפיו, ואם העם מרננים אחריו שהוא שופך דמים, כיוון שלא נתברר הדבר, ישא את כפיו.

שמה תאמר, שלא ניתן להנהג לישא את כפיו עד שיתברר משפטו? הלא יודעים אנו, כי המשפטים נמשכים זמן רב, חדשים ואולי גם שנים, ולמה, איפוא, למנוע ולקפח אותו לקיים את המצווה הגדולה הזאת של ברכת כהנים, בשעה שלפי

לעיל בשם יש אומרים, סובר, דאם עשה תשובה נושא את כפיו, ויש להקל על בעלי תשובה שלא לנעול דלת בפניהם, והכי נהוג, עכ"ל וכן דעת הרדב"ז (ח"ד ס' קכ"ח), וכן הובא להלכה בשולחן ערוך הרב (ס' קכ"ח סעיף ג') וזו לשונו: „ויש להקל על בעלי תשובה שלא לנעול דלת בפניהם, וכן נוהגין“. והמשנה ברורה, שם, בסימן הנ"ל, כותב על דברי הרמ"א, „והכי נהוג“, „היינו אפילו כשעבר כמזיר“. ולדעת האחרונים שמביאם שם המשנה ברורה על „והכי נהוג“, מחמירין במזיד, אבל על כל פנים בשוגג, נהוג שישא את כפיו, כשעשה תשובה, יעו"ש.

ובקיצור שולחן ערוך (סימן ק'), וזו לשונו: „הרג את הנפש במזיד, אפילו עשה תשובה לא ישא את כפיו, ואם הרג בשגגה ועשה תשובה, נושא את כפיו“, וכן ראיתי בסידור התפילה של הגר"י מליסא „דיני נשיאות כפיים“ (סקל"א) בזו הלשון, וכן מסיק להלכתא ב„ערוך השולחן“ (ס' קכ"ח סעיף ג"ב).

וב„חיי אדם“ (כלל ל"ב סעיף ה'), דעתו גם כן כך, שאם הרג בשוגג נושא את כפיו כשעשה תשובה. אלא שתולה תנאי בזה דווקא, אם לא מת מיד, דיש לומר דמת אחר כך מחמת שהרוח בלבלתו (ראה מג"א בס' קכ"ה סקנ"ב), וראה גם ב„אורחות חיים“ להגאון מספינקא (הל' נשיאות כפיים סי' קכ"ח סעיף ל"ה) דמביא שיטות, דבהרג בשוגג, ישא כפיו אחרי שעשה תשובה. אם כן רואים דהדעת נוטה אצל רוב הפוסקים שבשוגג, כשעשה תשובה, נושא את כפיו.

אם כן, בנידון דידן, יש להסיל על הנהג דרכי תשובה בפני עשרה, ואחר כך להתיר לו לישא את כפיו, שהרי זה ברור שהוא אינו בגדר הורג כמזיד, כי בוודאי לא יסכן את נפשו בתאוונה זדונית, והוא בגדר של שוגג, ועל כן יש למצוא דרכי הקלה כתשובה, וכדעת היש אומרים ברמ"א, לרוב הפוסקים שהבאנו.

וזה מה שיש להסיק לפי ההלכה, ואל תשיבני שיש לכאורה להחמיר בנידון, בכדי שישמש בתור גורם הרתעה להנהגים, שיהיו זהירים מאד מפני גרימת תאוונות בנפשות אדם. הרי יש לצדד כאן לקולא מחוץ תנאים נוספים: שהרי זה תלוי כמשפט שיחרץ, על מי מוטלת האשמה, על הנהג

על קבר הנהרג עם עשרה בני אדם לפייסו וכו', ועי"ש פסקי-תוספות מנחות (סי' רמ"ה) מוכח גם כן, דרוצח שעשה תשובה ישא כפיו וכו' עכ"ל.

ואם בנידונו, שיש לראות את זה כמוזד ונתחייב כבר במאסר כך, אין צריך לומר בנידונו, שהנהג איננו כל כך מזיד כמו שם, ואף המשפט טרם קבע את אשמתו, שיכול לישא כפיו וחו לא מידיו

בשולי הדברים:

הערות ותוספות לפסק ההלכה הנ"ל, מאת מרן הרב הראשי, הגרא"י אונטרמן שליט"א: יש לסמוך על פסק זה ואפשר להוסיף על כך שתי נקודות להקל:

א) יש מקום לומר כי במקרה של הנהג שהתנגש במכונית אחרת, לא שייך לומר „ידיכם דמים מלאו“, משום שבחוסר זהירות זו היה גם הוא עצמו בסכנה גדולה ליהרג. ואמנם אין העבירה של חוסר זהירות בענין נפשות מתמעטת על ידי כך; אדרבא היא מתחזקת על ידי כך, שאין לו רשות לסכן את עצמו גם כן, והעושה כן, הריהו בבחינת מאבד עצמו לדעת; ברם, לא שייך לומר „ידיכם דמים מלאו“, רק על זה שמסכן את השני ולא את עצמו. זוהי יד המלאה דמים, וגם כשזה נעשה בשוגג. אבל כשמסכן גם את עצמו, אינו נכלל בכלל בכל זה ואין הדין מחייב למונעו מלישא את כפיו. אף על פי שזה לא מפורש, מכל מקום זה מצטרף למה שנזכר קודם להיתרא.

ב) הנקודה השניה כאן היא, שבארץ ישראל נושאים כפיים בכל יום, מה שאין כן בגולה, שנושאים כפיים רק ביום טוב במוסף. ולכן אנו מונעים ממנו מצוות עשה תדירה וזה קשה יותר; מה שאין כן בגולה, שכשאינו בשמחה אינו מקיים מצווה זו.

ההלכה שביררנו, יכול לישא את כפיו, אפילו אם היה רק שוגג ולא אונס. ובוזה יכולים להעמיס דברי הרמב"ם שם (בפס"ו מהלכות תפלה נשיאות כפים ה' ו'—ז') ביחס לשאר עבירות שאין מונעין אותו מלישא את כפיו, לפי שזו מצוות עשה על כל כהן וכהן, שראוי לנשיאת כפים, ואין אומרים לרשע הוסף רשע והימנע מן המצוות. ואל תתמה ותאמר, ומה תועיל ברכת הדיוט זה, שאין קיבול הברכה תלוי בכהנים אלא בהקדוש-בורך-הוא, שנאמר: „ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם“. הכהנים עושין מצוותן שנצטוו בה, והקדוש-בורך-הוא ברחמיו, מברך את ישראל כחפצו. ואם, לפי מסקנתנו, בין מטעם שוגג, בין מטעם אפשרות של אונס ותנאים ידועים, הוא יכול לישא את כפיו, כשעשה תשובה כראוי, הרי אין לעכבו מלקיים מצווה זו.

יש להוסיף ולצרף דברי ה„אור זרוע“ (ח"ב אות תי"ב), שכתב על כהן שהרג את הנפש, וזו לשונו: ופי' מורי רבי' אב"י העזרי, דהיינו במפורסם ומועד לכך תדיר, אבל אם שפך דמים וכו' שכך בא במקרה לידו, ואינו מפורסם ומועד לכך תדיר, ההוא נושא את כפיו ושפיר דמי וכו', ודברים אלו יש לייחס להנהג' הנידון ולהתיר לו לישא את כפיו אחר שיעשה תשובה.

שוב מצאתי בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סימן ל') בדבר כהן שהתקוטט עם חברו ובא לכלל כעס, וזרק עליו מנורה על ראשו ושבר עצם הגלגולת רח"ל. ובכל זאת הלך החולה בשוק שמונה ימים, אחי"כ נפל למשכב שבעה ימים ומת, והרופאים אמרו שעי' הכאה בא, ונתחייב בערכאות שנת מאסר ועתה רוצה לישא כפיו, ומסיק המהרש"ם אחרי משא ומתן, בזה"ל: ולדינא גראה דבנידון דידן כיון דלשיטת כמה פוסקים גם במזיד ועשה תשובה, ובפרט בעבר רק פעם אחת, מותר לישא כפיו וכו' אם יקבל עליו לעשות תשובה, ולילך

אורות ההלכה (הלכות צבא) עמ' קפו (הרב זכריה בן שלמה)

יב. כהן שהרג את הנפש בשוגג ועשה תשובה, למנהג הספרדים – אעפ"כ לא ישא כפיו, וי"א כיון שקרוב לאונס ישא כפיו¹⁵; למנהג האשכנזים – אם עשה תשובה יכול לישא כפיו. אם הרג גויים במלחמה לכל הדעות יכול לישא כפיו משום שנלחם מלחמות ה' להושיע את ישראל מיד צריהם¹⁶.

15. שו"ת יחווה דעת ח"ה סי' טז; תחומין ח"ג מהר" עזרא בצרי שליט"א; כתר אפרים סי' לג.

16. שו"ע שם סל"ה ומ"ב וכה"ח שם; שו"ת יחווה דעת ח"ב סי' יד.

ספרי הקיצורים

ילקוט יוסף תפילה חלק ב סימן קכח: עה-עט

עה. כהן שהרג את הנפש, בין בשוגג בין במזיד, אף על פי שעשה תשובה, לא ישא כפיו, שנאמר (ישעיה א, טו): ידיכם דמים מלאו, וסמיק ליה ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם. לפיכך כהן שהיה נוהג במכונית, וגרם בידים לתאונה קטלנית, אם נהג ברשלנות, כגון שנסע במהירות מופרזת, או שלא ציית לתמרור במקום שהיה עליו לעצור, ועל ידי כן התנגש ברכב אחר, וגרם לאיבוד נפש מישראל, הרי שגגתו עולה זדון, ונפסל מלעלות לדוכן לישא כפיו לעולם, אף על פי שעשה תשובה, שהואיל ויצאה תקלה מתחת ידו באיבוד נפש מישראל, שוב אין קטגור נעשה סניגור, ואינו ראוי לישא כפיו, ואפילו אם עלה לדוכן ירד, שיש בזה איסור ברכה לבטלה. ואפילו אם יצא זכאי בבית המשפט, כל שיודע בעצמו שנהרג אדם מישראל על ידו, ואפילו אם הדבר אצלו בספק, אסור לו לישא כפיו. ואמנם האשכנזים מקילים בזה אם היה הדבר בשגגה ועשה תשובה, אבל אנו קבלנו הוראות מרן השלחן ערוך שאוסר לישא כפיו אפילו הרג בשוגג ועשה תשובה. וכן הורו הלכה למעשה גדולי רבני ספרד. (עה)

עו. אם הכהן היה נוהג ברכב, ופגע בזקן או בחולה, ומתו לאחר זמן, והדבר נעשה בשוגג, והכהן עשה תשובה, המורה להקל בזה אף לספרדים לעלות לדוכן יש לו על מה לסמוך. כיון שלא מת מיד מהתאונה. (עו)

עז. אולם אם היה אנוס לגמרי, כגון שהיה נוהג בזהירות, ובפתע פתאום קפץ ילד לתוך הרחוב והתגלגל לרגלי המכונית ונדרס למות, אם קיבל עליו תשובה על פי הוראת חכמי ישראל, על התקלה שיצאה מתחת ידו, רשאי לישא כפיו, כיון שהיה אנוס בזה. וכל שכן אם הנפגע לא מת מיד אלא לאחר כמה ימים, שיש להקל בזה על בעלי תשובה. ושב ורפא לו. וכהן שהרג אדם טריפה במזיד, וכגון שהרופאים אמרו שהנהרג בלאו הכי היה חולה באופן שהיה צריך למות תוך י"ב חודש, אינו יכול לישא כפיו, אף שהרג טריפה. אך אם הרגו באונס, וכגון שהנהרג קפץ לכביש ועל ידי כך נהרג, הנהג הכהן נושא את כפיו [כמו שבכל אונס כמבואר לעיל]. (עז)

עח. כהנים שהשתתפו בקרבות של מערכות ישראל, נגד צבאות האויבים הערבים, ופגעו והרגו בחיילי האויב, אין ספק שהם כשרים והגונים לנשיאת כפים, מאחר שמלחמות ה' נלחמו להושיע את ישראל מיד צריהם, תחזקנה ידיהם ושכרם כפול מן השמים. ועוד שלא נפסל כהן שהרג את הנפש אלא בהורג נפש מישראל, מה שאין כן בהורג נכרי. (עח)

עט. כהן מוהל שמל תינוק, ועל ידי שגגתו גרם למותו של התינוק, וכן כהן רופא שהיה מטפל בחולה, וטעה וגרם למותו של החולה, אם חזרו בתשובה רשאים לעלות לדוכן ולישא כפיהם, הואיל ולדבר מצוה נתכוונו. (עט)

עה) כהן שהרג את הנפש בתאונה

התוס' ביבמות]. ועיין בשו"ת הרלב"ח (סי' קיז) שכתב, שאפילו אין עדים שהרג, כל שמכיר בעצמו שהרג נפש לא ישא כפיו. ועיין ב"זוה"ק (פר' פנחס) דמבואר שם גם כן דין זה, דכהן שהרג את הנפש אינו יכול לישא כפיו. ע"ש. ועיין בשו"ת יחווה דעת חלק ה' (סי' טז בהערה) שנתבאר, דרק בכהן שהמיר את דתו לעבודה זרה, ועשה תשובה, אם עלה לא ירד, מה שאין כן בהריגה, אפילו אם עלה ירד, ושלא כמו שכתב בספר בני ציון (ס"ק מד). ע"ש. [ועיין עוד בשו"ת יביע אומר חלק ז' (חאר"ח סי' טו אות ב' בהערה) בדין כהן שהרג את הנפש בשוגג ועשה תשובה, אם נושא את כפיו].

עו) על פי המבואר ביחווה דעת שם.

עז) הרג אדם טריפה אם יכול לישא כפיו

בגמרא ברכות (לב ב) אמר רבי יוחנן, כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנאמר ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם, ידיכם דמים מלאו. וז"ל הרמב"ם (פרק ט' מהלכות תפלה): כהן שהרג את הנפש, אף על פי שעשה תשובה לא ישא את כפיו. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סי' קכח סעיף לח). ואמנם הרמ"א שם כתב, שאם עשה תשובה נושא את כפיו, ויש להקל על בעלי תשובה שלא לנעול דלת בפניהם, והכי נהוג. ע"כ. וכן דעת הגר"ז בשלחן ערוך שלו (סי' קכח סעיף ג'), והחיי אדם (כלל לב סעיף ה'), והמשנה ברורה, וקצור שלחן ערוך. ושכן מנהגם. אבל אנו מנהיגו כדעת מרן השלחן ערוך וכן. [ואם הוא איסור מן התורה לישא כפיו, הדבר תלוי בתירוצי

ש"ת יחווה דעת שם. ויש לדון בהן שהרג "בשוגג" אדם שעבר טיפול רפואי במקום שעושה טריפה, אם יוכל לישא כפיו, או לא. ובש"ת יחווה דעת הנ"ל הביא משם רבי אהרן לוי, שכהן שהרג אדם טריפה לא ישא כפיו, שאף על פי שההורג את הטריפה פטור ממיתה לפי משפטי התורה, מכל מקום רוצח הוא. ע"כ. אולם הרב איירי בהרג במזיד, דבזה אין הכי נמי לא ישא כפיו. אבל לא נתבאר שם היאך הדין בשוגג. ולכאורה היה מקום להוכיח ממה שאמרו בגמ' סנהדרין (עח א) אמר רבא, הכל מודים בהורג את הטריפה שהוא פטור. וכן פסק הרמב"ם (פרק ב' מהלכות רוצח הלכה ח'). ולכאורה כשם שהוא פטור מגלות, כך לגבי נשיאת כפים כל שהרג את הטריפה אינו נפסל מלישא כפיו. אך יש לדחות, דהכא כיון דילפינן להאי דינא מקרא דידיכם דמים מלאו, כל ששפך דם, אף שהיה טריפה, אינו יכול לישא כפיו, דסוף סוף אותם ידים שנושא בהם את כפיו שפכו דם. ועיין בספר נופת צופים (ברכות לב ב) שנשתפק בכל הנ"ל, וכתב בדרך לימוד, דכיון שלא חל עליו שום חיוב מיתה, יתכן שאין עליו שם של רוצח, ויוכל לישא כפיו. ע"ש.

אך שאלתי למרן אאמ"ר שליט"א והשיב, שהכל תלוי אם הרגו באונס או לא, שאם הרגו שלא באונס גמור, אלא בשוגג, סוף סוף שפך דם, והרי הוא בכלל ידיכם דמים מלאו.

(עח) כהן שהרג גוי אם עולה לדוכן

כבר נתבאר דכהן שהרג את הנפש אינו נושא את כפיו, ויש לדון אם הדין כן גם בהורג גוי, כי במכילתא (פר' משפטים) אמרו, וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה, רעהו להוציא אחרים [גוים]. איסי בן עקיבא אומר, קודם מתן תורה היינו מזהירים על שפיכות דמים [של בני נח]. לאחר מתן תורה לאחר שהוחמרו הוקלו? באמת אמרו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים. ובספר צדה לדרך למד מכאן, שגם ההורג גוי אינו נושא כפיו. אולם הפרישה כתב, שכהן שהרג את הנפש שלא ישא כפיו, זהו בהורג ישראל שהרי הראיה שמביא מהפסוק ידיכם דמים מלאו, בהורגי ישראל מיירי. וכתב במאמר מרדכי (סי' קכח ס"ק מג) דהפרישה איירי בן נח שמקיים ז' מצוות בני נח שלכל הדעות אסור לסבב לו מיתה, והשמייענו הפרישה, שכלל זאת כהן ההורג אינו נפסל לדוכן, משום שהפסוק ידיכם דמים מלאו מיירי בהורגי ישראל. וראה בדין זה בש"ת יחווה דעת ח"ב (סי' יד). ע"ש.

(ט) כהן מוהל שהרג את התינוק באונס אם נושא כפיו

דין המוהל מבואר בדברי מרן השלחן ערוך סי' קכח סעיף לו. ועל פי המקורות שבהערה בש"ת יחווה דעת חלק ה' (סי' טז עמ' עב). ע"ש. ודין כהן רופא נלמד מדין מוהל, שגם הרופא עוסק במצות פקוח נפש. ועיין להרמב"ן בספר תורת האדם (שער הסכנה דף יג ע"א), שאף ששינוי בתוספתא (בבא קמא פרק ו' הלכה ו'), רופא אומן שריפא ברשות בית דין והזיק פטור מדיני אדם, ודינו מסור לשמים, מכל מקום בלא הודיע שלו אינו חייב כלום, כמו שהדיין פטור לגמרי אף מעונש שמים, שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות (סנהדרין ו ב). ואף שטעות רופא סם המות הוא, כיון שנתנה תורה רשות לרופא לרפאות, ומצוה נמי דרמי רחמנא עליה, אין לו לחוש לכלום, דלביה אנסייה. ובלבד שיזהר כראוי בדיני נפשות, ולא יזיק בפשיעה. ע"כ. והובא בש"ת הרשב"ץ חלק ג' (סי' פב), ובבית יוסף י"ד (סי' שלו). ע"ש. ועיין עוד בש"ת בשמים ראש (סי' שפו), ובש"ת חתם סופר (חלק יורה דעה סימן קעז), ובש"ת מעשה אברהם (חלק יורה דעה סימן נה), ובש"ת כנף רננה (חלק אורח חיים סימן ס'), ועוד. וכן ראיתי בספר מנחת אהרן (כלל טז סימן ע') שנשאל בדין כהן רופא

שטעה בשעה שהקיז דם לחולה, ופגע באחד העורקים, וגרם למותו של החולה, והעלה להקל בזה, משום דמדין למוהל שמל תינוק וגרם למותו, שעוסק במצוה, ועוד האריך בזה. ע"ש. וד"ק.

אם יש לפסול כהן שהעליב את חבירו מלישא את כפיו

ועיין בש"ת שבט הלוי חלק ח' (סי' קעב) שהביא דברי רב אחד שאמר, שכל מה שאמרו בחומר האיסור עד כדי דמיון לרציחה המבואר בכמה ראשונים, הוא אמת ונכון, ומאד צריך למחות ולעמוד בפרץ בזה. אלא דמה שכתב אותו חכם שכהן שהעליב את פני חבירו ברבים יש לפסולו מלישא כפיו, דזה אינו נראה, דלא מבעיא אם הא דרוצה שלא נושא את כפיו הוא חומר אבדלמא, אלא אף אליבא דהלכתא שהוא מעיקר הדין, היינו דוקא רוצח בידים וכו'. ע"ש. ועיין בילקוט יוסף על הלכות כיבוד אב ואם (כרך א' עמ' תקל), ולעיל עמוד קעח, שהארננו בס"ד בדין יהרג ואל יעבור בהלבנת פנים, ואף שדעת ר"פ דגם בהלבנת פנים יהרג ואל יעבור, מ"מ מצינו להמאירי דס"ל דמה שאמרו נוח לו לאדם שיפיל עצמו בכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים, הוא דרך צחות. ובפשטות היינו דכן היה ראוי, אבל אינו בכלל יהרג ואל יעבור משם. ולדעתו רשאי להעליב את חבירו ולא להשליך עצמו לכבשן האש, ואזיל לשיטתיה במגן אבות, דבכל העבירות רשאי להחמיר וליהרג ולא לעבור. וכ"כ בספר פסקי תשובה, שהוא מחלוקת בראשונים. וכן כתב בנחל אשכול. וכן כתבו עוד אחרונים. ולפי זה פשיטא בלאו הכי שאינו נפסל בכהאי גוונא מלישא כפיו.

ולכאורה כיון שהוא ספק נפשות, יש לנקוט דין הלבנת פנים כדין שאר עבירות שאין אנו רשאים להחמיר וליהרג, ואף שאמרו שאין לו חלק לעולם הבא, מכל מקום הרי יכול לעשות תשובה. ועוד אפשר לומר על פי מה שכתב הרמב"ם, דמי ש"מרגיל עצמו בדבר זה" עליו נאמר שאין לו חלק לעולם הבא. ואם כן כשאין זה אלא באופן חד פעמי הרי יש לו חלק לעולם הבא, ועל כן יש לו להלבין פני חבירו ע"מ שלא יהרגוהו, ולאחר מכן יעשה תשובה, וכן ירצה את חבירו "ושב ורפא לו". ואין בזה משום הא דאמרינן (יומא פה ב) האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה, כיון דהכא אנוס הוא, ומסתברא מילתא דלא אמרו כן אלא היכא דעובר עבירה במזיד להנאתו ולמילוי תאוותיו גרידא, וע"כ נענש משמים שלא יזכה לעשות תשובה, וכן כדי שלא יאמר אדם אחטא ואשוב ע"כ מודיעים לו מראש שלא יספיק לעשות תשובה, וכל זה לא שייך כשעובר מחמת אונס. ועוד שמענו, שלאחר שנדייק בלשון רבותינו נמצא שלא אמרו אלא שאין מספיקין בידו לעשות תשובה, והיינו שאין מסייעין אותו, אבל אם רצה לעשות תשובה יש באפשרותו לעשות. וכעין זה מצינו ברמב"ם (סוף פרק ד' מהלכות תשובה). ולפי זה הכי נמי איכא למימר הכי.

ואמנם מדברי מרן אאמ"ר בש"ת יביע אומר ח"ו (י"ד סי' ג') משמע דלא חש לדברי האחרונים הנ"ל, ותפס בפשיטות כדעת התוס' דגם על הלבנת פנים יהרג ואל יעבור. וע"ש במילואים. [ולא ציין לדברי המאירי, ויתכן שיפרש בדברי המאירי כמו שביארנו בילקו"י שם, שגם לדעתו יהרג ואל יעבור]. וגם בדברי הרמב"ם אין זה מוכרח כל כך, אחר שהפ"ח בהגהותיו על הרמב"ם הבין שהרמב"ם תפס ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, וכלל בזה אביזרייהו דשפיכות דמים. ואכתיו צ"ע בכל זה.

הלכה ברורה ככח:לה-לו

לה. כהן שהרג את הנפש אפילו בשוגג לא ישא את כפיו, ואפילו עשה תשובה. הגה, ויש אומרים דאם עשה תשובה נושא כפיו, ויש להקל על בעלי תשובה שלא לנעול דלת צפניהם, והכי נהוג.

הלכה ברורה

קטו. למנהג כמה מעדות האשכנזים שאין הכהנים נושאים כפיהם אלא בימים טובים, רשאי כהן שלא נתמלא זקנו לשאת כפיו לברו, מפני שנחשב הדבר לאקראי (רפ).

אבל ביום הכפורים ובשאר תעניות שמרבים בסליחות, יש אומרים שנחשב הדבר לקביעות (רפא).

קטז. יש אומרים שכהן שהוא נמוך קומה ביותר, ונראה כקטן, לא ישא כפיו לברו אפילו אם הוא גר בקביעות באותה העיר וכולם מכירים אותו, אלא אם כן נתמלא זקנו (רפז).

כהן שהרג את הנפש

קיז. כהן שהרג את הנפש אינו רשאי לשאת כפיו, ולמדו בן חז"ל מהפסוק (ישעיה פרק א' פסוק טו) "ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם וכו', ידיכם דמים מלאו" (רפג).

אוצר החכמה

שער הצינן

ללכ (ס"ק מד), והמשנה ברורה צביאור הלכה (צד"ה ולא בקביעות) אלא שהציאור הלכה תמה למה לא הציאו דין זה האחרונים, וכתב שז"ע למעשה. ועיין ציפה ללכ שם שכתב, שמקום שנוהגים לשאת כפיהם רק בצבת, חשיב קביעות, ודלא כבית מנוחה (אות טו) שכתב דחשיב אקראי. ועיין צכף החיים (ס"ק קטז) שהסכים לבית מנוחה. וי"ל. (רפז) כן כתב הפרי חדש (אות לד) על פי הירושלמי (מגילה פרק ד' הלכה ח'), דלא מהני צוה אפילו דש בעירו, משום שיש לחוש שמה יראו אותו אנשים ממקום אחר ויחשבו דשרי לקטן לשאת כפיו לברו, וכתב שאם יש לו זקן הרי זקנו מוכיח עליו. והציאורו להלכה הצאר היטב (ס"ק נח) והמגן גבורים (אלף המגן ס"ק סז), והמשנה ברורה צביאור הלכה (צד"ה ומיהו). אבל צכף החיים (ס"ק ר') הציא צבס הבית מנוחה (אות יז) שכתב לדחות דברי הפרי חדש, שהרי כל הפוסקים השמיטו דברי הירושלמי הללו, ושמע מינה דסבירא להו דלא הוי הלכתא. (רפג) כן אמרו בצרכות (לכ:). וכן פסקו הרמב"ם (פרק טו מהלכות תפלה הלכה ג'), והטור והשלחן ערוך כאן. ועיין בשו"ת שבט הלוי ח' חלק ח' (סימן קעב), ובשו"ת להורות נתן

לאלפים (ס"ק יח), והיפה ללכ (ס"ק מג), והמגן גבורים (אלף המגן ס"ק סו), והמשנה ברורה (ס"ק קנג), והכף החיים (ס"ק קנז). ועיין עוד בשו"ת נאה משיב (סימן יט). (רפ) כן כתב המגן אברהם (ס"ק ג'). וכן נראה מדברי הט"ז (ס"ק לא). וכן כתב דעתו הפרי מגדים (אשל אברהם סק"ג). ועיין צאליה רצה (ס"ק ס') שכתב לדחות דברי הט"ז, ושכן הוא לפי דברי הפרישה (ס"ק מו). וכן כתב החות יאיר צמקור חיים (סוף אות לד). אולם האחרונים הסכימו לדברי הט"ז והמגן אברהם, וכן פסקו בספר הלכה ברורה לחלמיד המגן אברהם (ס"ק יג), והסולת צלולה (סק"ד), ובשלחן ערוך הגאון רבי זלמן (סעיף מט), והחיי אדם (כלל לצ אות ו'), והבית מנוחה (אות טו), והמשנה ברורה (ס"ק קכה), והכף החיים (ס"ק קטז). ועיין צמאמר מרדכי (ס"ק מצ), וצננה שלום (סק"ט), וצמגן גבורים (אלף המגן ס"ק סז), וצמהלה לדוד (סק"ו), ובשו"ת צבושי מרדכי צנינא (חלק אורח חיים סימן כ'), וצמורת חיים סופר (ס"ק נא). (רפא) כן כתב הפרי מגדים (אשל אברהם ס"ק ג'), על פי דברי החוספות (סוכה מצ: ד"ה היודע). וכן כתבו היפה

הלכה ברורה

ואין לחלק בזה בין כשהוא לבדו לבין כשהיו עמו כהנים אחרים (רפד). ולמנהג הספרדים ועדות המזרח, יש להחמיר שלא ישא כפיו אפילו אם הרג בשוגג, ואפילו אם לאחר מכן עשה תשובה. ולמנהגם יש להחמיר בזה אפילו אם כבר עלה לדוכן שירד ולא ישא כפיו. והאשכנזים נהגו להקל שעולה לדוכן אפילו לכתחלה כל שעשה תשובה צא].

בירור הלכה

שער הציון

חלק ח' (סימן ז'), מה שכמזכיר צענין כהן שהלנין פני חניו צניס, שאמרו עליו חז"ל שהוא כשופך דמים, אם נושא כפיו. (רפד) קן כמזכיר העולת חמדי (ס"ק פא), והאליה רצה (ס"ק סג), והמגן גזורים (אלף המגן ס"ק סח), והקף החיים (ס"ק רט).

(רפה) וכן נראה מדברי הסמ"ג (עשין כ'), והסמ"ק (מלוה קיג), דאפילו צשוגג ועשה תשובה לא מהני, ודוקא לענין כהן מומר מהני תשובה. וכן

צא] הנה האור זרוע חלק א' (סימן קיב) כתב בשם הראב"ה, שאם עשה תשובה נושא כפיו ומברך את ישראל, והוכיח בן מהירושלמי גיטין (פרק הניזקין הלכה ט'), "שלא תאמר כהן זה מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני, אמר הקדוש ברוך הוא וכי הוא מברכך, אני הוא שמברכך, שנאמר ואני אברכם. ומשמע מדבריו שם דהיינו אפילו הרג במזיד. ולהלן בחלק ב' (סימן תיב) כתב האור זרוע בשם הראב"ה,

דדוקא אם הוא מפורסם ומועד לכך תדיר אינו נושא כפיו, אבל אם שפך דמים במקרה שבא לידו, ואינו מפורסם ומועד לכך תדיר, נושא כפיו, והוכיח בן מהירושלמי הנ"ל. וע"ש. וכן כתב בספר האגודה (מגילה פרק ג' סימן לד) בשם הגאונים, דדוקא ברניל בכך, אבל בשביל פעם אחת לא ימנע. וכן כתב מהר"ם ריקאנטי בפסקיו (סימן לט) בשם הראב"ה, ושכן פסק ריא"ז. ומדברי האור זרוע הנ"ל בשם הראב"ה משמע, דשפיר יש ללמוד תרתי מדברי הירושלמי, חדא דאפילו בלא עשה תשובה כל שאינו מפורסם ומועד לכך נושא כפיו, ועוד שבעשה תשובה נושא כפיו אפילו הוא מפורסם ומועד לכך. וכן מוכח מדברי הגהות מיימוני (פרק טו מהלכות תפלה אות א'), שהביא תחלה בשם הראב"ה דדוקא במפורסם להרוג ומפורסם שמועד לכך, ואחר כך כתב שכן כתב רבינו שמחה דלא איירי אלא בעומד במרדו. וע"ש. וכן מבואר בפירוש הר"ש משאנן לספרא פרשת אמור (פרשה א' הלכה טז), שבעשה תשובה נושא כפיו. ומדברי הגהות מיימוני מבואר יוצא שמשה דברי רבינו שמחה לדברי הראב"ה, ובין באינו עומד במרדו (דהיינו שעשה תשובה) ובין באינו מפורסם ומועד לכך נושא כפיו. וכן הביא המרדכי (מגילה סימן תתיח) דברי הראב"ה דהיינו דוקא כשהוא מפורסם ומועד להרוג, ודברי רבינו שמחה שבעשה תשובה יש להקל. (ועיין בספר מעשה בצלאל על פסקי מהר"ם ריקאנטי סימן למ, וי"ל ע"ד. וגם לא זכר מדברי הראב"ה חלק ב' הנ"ל).

אולם הרמב"ם (פרק טו מהלכות תפלה הלכה ג') כתב, שאפילו הרג את הנפש בשגגה לא ישא את כפיו, ואף על פי שעשה תשובה. ונברמב"ם שלפנינו ליתא לתיבת "בשגגה". אולם מרן הבית יוסף גרס כן בדברי הרמב"ם. וכן העיר הפרי מגדים (אשל אברהם ס"ק נא), שבנוסחי דידן ליתא לתיבת בשגגה. ועיין בהגהות והערות לטור החדש שכתבו שבכמה נוסחאות של הרמב"ם איתא כדברי הבית יוסף. ובאמת שרבינו מנוח על הרמב"ם שם גרס בדברי הרמב"ם תיבת בשגגה, וכדברי הבית יוסף. וכן פסקו רבים מרבתינו הראשונים (רפה). ומה שאמרו בירושלמי (גיטין פרק הניזקין) הנ"ל, כתב הבית יוסף שהרמב"ם (שם הלכה ו—ז) מוקי לה לענין כהן שאינו מדקדק במצוות ומרננים אחריו שהוא

שער הציזן

בירוד הלכה

כחצ צהגהות מיימוני (פרק טו מהלכות תפלה אות א') צסס ספר המצוות. וכן כחצו הארצות חיים (הלכות נשיאות כפים סימן טו, דף קט ע"ג), והכל צו (סימן קכח), ובספר הנתיים (הלכות תפלה שער אחד עשר סימן ד'), ובספר תניא רצמי (סימן ה'), דהיינו אפילו צשוגג ואפילו צעשה תשובה. וכן כחצ הרעצ"א (מכות יג.) צסס המוספות והרא"ה, דאף צעשה תשובה לא מהני. וכן כחצ הנימוקי יוסף (מגילה כד:), דהיינו אף צעשה תשובה. וכן משמע צספר האשכול (סימן טו), דלא מהני תשובה לכהן שהרג את הנפש. וכן כחצ צדעמו צנחל אשכול (שם אות כד). ועיין צאור שמה (פרק טו מהלכות תפלה) וצנחל אשכול (שם) שכתבו להוכיח כן מדברי המוספות (יצמות ז.). ועיין עוד צרצינו ירוחם (נתיב ג' סוף חלק ו'), וצשו"ת הרעצ"ש (סימן נד).

(רפז) וכן פסקו הלחם משנה (פרק טו מהלכות תפלה סוף הלכה ד'), והמהר"ש ויטאל צספר חיים שניס ישלם, והוצא להלכה צספר פתח הדציר חלק צ' (דף יט ע"א), והפרי חדש (אות לו), והמהר"ש גרמזחן צשו"ת משפטי נדק (סוף סימן ג'), והמטה יהודה (סק"צ), והצית מנוחה (אות כו), והחסד לאלפים (סק"ק יח). **(רפז)** וכן פסקו הלבוש (סעיף לה), והצ"ח, וצשלמן ערוך הגאון רצי זלמן (סעיף נ'), והחיי אדם (כלל לצ אות ה'), והקילור שלמן ערוך (סימן ק' אות כא), והמגן גצורים (שלטי

<https://www.achshava.com/2018/08/27/708/20180827>

שופך דמים, ולא בידוע שהרג את הנפש. וכן פסק בשלחן ערוך כאן, להחמיר אפילו בשוגג ובעשה תשובה. ובשלחן ערוך להלן (סעיף לו) לענין כהן שהמיר דתו, שיש אומרים שבעשה תשובה נושא כפיו, ומדברי הגר"א בביאורו (ס"ק סו) משמע שמחלוקת זו שהביא בשלחן ערוך שם שייכת גם לענין כהן שהרג את הנפש. וכן נראה מדברי העולת תמיד (ס"ק פא). אולם האליה רבה (ס"ק סד) והמטה יהודה (סק"ב) כתבו צדעת מרן השלחן ערוך, שאין המחלוקת שהביא לענין המיר דתו שייכת לענין הרג את הנפש, ובהרג את הנפש גרע מהמיר דתו. (וגם בלאו הכי יש לומר דקיימא לן בדברי מרן השלחן ערוך דסתם ויש אומרים הלכה כסתם, וכמו שכתבו רבים מהאחרונים, והבאתי דבריהם במק"א, ואם כן אף בהמיר דתו לא מהני תשובה). וכן הסכימו כמה אחרונים **(רפז)**.

אבל הרמ"א בדרכי משה (ס"ק יז) ובהנה כאן, כתב להקל בעשה תשובה. וכן הסכימו כמה אחרונים **(רפז)**. וכתבו העולת תמיד (ס"ק פא) והאליה רבה (ס"ק סד), והחות יאיר במקור חיים (אות לה), שלשיטת הרמ"א דמהני תשובה היינו אפילו הרג במזיד. והאליה רבה עצמו שם כתב לפקפק על עצם דברי הרמ"א דמהני תשובה, ובסוף דבריו כתב להחמיר בזה בהרג במזיד. וכן פסק בשו"ת הרדב"ז חלק ד' (סימן קכח), שבשוגג

מהני תשובה, מה שאין כן מזיד, והמשנה ברורה בביאור הלכה (בר"ה אפילו עשה תשובה) כתב גם כן צדעת הרמ"א דהיינו אפילו הרג במזיד, ומכל מקום לענין הלכה הניח דין מזיד בצ"ע, וכתב שאם עלה אין להורידו. וע"ש. ועיין במטה יהודה (סק"ב) שלדעת מרן השלחן ערוך אפילו אם עלה לדוכן ירד. ומבואר בדבריו שם דהיינו אפילו הרג בשוגג. ובעצם דין כהן שהרג את הנפש, אי הוי לעיכובא שאינו נושא כפיו, ואף אם עלה ירד, מדברי המהרל"ב (סימן קיז) שכתב, שכהן שהרג ועלה לדוכן הרי הוא מברך ברכה לבטלה, (והביא וזהו להלכה כמה אחרונים), מוכח להדיא דסבירא ליה דאפילו כדיעבר אם עלה לדוכן ירד ולא ישא כפיו. וכן פסק הפרי מגדים (משבצות זהב בסוף הסימן), דאפילו אם תמצא לומר דהוי רבנן, אם עלה ירד, דבכהאי גוונא אמרינן אי עביד לא מהני. והביאו הפתח הדביר (ס"ק כז). ועיין עוד בפרי מגדים (אשל אברהם ס"ק נו), שהביא דברי המפרש על הירושלמי גימין (שיירי קרבן פרק הניזקין הלכה ט', דף לב ע"ב), שדין כהן שהרג את הנפש אינו אלא חומרא בעלמא, ולכן אם עלה לא ירד, וכן אם אמרו לו לעלות חייב לעלות, ואפילו לא שב בתשובה, והעיר על זה הפרי מגדים מדברי

הלכה ברורה

ואם יש ספק בדבר אם הרג את הנפש, כגון שפצע אותו בתאונת דרכים, ולא מת מיד אלא לאחר זמן, והיו לאותו אדם שמת מחלות נוספות שאולי מת מחמתם, אם לא עשה תשובה לא ישא כפיו. ואם עשה תשובה רשאי לשאת כפיו אפילו למנהג הספרדים צב].

בידור הלכה

שער הציזון

הגזורים ס"ק כו), ובספר זרעם זרעם (מאמר רפו אורח ה'). ועיין צמורת חיים סופר (ס"ק נב).
(רפס) וכן הוצא להלכה צאליה רצה (ס"ק סב),
 וצאלמי ליצור (דף קמו ע"ב), וצמנן גזורים (אלף
 המגן ס"ק סח). וכן פסק צשו"ח פני מנין (חלק
 אורח חיים סימן ללט).

התוספות (סנהדרין לה:), וכתב לבאר שלתירוצם
 השני הוי מדברי קבלה והוי כעין דאורייתא. ווי"ש.
 וכן פסק אאמ"ר מרן הראש"ל שליט"א בשו"ת
 יחיה דעת חלק ה' (סימן טז בהערה א') ושיש
 להחמיר בזה אפילו בעשה תשובה, ושלא כמו
 שכתב בספר בני ציון (ס"ק מד).

צב] הנה יש לדון בהא דכהן שהרג את הנפש

אינו נושא כפיו, אי הוי מדברי קבלה שהם כדברי תורה, או אין זה אלא מדרבנן, והנה התוספות
 (יבמות ז. ד"ה שנאמר) כתבו, דאף על גב שכהן שהרג את הנפש אינו פסול לעבודה, מכל מקום אינו
 נושא כפיו, וחומרא בעלמא הוא, אי נמי יש לומר דדוקא לא ישא כפיו לפי שהרג בידיו, ואין קמיגור
 נעשה סניגור שנאמר ובפרשכם כפיכם וכו'. וכן כתבו עוד התוספות (סנהדרין לה:). וכתבו בשו"ת פני
 מבין (חלק אורח חיים סימן כה), ובספר תורת חיים סופר (ס"ק נב), שלתירוץ הראשון של התוספות
 חכמים הם שהחמירו בדבר, אבל לתירוץ השני הוי מדאורייתא. וע"ש. ובאמת שאין זה מוכרח כל כך,
 ואף לתירוצם השני של התוספות יש לומר שאין זה אלא מדרבנן. ועל כל פנים בתירוצם הראשון של
 התוספות מוכח להדיא דסבירא להו דהוי מדרבנן. ועיין בפרי מגדים (אשל אברהם סוף ס"ק נג), שכתב
 בפשיטות שכל שיש ספק פלוגתא בזה יש לומר לקולא, כי מדרבנן הוה, ומאן נימא לן דהוה דברי קבלה
 ולא דרך דרשא ואסמכתא. ע"כ. אולם הפרי מגדים עצמו (אשל אברהם ס"ק נו) הביא דברי המפרש על
 הירושלמי גימין (שיירי קרבן פרק הניזקין הלכה ט', דף לב ע"ב), שדין כהן שהרג את הנפש אינו אלא
 חומרא בעלמא, ולכן אם עלה לא ירד, וכן אם אמרו לו לעלות חייב לעלות, והעיר על זה מדברי
 התוספות (סנהדרין לה:), הנ"ל, וכתב לבאר שלתירוצם השני הוי מדברי קבלה והוי כעין דאורייתא. (ועיין
 עוד בפרי מגדים משבצות זהב בסוף הסימן). ועיין להלן בסמוך מחלוקת הראשונים בשוגג ובעשה
 תשובה, ואאמ"ר מרן הראש"ל שליט"א בשו"ת יחיה דעת חלק ב' (סימן יד הערה א') וחלק ה' (סימן טז
 הערה א') כתב, שמחלוקת זו תלויה בשאלה הנ"ל, אם דין זה הוא מן התורה או מדרבנן. וע"ש. ולפי זה
 לדין דקיימא לן כמו שכתב בשלחן ערוך דאף בשוגג ועשה תשובה לא ישא כפיו, יש לומר דהוי
 דאורייתא. ולכאורה יש לומר דאף לסוברים דלא מהני תשובה עדיין יש לומר שאין זה אלא מדרבנן,
 וחכמים הפקיעו המצוה ממנו. ועיין להלן בשם כמה פוסקים שאפילו אם עלה לדוכן ירד ולא ישא כפיו.
 וגם מזה אין להוכיח דסבירא להו דהוי דאורייתא, שיש לומר דאפילו אם תמצא לומר דהוי דרבנן,
 ומצינו שפעמים שלא החמירו חכמים בדברים דרבנן כשכבר עלה לדוכן, (עיין לעיל בבידור הלכה ס"ק
 לא לענין כהן שלא עקר רגליו ברצה), מכל מקום לענין הרג את הנפש החמירו בו חכמים יותר.

אולם דמהרל"ח בתשובה (סימן קיז) כתב, שאפילו אם יש לו ספק אם הרג את הנפש אינו נושא
 את כפיו. והביאוהו להלכה כמה אחרונים (רפס). ומשמע דסבירא ליה דהוי דאורייתא, ומשום
 הכי אזלינן בספקו לחומרא, או על כל פנים הוי ספק בדברי קבלה, כיון שלמדו כן מפסוק בנביאים,

בירוד הלכה

ברורה בביאור הלכה (בד"ה אפילו בשונג), והכף החיים (ס"ק ריא). [ולכאורה דברי האליה רבה סותרים בזה, שהרי לעיל בס"ק סג הביא להלכה דברי דמהרלב"ח שאף בספק הרג את הנפש אינו נושא כפיו. ועיין בפרי מגדים (אשל אברהם ס"ק נב) דמשמע גם כן דסבירא ליה כהמגן אברהם. ומה שכתב להלן (אשל אברהם ס"ק נג) להקל בספק פלונגתא, לכאורה יש לומר דדוקא בספק פלונגתא סבירא ליה להקל, ולא בספק במציאות. אולם להלן (אשל אברהם ס"ק נו) כתב, שאם זרק חץ אל עשרה בני אדם שאחד מהם ישראל, כיון דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי הוי ספק רוצח ואינו נושא כפיו. וצ"ע]. ומוכח דסבירא ליה להמגן אברהם דדין זה אינו אלא מדרבנן, ומשום הכי יש לומר בזה ספיקא דרבנן לקולא. ובשו"ת שבט הלוי חלק א' (חלק אורח חיים סימן מג) כתב להקל לכהן שהרג איש זקן בתאונת דרכים, ומת לאחר שלשים יום, שנושא כפיו, על פי דברי המגן אברהם הנ"ל. ובשו"ת יחיה דעת חלק ה' (שם בהערה עמוד עב) כתב להשיג על דברי המגן אברהם, דשמא לא הקילו הראשונים במל תינוק אלא בצירוף שאר טעמים, והביא בשם הכנסת הגדולה (כללי הפוסקים אות נח) בשם תשובת הרדב"ז (סימן ע'), שאם כתבו הפוסקים להקל מבח שנים ושלושה טעמים אין לסמוך להקל על טעם אחד לבדו, כי שמא לא נאמר הטעם ההוא לעיקר הדין אלא לסניף בעלמא. [וויש ליישב שהמגן אברהם סבירא ליה דהכא יש לסמוך על טעם זה לבדו מפני שכן מבואר בגיטין (ע). לענין רוצח, וסבירא ליה דהוא הדין לענין נשיאות כפיים].

ועוד יש להעיר על דברי המגן אברהם, שהרי דעת התוספות (כתובות לג:) והראב"ד בהשגות (פרק ה' מהלכות רוצח הלכה ב'), והרשב"א (בבא קמא כז.) והריטב"א (יבמות קכ:), שלא אמרו שמא הרוח בלבלתו אלא בשחט בו רוב שנים. מה שאין כן בשאר חבלות שיכולים

וסבירא ליה למהרלב"ח דספק בדברי קבלה הוי כספק בדאורייתא ואוליגן בו לחומרא כספק דאורייתא. ובשו"ת מהרש"ם חלק ה' (סימן ל') כתב לדחות דברי דמהרלב"ח, ומשום דאפילו אם תמצא לומר דהוי ספק בדברי קבלה, מכל מקום בספק בדברי קבלה אוליגן לקולא, ועוד שהרי התוספות (יבמות ז. וסנהדרין לה:) הנ"ל בתירוצם הראשון כתבו שאין זה אלא חומרא בעלמא. וע"ש. והנה מה שהכריע המהרש"ם דספק בדברי קבלה הוי כספיקא דרבנן ולקולא, ידוע שנחלקו בזה הראשונים והאחרונים, אי ספק בדברי קבלה הוי כספיקא דאורייתא ולחומרא או כספיקא דרבנן ולקולא, והבאתי דבריהם בספר תורת המועדים הלכות פורים (סימן ה' אות א'), ושם כתבתי שלענין הלכה נקטינן דהוי כספיקא דאורייתא ולחומרא, ושכן מוכח בבית יוסף (סימן תקנר). וע"ש באורך. ולפי זה אם תמצא לומר בנידוננו דהוי דברי קבלה, יש לנו ללכת בספק לחומרא. ומה שכתב המהרש"ם הנ"ל להקל בספק על פי דברי התוספות הנ"ל בתירוצם הראשון, דהוי חומרא בעלמא, עיין לאאמור שליט"א בשו"ת יחיה דעת חלק ה' (שם) שכתב לפקפק על זה, והביא שהאחרונים נחלקו אם כשכותבים התוספות שני תירוצים הלכה כתירוצא קמא או בתרא, וכתב לצדד דהא דכהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו הוי מדברי קבלה, ויש להחמיר בו אף בספק. וע"ש.

אמנם המגן אברהם (ס"ק נב), הביא דברי הראשונים לענין כהן שמל תינוק ומת, שנושא כפיו מכמה טעמים, ואחד הטעמים שהביאו הראשונים הוא דשמא לא מת מחמת המילה אלא הרוח בלבלתו, וכתב על זה המגן אברהם, שטענה זו שהרוח בלבלתו שייכת אפילו כהורג גדול בשונג ולא מת מיד, וכדאמרינן בגיטין (ע'). ומבואר יוצא מדברי המגן אברהם שכל שיש ספק אם מת מחמתו רשאי לשאת כפיו. וכזו הסכימו האליה רבה (ס"ק סה). והמשנה

הלכה ברורה

ק"ח. כהן שהרג את הנפש באונס גמור, כגון שהיה נוהג במכונת בזהירות כראוי, ולפתע פתאום קפץ אדם לכביש באופן שלא יכול היה הנהג לעצור את המכונת, ועשה הכהן תשובה על התקלה שנגרמה על ידו, רשאי לשאת את כפיו צנ].
ק"ט. כהן שהרג את הגוי, רשאי לישא כפיו. וכל שכן אם היה הדבר כשבא הגוי כנגדו ^{לש"חמה צד}.

בירוד הלכה

כפרי מגדים אשל אברהם ס"ק נו). והמשנה ברורה (ס"ק קכח) הביא דברי הפרי חדש להקל באנסוהו להרוג, ובשער הציון (ס"ק צט) כתב לפקפק על זה, ושהפרי מגדים מחמיר בזה. ובתורת חיים סופר (ס"ק נב) כתב, שבהרג באונס וגם עשה תשובה יש להקל. וכן כתב בכף החיים (ס"ק רח). והיינו משום שבעשה תשובה יש לצרף גם דעת הראשונים הנ"ל שכתבו להקל אפילו בהרג במייד, ואם כן הכא איכא כעין ספק ספיקא להקל. וכן פסק אאמו"ר מרן הראש"ל שליט"א בשו"ת יחווה דעת חלק ה' (סימן מז). ועיין עוד בשו"ת מהרש"ם חלק ה' (סימן ל').

צ"ד] עיין להגאון בעל באר שבע בספר צדה לדרך (דף סט ע"א) שכתב, דאפילו הרג את הגוי אינו נושא כפיו, שהרי ההורג את הגוי חייב בדיני שמים וכמו שאמרו במכילתא (פרשת משפטים), וסיים שכותב כן להלכה ולא למעשה. והביאו הפרי מגדים (אשל אברהם סוף ס"ק נא). אולם הפרי מגדים עצמו (אשל אברהם ס"ק נו) כתב, שאם זרק חץ על תשעה גוים וישראל אחד, כיון דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי הוי ספק רוצח, ואינו נושא כפיו. ומשמע שמשום הגוים אינו נפסל מנשיאות כפים. וכן כתב בהדיא הפרישה (סוף ס"ק מז), להקל בהרג את הגוי. ועיין במאמר מרדכי (ס"ק מג) שביאר בדברי הפרישה דהיינו אפילו בגוי המקיים שבע מצוות בני נח. וכן כתבו בשלמי ציבור (דף קמו ע"ב), והכף החיים (סוף ס"ק רח). ועיין לאאמו"ר מרן הראש"ל שליט"א בשו"ת יחווה דעת חלק ב' (סימן יד) שהביא מחלוקת האחרונים הנ"ל, וכתב שאם היה

לחבוש המכה ולכרוך עליה ולשומרה מכלכול הרוח אין לחוש לזה. ועיין בכסף משנה שם שאף הרמב"ם מודה לזה לענין מויד. וכן העיר המגן גבורים (שלטי הגבורים ס"ק כו, ואלף המגן ס"ק עא) על דברי המגן אברהם. וכן בשו"ת מהרש"ם חלק ה' (סימן ל') כתב, דהא דמל תינוק ומת נושא כפיו, עיקר הדבר הוא משום הטעם הראשון שכתבו הראשונים, שכיון שנתכוין לשם מצוה אין שייך לומר אין קטיגור נעשה סניגור. וע"ש. ועיין עוד כיוצא בזה בשו"ת שערי דעה (סימן קפג).

ומכל מקום אם הוא שוגג וגם עשה תשובה יש לצרף דברי הראשונים שהובאו לעיל בסמוך, ויש להקל לו לשאת כפיו במקום שיש ספק אם מת מחמתו, ויש בזה ספק ספיקא לקולא, דשמא לא מת מחמתו, ושמא מהני תשובה לכהן שהרג את הנפש. ומכיון שגם עצם הדבר אי הוי דאורייתא או דרבנן אינו מוסכם, ולדעת כמה פוסקים עיקר דין כהן שהרג את הנפש אינו אלא מדרבנן, ולדבריהם במקום ספק יש לומר ספיקא דרבנן לקולא, ולכן בצירוף ספק נוסף בעשה תשובה יש להקל.

צ"ג] הנה האחרונים נחלקו לענין כהן שהרג את הנפש באונס אם רשאי לשאת כפיו, כי הפרי חדש (אות לה) כתב, שאם אנסוהו להרוג נושא כפיו. והביאוהו הבאר היטב (ס"ק נט), והבית מנוחה (אות כז). והאליה רבה (ס"ק סג) כתב, שבשוגג קרוב לאונס יש להקל. וכן הסכים המגן גבורים (אלף המגן ס"ק סט). אבל הפרי מגדים (אשל אברהם ס"ק נא) כתב להשוות דין אונס לדין שוגג, ודלא כאליה רבה. (ועיין עוד

לר. מל תינוק ומת נושא את כפיו.

אם העם מרננים אחריו שהוא שופך דמים, כיון שלא נתברר הדבר ישא את כפיו.

הלכה ברורה

קכ. כהן שדחף אשה הרה, והפילה מחמת כן את עובריה, נושא את כפיו (רל).
 קכא. כהן שהוא מוהל, ומל תינוק ומת התינוק, רשאי לשאת כפיו (רלא). וכן כהן שהוא רופא, ומטעה בטיפולו באחד החולים ומת מחמת כן, רשאי לשאת כפיו (רלז).
 קכב. כהן שהציבור מרננים אחריו שהרג את הנפש, אבל אין עדים שאכן כך הדבר, נושא את כפיו (רלג). ומכל מקום אם הוא יודע בעצמו שאכן הרג את הנפש, אינו נושא כפיו, ואם עבר ונשא כפיו הרי הוא מברך ברכות לבטלה (רלד).

בירור הלכה

שער הציין

(רפט) ועיין עוד בשו"ת פני מנין (חלק אורח חיים הדבר במלחמה פשיטא שכשרים לשאת כפיהם. סימן רלט), ובשו"ת משפטי עוזיאל תנינא (חלק וע"ש (רפט). אורח חיים סימן י'), ובספר בני ציון (ס"ק מה).

ובשו"ת התעוררות תשובה חלק ד' (סימן יא), ובשו"ת זיך אליעזר חלק יד (סימן ס'). (רל) כן פסק בשו"ת מהרל"ח (סימן קיז), והביאוהו להלכה הכנסת הגדולה (הגהות הטור), והעולת חמיד (ס"ק ג), והמגן אברהם (ס"ק נג), והפרי חדש (אות לה), והאליה רבה (ס"ק סז), והמור וקציעה (סימן קכח), והחומת יאיר במקור חיים (אות לו), והשלמי ציבור (דף קמו ע"ב), ובשלחן ערוך הגאון רבי זלמן (סעיף ז'), והמגן גבורים (אלף המגן ס"ק סח), והמשנה ברורה (ס"ק קכט), והכף החיים (ס"ק רו). וכן מבואר בהדיא בשו"ת הרדב"ז הנד"מ מכת"י (חלק אורח חיים סימן כב), ושם כתב להקל אפילו היה הדבר צמוד. וע"ש באורך. ועיין בתורת חיים סופר (סוף ס"ק נג) מה שכתב לזכר צוה. (רלא) כן כתב המרדכי (מגילה סימן תחית) בשם רבינו שמשון ב"ר אברהם, ונתן כמה טעמים לזה, חדא דדין כהן שהרג את הנפש היינו צמודים והכא הוא שוגג, ועוד דהכא כוונתו לשם מנוה, ועוד שמא לא כלו לו חדשיו, ועוד שמא הרוח בלבלתו. וכן כתב בהגהות מיימוני (פרק טו מהלכות תפלה אות א') בשם רבינו שמשון. וכן כתב רבינו ירוחם (נתיב ג' חלק ו' דף כו ע"ג) בשם הרמ"ה. וכן מבואר בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס פראג סימן א'), ודפוס לבוב סימן תח). וכן כתבו האחרות חיים (הלכות נשיאות כפים סימן טו, דף קט ע"ג), והכל כו (סימן קכח), ובפסקי מהר"ם ריקאנטי (סימן מ'). וכן פסק בשלחן ערוך כאן. ועיין עוד בנימוקי מהר"ם מירזבורק שבסוף שו"ת מהר"י וייל, ובשו"ת הרדב"ז הנד"מ מכת"י (חלק אורח חיים סימן כב), ובכנסת הגדולה (הגהות בית יוסף). ועיין היטב בירור הלכה לעיל (ס"ק צב). (רלז) כן כתב בספר מנחת אהרן (כלל טו אות ע'), שדין הרופא דדין המוהל לענין זה. (רלג) כן כתב הציין יוסף צביאור דברי הרמב"ם (פרק טו מהלכות תפלה הלכה ו'). וכן מוכח בספר האשכול חלק א' (סימן טו עמוד כט). וכן פסק בשלחן ערוך כאן. ודין זה שהוצא בשלחן ערוך אחר דין כהן שמל תינוק, אינו שייך לדין מל תינוק, אלא הוא דין בפני עצמו, וכן כתב האליה רבה (ס"ק סז), ושכן משמע בלבוש (סעיף לה), ודלא כדמשמע בעולת חמיד (ס"ק פא). וע"ש. ולפי זה גרסינן בשלחן ערוך "אס" העם מרננים וכו', ולא גרסינן "ואס" העם מרננים. ועיין צביאור הגר"א (ס"ק סז), ובמחנית השקל (ס"ק נג), ובמאמר מרדכי (ס"ק מד), ובמשנה ברורה (ס"ק קלג), ובכף החיים (ס"ק ריב). (רלד) כן כתב בשו"ת מהרל"ח (סימן קיז), והביאוהו להלכה הכנסת הגדולה (הגהות הטור), והמגן אברהם (ס"ק נג), והאליה רבה (ס"ק סז), והשלמי ציבור (דף קמו ע"ב), והמגן גבורים (אלף המגן

לז. מומר לא ישא את כפיו. ויש אומרים שאם עשה תשובה נושא כפיו. הגה, וכן עיקר. ואם נאנס לדברי הכל נושא כפיו.

הלכה ברורה

כהן שהמיר דתו

קבג. כהן שהמיר דתו, אינו רשאי לשאת כפיו לאחר מכן. והיינו אפילו המיר דתו לדת אחרת ולא עבד עבודה זרה בפועל, ואפילו המיר דתו לדת הישמעאלים שאינם עובדים עבודה זרה, וכל שכן אם עבד עבודה זרה בפועל, שאינו רשאי לשאת כפיו אפילו אם לא המיר דתו.

וכל זה כשעדיין לא חזר בתשובה, אבל אם חזר בתשובה, רשאי לשאת כפיו כל שהמיר דתו בלא שיעבוד עבודה זרה ממש, וכן אם אנסוהו להמיר דתו, ואחר כך שב ליהדות, רשאי לשאת כפיו, ובכיוצא בזה שהיה אנוס אין צריך שישוב בתשובה, ודי בכך שהיה אנוס.

ואם עבד עבודה זרה ממש, אף על פי שנכון יותר שלא ישא כפיו, ואפילו היה הדבר באונס, מכל מקום הרוצה להקל לשאת כפיו אפילו לכתחלה, יש לו על מה שיסמוך, כל שחזר בתשובה שלמה (רנא).

קכד. כהן שגמר בדעתו להמיר דתו, והודיע על כך לגוים, וקודם שימיר את דתו חזר בו, רשאי לשאת כפיו (רנא).

קכה. כהן שהמיר דתו, אין בניו שגולדו לו קודם לכן נפסלים מחמת כן לברכת כהנים ולכל עניני הכהונה, ואפילו לא חזר אביהם בתשובה (רנא).

שער הציזן

פי שלא חזר אציו בתשובה. וכן פסק בספר משנ"ץ לחלמיד מהר"ם (סימן קנא). וכן פסקו המהריק"ש בהגהות ערך לחם כאן, והמהר"א אזולאי בהגהותיו על הלבוש (ס"ק כח). וז"ע אם היינו גם בניס שגולדו למומר אחר שהמיר דתו. ועיין בשו"ת מים עמוקים למהרש"א (סימן ג') שכתב להקל בזה אפילו אם נולדו הבנים אחר שהמירו הוריהם את דתם. אלא שקצת יש לחלק שבנידונו של המהרש"א יש עדים שמעידים ששמרו ההורים את דתם בנידונם, ורצו כמה פעמים לברוח משם. ועיין בשו"ת בנין ליון החדשות (סימן ז'). ואין ללמוד מנידונו לנידונו. ודו"ק. ועיין עוד בשו"ת הרי"ף הנד"מ (כת"י שכטר, סימן לו), ובתשובות חכמי אשכנז וצרפת

ס"ק סח), והמשנה ברורה (ס"ק קלג), והכף החיים (ס"ק רה). (רנא) עיין ביאור הדברים בכל הפרטים הנ"ל בשו"ת אורחות יוסף שבסוף הספר (סימן יא). (רנא) כן כתב בשו"ת הרדב"ז הנד"מ (חלק אורח חיים סימן כא), והציאוהו להלכה הכנסת הגדולה (הגהות הטור), והעולת תמיד (ס"ק נג), והמגן אברהם (ס"ק נד), והאליה רבה (ס"ק סו), והבית מנוחה (אות כ'), והמגן גבורים (אלף המגן ס"ק עג), והמשנה ברורה (ס"ק קלד), והכף החיים (ס"ק ריד). (רנא) כן כתבו הארחות חיים (הלכות נשיאות כפיס סימן עז, דף קט ע"ג), והכל בו (סימן קכת) בזה הלשון: ואליצא דכולי עלמא מותר לקרות הבן ראשון בספר ולעלות לדוכן אף על

פסקי תשובות סימן קכח

עג. כהן שהרג בתאונת דרכים

סעי' ל"ה, שו"ע: כהן שהרג את הנפש 332 אפילו בשוגג, לא ישא את כפיו, ואפילו עשה תשובה. רמ"א. וי"א דאם עשה תשובה נושא כפיו. ולכן כהן שהרג בתאונת דרכים, אם 333 היה שוגג וקיבל עליו תשובה עפ"י הוראתם של חכמי ישראל בתעניתים וצדקה וקבלת מעשים טובים, ולבו שבור בפשפש מעשיו, יש להורות שיכול לישא כפיו.

אך זה עפ"י דברי הרמ"א, ולכן לבני 334 ספרד הנוהגים כפסקי המחבר יש להחמיר בזה, ואין להתיר לישא כפיו בהרג בתאונת דרכים בשוגג, א"כ היה אונס, דהיינו שהוא נהג בזהירות ובפתע פתאום קפץ אדם או מכונית אחרת לגלגלי מכוניתו ונדרס למות שאז רשאי לישא כפיו אחרי שעשה תשובה על מקרה הרע שנתגלגל על ידו.

ואם 335 הרג בתאונת דרכים בגלל שלא שמר על כללי חוקי הנסיעה, כגון שנסע במהירות מופרזת ביותר או שלא ציית לתמרורי עצירה וכיוצא ב"ז, אף שהריגתו היתה מחמת רשלנות ואינו מזיד ממש, שגגתו עולה זדון ולכו"ע אסור 336 לו לישא כפיו, כי מעשיו הבלתי אחראים גרמו להריגת נפש מישראל (ואם הרג נכרי להלן באות הבא).

עד. כהן שהרג נכרי

שם: שהרג את הנפש. וכתב בפרישה "נראה לי דרצונו לומר ישראל, שהרי הראיה דמייתי מ'דיכם דמים מלאו' בהורגי ישראל מיירי", ומובא ג"כ בעוד 337 פוסקים, אמנם אין הדברים אמורים אלא בהרג בשוגג או ברשלנות (אף שדינו כמזיד וכו"ל אות ע"ג), אך אם 338 הרג נכרי בחינם בכוונה תחילה ובידים אסור לו לישא כפיו עד שיחזור בתשובה שלימה, שכל בריה חשובה לפני הקב"ה ואסור לשפוך דם בכדי.

עה. כהן שהרג במלחמה יהודים או נכרים

מ"ב ס"ק קכ"ח: ואם אנסוהו להרוג נושא את כפיו, ואע"ג דברציחה קיימ"ל דיהרג ואל יעבור, מ"מ אם עבר ולא נהרג לא מיפסיל לנשי"כ בשביל זה. ועיין שעה"צ (סקצ"ט) דיש מחמירים בזה. ובספרי האחרונים 339 דנו במצב שהיה שכיח בימיהם ששני מדינות ערכו מלחמה זו בזו וחייבו את אזרחי המדינה להתגייס לצבא וביניהם גם חיילים יהודים, ובשעת המלחמה היה יכול לקרות שחיילים יהודים ממדינה אחת יהרגו באונס ובלי שימת לב בחיילים יהודים מהמדינה השנית, ומסקנת ההלכה בזה להתיר לכהן שהיה בגייס כזה לישא כפיו, כי הרי אינו ברור בודאי שיהרוג יהודי, ולכן גם למחמירים באנסוהו להרוג, היינו כשהיהודי ההרוג עומד לפניו וכיו"ב, אבל בזה שאין זה ודאי, וגם בעל כרחם הולכים לצבא, לכן מותר להם לישא כפיהם.

ואם נמצאים בצד של האוייב רק נכרים, פשוט 340 וברור שמותר לכהן שהשתתף במלחמה לישא כפיו, כמו שכבר כתבנו שאין הריגת נכרי פוסלת מלישא כפיים א"כ היה בלי שום סיבה, ובמלחמה צריך להדוף את האוייב שלא יהרוג אנשים נשים וטף והבא להרג השכם להורגו.

עו. זרק חפץ כבד על חבירו ומת לאחר כמה ימים

ביה"ל ד"ה אפילו: עיין במג"א שמצדד דדוקא במת מיד הא לא מת מיד אין להחמיר בשוגג, שמא הרוח בבלתו ומת. ולהלן דן הביה"ל בהרג במזיד ועשה תשובה אם יועיל לישא כפיו, ואם גם לא מת מיד אלא לאחר זמן אפשר לצרף להקל כשעשה תשובה, ונכון להביא תורף דברי המהרש"ם (בשו"ת מהרש"ם ח"ה סי' ל') "מעשה בכהן אחד שנתקוטט עם חבירו ומתוך כעס זרק עליו מנורה על ראשו ועדיין ערך ח' ימים התהלך בשוק ונפל למשכב ז' ימים ומת, ולדברי הרופאים ברור שמת ממכה זו, יש לצרף כיון שלא היה מזיד גמור אלא פושע קרוב למזיד, וגם שעשה תשובה, והיינו שמתחרט ומתודה, וגם יקח י' בנ"א לקברו לפייסו כמבואר בסי' תר"ז, ומסתימת ה"א דהרמ"א נראה דגם במזיד מועיל תשובה, נראה להקל לו לישא כפיו", ומינה תדון לכל מיני מקרים רעים כיוצא בזה, ועפ"י הוראת חכם.

עז. כהן רופא שמת חולה תחת ידו

סעי' ל"ו, שו"ע: מל תינוק ומת נושא את כפיו. ומכאן נלמד 341 גם לענין כהן שהוא רופא מנתח (עיין להלן אות פ"ה) ומת החולה מחמת טעות הרופא, כיון שהרופא מומחה הוא ולא נבע הטעות מרשלנות אלא בשוגג, אף לשיטת המחבר אינו נפסל מלישא כפיו, כיון שהתכוין לשם מצוה להציל חייו של חולה, ולא גרע ממוהל שמת התינוק.

333. שו"ת שבה"ל ח"א סי' מ"ג, ועיי"ש שמצדד עוד להקל אם ההרוג היה אדם חולני ושמה גברא קטילא קטיל.

334. שו"ת יח"ד ח"ה סי' ט"ז.

332. ואם הלבין פני חבירו אף שדינו כרוצח ויהרג ואל יעבור (כמבואר בתוס' סוטה י' א, אך מצינו שם עוד דיעות בראשונים), מ"מ אינו כרוצח ממש לענין שלא ישא כפיו - שו"ת שבה"ל ח"ה סי' קע"ב ושו"ת להורות נתן ח"ה סי' ב' עיין בדבריהם נימוקיהם בארוכה, ובודאי צריך הכהן להזהר בזה ביותר ולבקש מחילה ולברך באהבה וכדלעיל אות ל"ו.

335. שם, עפ"י שו"ת הרא"ש כלל ק"א סי' ה' שהרוכב על סוס אינו לורש לרוץ במקום שבנ"א רוכבים או הולכים שמא לא יוכל לעמוד כשירצה בכך ואם רץ והזיק פושע הוא ומזיק בגופו הוא עכ"ל, וממילא ה"ה לנדר"ד, ועי"ש עוד בשו"ת יח"ד דאף שיצא זכאי בביהמ"ש פ' מחוסר הוכחות, כל שיודע בעצמו שנהרג יהודי על ידו ברשלנותו אסור לו ליש"כ.

336. אך אם יעשה תשובה שלימה יועיל לרמ"א לדעת כמה מן הפוסקים, ובפרט אם לא מת מיד אלא לאחר זמן וכדלהלן אות ע"ו.

337. מאמר מרדכי סקמ"ג, שלמי ציבור הל' נשי"כ, שו"ת התעוררות תשובה ח"ד סי' י"א, כה"ח ס"ק ר"ח, שו"ת צי"א ח"ד סי' ס' (ודברי הפרישה הושמטו בדפוסים הישנים מחמת הצנזורה, ובמהדורת מכון ירושלים הובאו הדברים), ובפמ"ג א"א סקנ"א בשם ס' צידה לדרך פ' משפטים דאפילו הרג נכרי לא ישא כפיו, אך מסיים הפמ"ג דאם הרג נכרי שעליו אמרו חז"ל מורדין ולא מעלין נושא כפיו.

338. תשובות והנהגות ח"א סי' קל"א וח"ב סי' ק"ה.

339. עיין בזה בשו"ת צבי תפארת סי' ל"ז, שו"ת לבושי מרדכי תנינא סי' י"ז, שו"ת פני מבין סי' כ"ה, שו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' נ"ח, שו"ת אג"מ יו"ד ח"ב סי' קנ"ח.

340. שו"ת יח"ד ח"ב סי' י"ד. ואם בעת מלחמה כזו הרגו בטעות את חבריהם היהודים בחשבם שהם חיילי האויב או בגלל טעות אנוש אחרת, מסתבר שדינו כנ"ל בשם הפוסקים להתיר לישא כפיים דהוא אונס גמור, ויעשה תשובה על המקרה המצער שנגרם על ידו.

341. מנחת אהרן כלל ט"ז סי' ע', לקט הקמח ס"ק קל"ו, והיינו אף שאין בנידון זה כל הטעמים המפורטים במשנ"ב ס"ק קל"ב בשם מג"א, מ"מ עיקר טעמם דאיכוין לשם מצוה וגם שמא מת בלא"ה, ובט"ז מובא רק ב' טעמים אלו, ומ"מ נראה דאם הניתוח לא היה לחולה שהיה במצב סכנה, אלא לחולי קל וניתוח פשוט, ומת החולה תח"י, יש לדון בדבר, דליכא טעמא דשמא מת בלא"ה, ויעשה ש"ח, ויש להבדיל בזה בין שיטת המחבר ומנהג הספרדים לשיטת הרמ"א ומנהג האשכנזים, ואם הטעות נבע מרשלנות לכ"ע לא ישא כפיו, ולרמ"א מועיל תשובה וחרטה גמורה אם לא מת מיד.

עוד השלכות – ברכת כהנים

שו"ת להורות נתן חלק ח סימן ב

שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן קעב

ב"ה,

כבוד ידידנו הרב הגאון המפואר ר' נתן אינפלד שליט"א.

אחדשה"ט וש"ת.

מש"כ כב' בענין הלבנת פנים החמור מאד, והביא מתוס' סוטה י' ד"ה נוח דיש במלבין חבירו ברבים דין יהרג ואל יעבור, והביא מתשובת בנין ציון סי' קע"ב דאסור להציל עצמו ממיתה בהלבנת פני חבירו, ושפט כבודו מזה דאסור לישא כפיו כרוצח המבואר בשו"ע או"ח סי' קכ"ח סל"ה ולי"א אפילו עשה תשובה, ועוד האריך בחומר הענין.

הנה כל מש"כ בחומר האיסור עד כדי דמיון לרציחה המבואר בכמה ראשנים הוא אמת נכון ומאד צריך למחות ולעמוד בפרץ בזה.

איברא מש"כ דפסול מן הדין לישא כפיו כרוצח ממש לא יראה לענ"ד דלא מבעיא למש"כ תוס' יבמות ז' ע"א בתי' קמא דהא דלא ישא רוצח כפיו חומרא בעלמא היא דמן הדין אפילו רוצח כשר לעבודה א"כ מנ"ל להחמיר במלבין פני חבירו, אלא אפילו למשמעות הרמב"ם פט"ו מתפילה ופשטות השו"ע דהוא מעיקר הדין היינו רוצח בידים כמש"כ תוס' יבמות שם בתי' שני לפי שהרגו בידים ואין ידיים הללו שהם קטיגור נעשו סניגור והפוסקים באו"ח שם העתיקו טעם זה, וכ"ז לא שייך במלבין פני חבירו דלא הרגו בידיו, ולומר כיון דהרגו בפיו לא יברך ברכת כהנים בפיו מנ"ל חידוש כזה.

ולדברי כב' הי' יותר להעיר למה דאיתא בנדה דכל המוציא ז"ל שנקרא שופך דמים, ואם הוא מן המנאפים בידים א"כ יש לו דמיון לידים דמים מלאו, אבל גם זה לדינא צ"ע.

אבל מש"כ כב' בנדון דילי' דמצד שנאה לא ישא כפיו זה יתכן כמש"כ במ"ב סי' קכ"ח ס"ק ל"ז, וכן להרחיקו מדין קנס ונזיפה אם הוא רגיל בכך ולא עשה תשובה ג"כ אמת לדינא, אבל לפסול מדין רוצח שופך דמים ממש לענ"ד לא יראה כן.

הרני דוש"ת בידיות, מצפה לרחמי ה'

שו"ת דברות אליהו (אברג'ל) חלק ו סימן ד

סימן ד

בדין: כהן שהלבין פני חברו ברבים לישא כפיו

בס"ד יום ב' אלול תשס"ב

שאלה: מעשה שהיה כך היה. כהן שהלבין פני חברו ברבים, ועתה באי בית הכנסת נפשם בשאלתם שהכהן הזה לא ישא כפיו ופסול הוא והואיל והלבין בין אנשים ברבים הרי זה כשופך דמים וכהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו?

תשובה: אין ספק שהלבנת פנים דבר חמור הוא כמפורש בגמ' בבא מציעא דף נח ע"ב כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים דאזיל סומקא ואתי חיורא. עיין שם ובתוס' סוטה י' ע"ב ד"ה נוח וכו' ז"ל ונראה האי דלא חשיב ליה בהדי ג' עבירות שאין עומדים בפני פקוח נפש עבודת כוכבים גלוי עריות ושפיכות דמים, משום דעבירת הלבנת פנים אינה מפורשת בתורה. ולא נקט אלא עבירות המפורשות ע"כ. הרי משמע מדברי התוס' דהלבנת פנים חשובה כרציחה ומאי דלא חשיב לה משום דאינה מפורשת בתורה. ובפני יהושע ב"מ דף ג"ח שם כתב דהמלבין פני חברו חמור משפיכות דמים כיון שמביישו ברבים תדע שאמרו (פ"ג אבות)

שהמלבין פני חברו אין לו חלק לעוה"ב. משא"כ שפיכות דמים עיין שם ורבינו יונה שער שלישי אות קל"ט כתב דבמלבין פני חברו ברבים אמרינן דיהרג ואל יעבור דהלבנת פנים הוי אבק רציחה. ע"כ.

וא"כ לכאורה לפ"ז יהיה אסור לכהן שהלבין חברו ברבים לישא כפיו והואיל והויה אבק רציחה. כמבואר בגמ' ופוסקים הנ"ל וכפי שנפסק בגמ' ברכות ל"ב ע"ב דכהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו ופסק השו"ע או"ח סימן קכ"ח סעיף ל"ה. עיין שם. והואיל וכן יהיה אסור לכהן זה לישא כפיו דהוי כשופך דמים. אולם המעיין שם

במאירי ברכות מ"ג עב. יראה שכתב ז"ל דרך צחות אמרו נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים עיין שם. והרמב"ם הלכות דעות פרק ו' הלכה ח' ז"ל מכאן שאסור לאדם להכלים את ישראל וכל שכן ברבים אעפ"י שהמכלים את חברו אינו לוקה עליו עון גדול הוא כך אמרו חכמים המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. לפיכך צריך אדם להזהר שלא לבייש חברו ברבים בין קטן בין גדול ע"כ. ובהלכות תשובה פרק ג' הלכה י"ד ז"ל. ויש עבירות קלות מאלו ואעפ"כ אמרו חכמים שהרגיל בהם אין לו חלק לעוה"ב וכדי הן להתרחק מהן ולהזהר בהן וכו' והמלבין פני חברו ברבים והמתכבד בקלון חברו. וכו'. ע"כ. והנה ממה שהרמב"ם לא הביא להלכה הנ"ל את מאמר חז"ל מוטב שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ולא ילבין פני חברו ברבים. ורק פסק את חומרת הענין ותו לא. משמע דאין זה שווה ממש לרציחה אעפ"י שזה חמור מאוד. ודו"ק.

והנה ראיתי בשו"ת בנין ציון ח"א סימן קע"ב ושם נשאל אם מותר לאדם להציל עצמו ממיתה ע"י שמבייש לחבירו. הואיל ונאמר כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים א"כ השוה הלבנת פנים לרציחה. וכמו שרציחה יהרג ואל יעבור הכא נמי ירצח ולא ילבין פני חברו. ומסיק שם ז"ל ויצא לפ"ז דאם יכול להציל עצמו ממיתה ע"י שיבייש גדול או קטן בפני שני ישראלים חייב למסור עצמו למיתה ולא יביישו משום דאזיל סומקא. וכו' עכת"ד.

הרי א"כ המחבר הנ"ל שהלבנת פנים היא ממש כמו רציחה שיהרג ואל ילבין פני חברו ברבים אפילו בפני שנים. ולפ"ז בנדון דידן לא ישא כפיו. כדין שופך דמים אפילו בשוגג וק"ו

הכא שביזה במזיד. וברבים דיש לפוסלו מילשא כפיו עד אשר יבקש מחילה ברבים.

ובחופשי מצאתי בשו"ת הרלב"ח סימן קי"ז ושם נשאל באדם שביזה אנשים ומהם חכמים בבזיונות וכמעט שלא נשאר בעל תורה שלא ביוזו וביישו בדברים מכוערים ומגונים. ופסק דאין לפוסלו לישא כפיו. עיין שם הרי דלא סב"ל להרלב"ח שהמלבין פני חברו ברבים דכאלו שופך דמים ממש. אלא שהוא דומה לשופך דמים כאשר אזיל סומקא ואתי חזורא. ששם בשופך דמים פסק חיותו ע"י שהרגו אבל הכא במציאות עדיין חי הוא אחרי הלבנת פנים. ודו"ק.

א"כ היוצא מכל הנ"ל הא דאמרו חז"ל שהמלבין פני חברו ברבים דהוי כשופך דמים ממש או לא. יש פוסקים הסוברים דסברי דהוי ממש אבק רוצח כרבינו יונה, וכן בשו"ת בנין ציון סברי דיהרג ולא יעבור לבייש את חברו. אבל יש פוסקים דסברי דאין זה כשופך דמים אלא שחז"ל הפליגו בחומר האיסור של מלבין פני חברו ברבים. אבל אינו ממש כרוצח.

ולכאורה יש לדייק מדברי הגמרא ברכות ל"ב ע"ב דכהן שהרג הנפש לא ישא כפיו דיליף ידיכם דמים מלאו דמים ע"ש ואין קטיגור נעשה סניגור. ופסקה בשו"ע דכהן שהרג הנפש לא ישא כפיו והיינו שעשה מעשה בהריגתו ממש. וממה שלא הוסיף השלחן ערוך דין המלבין פני חברו דהוי כהורג הנפש משמע דלא להוסיף עלה ודין מלבין פני חברו אינו כרוצח ממש. ודו"ק.

המורם מהאמור: הואיל ויש פוסקים דסב"ל דמלבין פני חברו הוא כרוצח אשר ע"כ כהן שהלבין פני חברו ברבים לא ישא כפיו עד אשר ירצה את חברו שהרי תקנו לברך את עמו ישראל באהבה. והיכן האהבה כאשר כהן מלבין פני חבר ברבים. ואעפ"י שאפשר להקל לכהן זה לברך מ"מ הואיל והקהל אינם מרוצים ממנו כי האי שב ואל תעשה עדיף ויעשה תשובה במהרה ואין דבר העומד בפני התשובה.

ע"ה אליהו אברזל

שו"ת דברי בניהו חלק טז אורח חיים סימן ו אות ח-ט

(ח). וראיתי בשו"ת שבט הלוי חלק ח (סימן קעב) שנשאל בזה וכתב וז"ל, מש"כ כב' בענין הלבנת פנים החמור מאד, והביא מתוס' (סוטה י') ד"ה נוה. דיש במלבין חברו ברבים דין יהרג ואל יעבור, והביא מתשובת בנין ציון (סי' קע"ב) דאסור להציל עצמו ממיתה בהלבנת פני חברו, ושפט כבודו מזה דאסור לישא כפיו כרוצח המבואר בשו"ע או"ח (סי' קכ"ח סל"ה) ולי"א אפילו עשה תשובה, ועוד האריך בחומר הענין. הנה כל מש"כ בחומר האיסור עד כדי דמיון לרציחה המבואר בכמה ראשנים הוא אמת נכון ומאד צריך למחות ולעמוד בפרץ בזה. איברא מש"כ דפסול מן הדין לישא כפיו כרוצח ממש, לא יראה לענ"ד דלא מבעיא למש"כ (תוס' יבמות ד' ע"א) בתי' קמא דהא דלא ישא רוצח כפיו חומרא בעלמא היא, דמן הדין אפילו רוצח כשר לעבודה, א"כ מנ"ל להתמיר במלבין פני חברו, אלא אפילו למשמעות הרמב"ם (פ"ו מתפילה) ופשטות השו"ע דהוא מעיקר הדין, היינו רוצח בידיים כמש"כ תוס' יבמות שם בתי' שני לפי שהרגו בידיים, ואין ידים הללו שהם קטיגור נעשו סניגור, והפוסקים באו"ח שם העתיקו טעם זה, וכ"ז לא שייך במלבין פני חברו דלא הרגו בידין, ולומר כיון דהרגו בפיו לא יברך ברכת כהנים בפיו, מנ"ל חידוש כזה. ולדברי

כב' הי' יותר להעיר למה דאיתא בנדה דכל המוציא ז"ל שנקרא שופך דמים, ואם הוא מן המנאפים בידים א"כ יש לו דמיון לידיכם דמים מלאו, אבל גם זה לדינא צ"ע. אבל מש"כ כב' בנדון דיליה דמצד שנאה לא ישא כפיו זה יתכן כמש"כ במ"ב (סי' קכ"ח ס"ק ל"ז), וכן להרחיקו מדין קנס ונזיפה אם הוא רגיל בכך ולא עשה תשובה ג"כ אמת לדינא, אבל לפסלו מדין רוצח שופך דמים ממש לענ"ד לא יראה כן עכ"ד ע"ש. חזינן דכדי לפסול אותו בעינן שיעשה רציחה בפועל אבל כל שלא עושה רציחה בפועל לא נפסל בכך.

ט). וכן ראיתי בספר ברכת הורי הלכות נשיאת כפים (עמוד שיד) שג"כ דן בזה וכתב הנה התוס' בסוטה (י) ד"ה נוח. מבואר דקאי ע"ז ביהרג ואל יעבור, אלא דמשמע מתוך קושיתם ותירוצם דאין זה בכלל שפיכות דמים, וא"כ הוי כשאר עבירות שאינו נפסל לברכת כהנים, אולם בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג במדרגה התשיעית) מבואר דיהרג ואל יעבור בהלבנת פנים משום אבק רציחה, כי פניו יחווירו ונס מראה האודם ודומה אל רציחה וכן אחז"ל, והשנית כי צער ההלבנה מר ממות ע"כ ארו"ל לעולם יפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים, ולא אמרו כן בשאר עבירות חמורות אכן דמו אבק הרציחה אל הרציחה, וכמו שאמרו יהרג ואל ירצח ע"כ. הנה מבואר דהוא אביזריהו דרציחה, א"כ י"ל דנפסל לנשיאות כפים אע"ג דלא הרג בידיו כדלעיל לענין הורג בשם. אבל הרמב"ם וסמ"ג כתבו איסור הלבנת פנים ולא הזכירו כלל מדברי חז"ל בסוטה שם נוח לו לאדם וכו', ומשמע דלית להו דהוי בכלל יהרג ויעבור וכדדייק לישנא דנוח לו וכו', אלמא אינו מחוייב. וכן הוא במאירי לשם שכתב דרך הערה אמרו וכו', ובברכות כתב דרך צחות אמרו וכו', ולדעתם ודאי אינו נפסל לנשיאות כפים. אחר זמן ראיתי בשו"ת בנין ציון (סימן קעב) שחקר אם מותר להציל עצמו ממיתה ע"י שמבייש לחבירו, והביא את דברי התוס' ורבינו יונה דקאי על הלבנת פנים ברבים ביהרג ואל יעבור, ולכן מסיק דאם יכול להציל עצמו ממיתה ע"י שיתבייש חבירו ברבים חייב למסור עצמו למיתה, ולפ"ז ברור שנפסל ע"ז לנשיאות כפים, וסיים אמנם לענ"ד תימה על הבנין ציון שלא הזכיר דהרמב"ם והסמ"ג והמאירי לית להו מש"כ התוס' ור' יונה ולענין יהרג ואל יעבור שהוא ספק צ"ע ואמ"א עכ"ד ע"ש. חזינן דדעתו ג"כ דאין לפסול אותו לישא את כפיו. אמנם נראה לענ"ד מאחר וראינו את החומרא שבדבר נראה דאף שאין בו רציחה בפועל דאז לדעת מרן אף בשוגג לא ישא כפיו ולא מהני תשובה, מ"מ כאן נראה דיש לכהן זה לקבל על עצמו תשובה ויפייס את חבירו שהלבין את פניו ואז שפיר יוכל לישא כפיו כיון שאין כאן רציחה בפועל. וכן כתב בשו"ת דברות אליהו חלק ו (סימן ד) ע"ש.

ילקוט יוסף תפילה כרך ב סימן קכח הערה עט

אם יש לפסול כהן שהעליב את חברו מלישא את כפיו

ועיין בשו"ת שבט הלוי חלק ח' (סי' קעב) שהביא דברי רב אחד שאמר, שכל מה שאמרו בחומר האיסור עד כדי דמיון לרציחה המבואר בכמה ראשונים, הוא אמת ונכון, ומאד צריך למחות ולעמוד בפרץ בזה. אלא דמה שכתב אותו חכם שכהן שהעליב את פני חברו ברבים יש לפוסלו מלישא כפיו, דזה אינו נראה, דלא מבעיא אם הא דרוצה שלא נושא את כפיו הוא חומרא בעלמא, אלא אף אליבא דהלכתא שהוא מעיקר הדין, היינו דוקא רוצח בידים וכו'. ע"ש. ועיין בילקוט יוסף על הלכות כיבוד אב ואם (כרך א' עמ' תקל), ולעיל עמוד קעח, שהארכנו בס"ד בדין יהרג ואל יעבור בהלבנת פנים, ואף שדעת ריה"פ דגם בהלבנת פנים יהרג ואל יעבור, מ"מ מצינו להמאירי דס"ל דמה שאמרו נוח לו לאדם שיפיל עצמו בכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, הוא דרך צחות. ובפשטות היינו דכן היה ראוי, אבל אינו בכלל יהרג ואל יעבור ממש. ולדעתו רשאי להעליב את חברו ולא להשליך עצמו לכבשן האש, ואזיל לשיטתיה במגן אבות, דבכל העבירות רשאי להחמיר וליהרג ולא לעבור. וכ"כ בספר פסקי תשובה, שהוא מחלוקת בראשונים. וכן כתב בנחל אשכול. וכן כתבו עוד אחרונים. ולפי זה פשיטא בלאו הכי שאינו נפסל ככהאי גוונא מלשאת כפיו.

ולכאורה כיון שהוא ספק נפשות, יש לנקוט דדין הלבנת פנים כדין שאר עבירות שאין אנו רשאים להחמיר וליהרג, ואף שאמרו שאין לו חלק לעולם הבא, מכל מקום הרי יכול לעשות תשובה. ועוד אפשר לומר על פי מה שכתב הרמב"ם, דמי ש"מרגיל עצמו בדבר זה" עליו נאמר שאין לו חלק לעולם הבא. ואם כן כשאין זה אלא באופן חד פעמי הרי יש לו חלק לעולם הבא, ועל כן יש לו להלבין פני חברו ע"מ שלא יהרגוהו, ולאחר מכן יעשה תשובה, וכן ירצה את חברו "ושב ורפא לו". ואין בזה משום הא דאמרינן (יומא פה ב) האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה, כיון דהכא אנוס הוא, ומסתברא מילתא דלא אמרו כן אלא היכא דעובר עבירה במזיד להנאתו ולמילוי תאוותיו גרידא, וע"כ נענש משמים שלא יזכה לעשות תשובה, וכן כדי שלא יאמר אדם אחטא ואשוב ע"כ מודיעים לו מראש שלא יספיק לעשות תשובה, וכל זה לא שייך כשעובר מחמת אונס. ועוד שמענו, שלאחר שנדייק בלשון רבותינו נמצא שלא אמרו אלא שאין מספיקין בידו לעשות תשובה, והיינו שאין מסייעין אותו, אבל אם רצה לעשות תשובה יש באפשרותו לעשות. וכעין זה מצינו ברמב"ם (סוף פרק ד' מהלכות תשובה). ולפי זה הכי נמי איכא למימר הכי.

ואמנם מדברי מרן אאמ"ר בשו"ת יביע אומר ח"ו (י"ד סי' ג') משמע דלא חש לדברי האחרונים הנ"ל, ותפס בפשיטות כדעת התוס' דגם על הלבנת פנים יהרג ואל יעבור. וע"ש במילואים. [ולא ציין לדברי המאירי, ויתכן שיפרש בדברי המאירי כמו שביארנו בילקו"י שם, שגם לדעתו יהרג ואל יעבור]. וגם בדברי הרמב"ם אין זה מוכרח כל כך, אחר שהפ"ח בהגהותיו על הרמב"ם הבין שהרמב"ם תפס ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, וכלל בזה אביזריהו דשפיכות דמים. ואכתי צ"ע בכל זה.

Further Reading

<https://www.ou.org/torah/halacha/practical-halacha/is-a-kohen-who-killed-someone-allowed-to-recite-the-priestly-blessings-assorted-halachos/>